

გიორგი კიკნაძე
ნინო კილურაძე
ლალი ფირცხალავა
ცირა ჩიკვაძე
ნანა ციხისტავი

ისტორია XII

მასწავლებლის წიგნი

გაერ სულაქაურის
გამომცემლობა

გიორგი კიკნაძე
ნინო კიღურაძე
ლალი ფირცხალავა
ცირა ჩიკვაიძე
ნანა ციხისტავი

ისტორია 12
მასწავლებლის წიგნი

პირველი გამოცემა, 2012

© ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2012

ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა
მისამართი: დავით აღმაშენებლის 150, თბილისი 0112
ტელ.: 2 91 09 54, 2 91 11 65
ელფოსტა: info@sulakauri.ge

www.sulakauri.ge

ISBN 978-9941-15-628-1

HISTORY 12
Teacher's Book

G. Kiknadze
N. Kiguradze
L. Firtskhalava
C. Chikvaidze
N. Tsikhistavi

© Bakur Sulakauri Publishing, 2012
Tbilisi, Georgia

შინაარსი

<u>I. შესავალი</u>	5
<u>II. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები</u>	6
<u>III. ეროვნული სასწავლო გეგმა</u>	7
<u>IV. მოსწავლის წიგნის შესატყვისობა ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან</u>	10
<u>V. ზოგადი მეთოდური რეკომენდაციები</u>	14
<u>VI. სანიმუშო გაკვეთილების აღწერა</u>	39
<u>VII. დამატებითი მასალა</u>	44
<u>VIII. რეკომენდებული შეფასება საზოგადოებრივ მეცნიერებებში</u>	58
<u>IX. ბიბლიოგრაფია</u>	68

I. შესავალი

მოსწავლის წიგნის სტრუქტურა, სტრუქტურული ერთეულები და მათი ფუნქცია

მოსწავლის წიგნის შინაარსი დაყოფილია თავებად და პარაგრაფებად. ყველაზე მსხვილი სტრუქტურული ერთეული თავია. ყოველი თავი მოსწავლის წიგნში გამოყოფილია საგანგებოდ მისთვის შერჩეული ფერით. შემდეგი სტრუქტურული ერთეულია პარაგრაფი. თითოეულ პარაგრაფში თავმოყრილი სასწავლო მასალა გათვლილია 1 ან 2 აკადემიურ საათზე. პარაგრაფები, თავის მხრივ, დაყოფილია ქვეთავებად. ქვეთავით გამოყოფილია გაკვეთილის თემის მთავარი საკითხები.

თითოეული პარაგრაფი შედგება 7 სასწავლო ელემენტისგან. ესენია:

- 1) ავტორისეული ტექსტი;
- 2) წყარო;
- 3) დამატებითი ცნობა;
- 4) ლექსიკონი;
- 5) დავალება – როგორც საკლასო, ისე საშინაო;
- 6) თვალსაჩინოება – სურათები, რუკები, სქემები.
- 7) „დროის ხაზი“ (ძირითადი თარიღები), რომელიც მოსწავლეს განვლილი გაკვეთილის მნიშვნელოვანი მოვლენების თარიღებზე კიდევ ერთხელ მიუთითებს და ხელს უწყობს მათ დროით სივრცეში ორიენტირებას.

ძირითადი სამუშაო ერთეული წყაროა. დავალებების უმეტესობა უშუალოდ წყაროების ანალიზზეა ორიენტირებული. სამუშაო ნაწილი შეიცავს აგრეთვე კომპლექსური ტიპის დავალებებს, რომელთა შესრულებაც მოითხოვს დანარჩენი სასწავლო ერთეულების (საავტორო ტექსტი, დამატებითი ცნობები, ლექსიკონი) დამუშავებასა თუ მოშველიებას. სასწავლო ელემენტი – ლექსიკონი შეიცავს როგორც უცხო სიტყვებისა თუ ცნებების განმარტებას, ისე ენციკლოპედიურ ცნობებს ამა თუ იმ საკითხის შესახებ.

მოსწავლის წიგნის კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი სასწავლო კომპონენტია თვალსაჩინოებები (სურათები, რუკები, სქემები და სხვ.), რომელიც წყაროების კატეგორიას განეკუთვნება. შესაბამისად, დავალებები ორიენტირებულია ერთი მხრივ, უშუალოდ მათ განხილვაზე, მეორე მხრივ კი, მათი გამოყენების აუცილებლობაზე კომპლექსური დავალებების შესასრულებლად.

II. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები

საქართველოში ზოგადი განათლების სისტემა მიზნად ისახავს, შექმნას ხელსაყრელი პირობები ეროვნული და ზოგადსაქართველო ღირებულებებით აღჭურვილი, თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის.

ამასთან ერთად, განათლების სისტემა უვითარებს მოზარდს გონებრივ და ფიზიკურ უნარ-ჩვევებს, აძლევს საჭირო ცოდნას, ამკვიდრებს ჯანსაღი ცხოვრების წესს, მოსწავლეებს უყალიბებს ლიბერალურ და დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებულ სამოქალაქო ცნობიერებას და ეხმარება მათ ოჯახის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე საკუთარი უფლება-მოვალეობების გაცნობიერებაში.

საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემაში მიღებული გამოცდილების საფუძველზე მოზარდმა უნდა შეძლოს:

ა) ქვეყნის ინტერესების, ტრადიციებისა და ღირებულებების მიმართ საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრება:

სასკოლო განათლებამ უნდა განუვითაროს მოზარდს უნარი, სწორად განსაზღვროს საკუთარი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი, კულტურული, ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტერესები და მისცეს მას სასიკეთო გადაწყვეტილებათა მიღებისა და აქტიური მოქმედების შესაძლებლობა;

ბ) ბუნებრივი გარემო პირობების შენარჩუნება და დაცვა:

მოზარდმა უნდა იცოდეს, რა ბუნებრივ გარემოში ცხოვრობს, რა ზიანი შეიძლება მიაყენოს გარემოს ადამიანის ამა თუ იმ მოქმედებამ, როგორ შეინარჩუნოს და დაიცვას ბუნებრივი გარემო;

გ) ტექნოლოგიური თუ სხვა ინტელექტუალური მიღწევების ეფექტიანად გამოყენება; ინფორმაციის მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი:

დღეს, როდესაც ადამიანისათვის მისაწვდომია დიდი მოცულობისა და სხვადასხვა შინაარსის ინფორმაცია, მისი ეფექტიანად გამოყენების უნარი სასიცოცხლო მნიშვნელობას იძენს. მოზარდს უნდა შეეძლოს არა მხოლოდ ინფორმაციის მოპოვება, არამედ მისი შეფასებაც შინაარსის, დანიშნულებისა და ხარისხის მიხედვით, დასახული მიზნებისათვის მისი გამოყენების ფორმების განსაზღვრა; ტექნოლოგიური მიღწევების ეფექტიანი გამოყენება ყოველდღიური ცხოვრების, მუშაობის, ინტელექტუალური თუ სულიერი მოღვაწეობის პირობების გასაუმჯობესებლად;

დ) დამოუკიდებლად ცხოვრება, გადაწყვეტილების მიღება:

სასკოლო განათლებამ უნდა განუვითაროს მოზარდს პირად, ოჯახურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში დამოუკიდებელ გადაწყვეტილებათა მიღების უნარ-ჩვევები;

ე) იყოს შემოქმედი, თავად შექმნას ღირებულებები და არ იცხოვროს მხოლოდ არსებულის ხარჯზე:

სასკოლო განათლებამ უნდა უზრუნველყოს მოზარდის იმ უნარ-ჩვევების განვითარება, რომლებიც მისცემს მას საშუალებას, უკვე არსებული გამოცდილება და მიღწევები გამოიყენოს ახალი მატერიალური, ინტელექტუალური თუ სულიერი ღირებულებების შესაქმნელად;

ვ) საკუთარი შესაძლებლობებისა და ინტერესების უწყვეტი განვითარება მთელი ცხოვრების განმავლობაში და მათი მაქსიმალური რეალიზება, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთაც:

სასკოლო განათლებამ უნდა ჩამოუყალიბოს მოზარდს უწყვეტი განვითარების, მთელი ცხოვრების განმავლობაში ახალი ცოდნისა და ჩვევების დამოუკიდებლად შეძენის უნარი, რათა შეძლოს საკუთარი შესაძლებლობებისა და სულიერი მიდრეკილებების ადეკვატურად განსაზღვრა და ამის მიხედვით საზოგადოებრივ ცხოვრებაში საკუთარი ადგილის დამკვიდრება;

მოზარდი მზად უნდა იყოს, არჩევანი გააკეთოს მომავალი განათლებისა და შრომითი საქმიანობის შესახებ.

ზ) კომუნიკაცია ინდივიდებსა და ჯგუფებთან:

სასკოლო განათლებამ უნდა უზრუნველყოს, რომ საზოგადოების მომავალ წევრებს განუვითაროს ზოგადი საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევები (წერა, კითხვა, მეტყველება, მოსმენა), საორგანიზაციო და ჯგუფური მუშაობის ჩვევები; მათ შორის, იმათ, ვისთვისაც საქართველოს სახელმწიფო ენა მშობლიური არ არის;

თ) იყოს კანონმორჩილი, ტოლერანტი მოქალაქე:

დღევანდელ დინამიკურ, ეთნიკურ და კულტურულად მრავალფეროვან სამყაროში საზოგადოების ფუნქციონირებისათვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ურთიერთპატივისცემის, ურთიერთგაგებისა და ურთიერთშემეცნების ჩვევები. სკოლამ უნდა გამოუმუშაოს მოზარდს ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარი, რომელსაც იგი გამოიყენებს საკუთარი და სხვისი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად. მოზარდს უნდა შეეძლოს ადამიანის არსებითი უფლებების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის განხორციელება და ამ პრინციპებით ცხოვრება.

III. ეროვნული სასწავლო გეგმა

ისტორია XII კლასი

წლის გოლოს მისაღწევი შედეგები მიმართულაგების მიხედვით

გარემო და ეკონომიკა	სახელმწიფო მმართველობა და პოლიტიკა	ადამიანი და საზოგადოება	კულტურა და რელიგია
<p>ებტ. XII.1. მოწვევებს შეუძლია XIX და XX სუდეულებში მოფლიობა და სუტრიფელოში მომდარი მონუწელოფი ეკონომიკური ცელილუნების ანლარი.</p> <p>ებტ. XII.2. მოწვევებს შეუძლია ეკონომიკის განვიფორმებისთვის რესურსების მონუწელოფის ანლარი.</p>	<p>ებტ. XII.3. მოწვევებს შეუძლია XIX და XX სუდეულებში მმართველობით სტრუქტურებში მომდარი ცელილუნების ანლარი.</p> <p>ებტ. XII.4. მოწვევებს შეუძლია პოლიტიკური ცტორიის ხუკიარების კელეფა. მოფლიობა ცტორიულ პოფეცში სუტრიფელოს აფეცილის განსაზღვრა.</p>	<p>ებტ. XII.5. მოწვევებს შეუძლია XIX და XX სუდეულებში სოფილური სტრუქტურების ურთიფირა-მონარქიის კელეფა.</p> <p>ებტ. XII.6. მოწვევებს შეუძლია შეეულობი სოზოგადოების ცნონიფრებისუე ახალი და უახლესი ცტორიის პერიოფდი მამოფლიმუნული სოფილური სტრუქტურების ფადუნის შესახებ.</p>	<p>ებტ. XII.7. მოწვევებს შეუძლია შეეულობი რელიგიის მონუწელობისუე ან XIX და XX სს. -ში მხი მოფლიობის და სუტრიფელოსუე მხი ფადუნის შესახებ.</p> <p>ებტ. XII.8. მოწვევებს შეუძლია სუფაფისხე კულტურების ურთიფირების კელეფა.</p>

წლის პოლის მხსიწევი შედეგები და იმდეციტორიის მონაროულუნების მიხედვით

მმართველთა გარემო და ეკონომიკა

ებტ. XII.1. მოწვევებს შეუძლია XIX და XX სუდეულებში მოფლიობის და სუტრიფელოში მომდარი მონუწელოფი ეკონომიკური ცელილუნების ანლარი.

შედეგი აფელსამოი. იუ მოწვევებს

16. შეეულობის ცეწილოფიური პრიფრების მონუწელობისუე ეკონომიკის განვიფორმებისთვის
17. წერს იფებს რიმეღისუე შეეულობის რიმეღისუე კომედიტის (ომის) ეკონომიკური წინაპროჩების და შედეგების
18. შეეულობის სუტრიფელოში პრიფრების მონუწელობის და შედეგების იმფის სუფაფისხე
19. ცოტში მომდარი ირ მონუწელოფი პრიფრების და აფარებს მთი მონუწელობის და შედეგების.
20. ცოი კელეფის მუფლილუნე წერილობითი შეეულობის იუ როფორ იფელეობისუე სუფაფისხე ცოტში სახელმწიფოს როლი კელეფის ეკონომიკური ურთიფირების განვიფორმების
21. იღობს პირიფიფ ეკონომიკური იფორმების და სუტრიფელოს მთი (მონუწელობისუე
22. შეეულობის ჭლუქის და სოფლის სუფარიო წილზე თანამუფროფე მოფლიობის და სუტრიფელოში
23. სუფარიო კელეფის (რისიის, ჭლუქის, სოფლის) მუფლილუნე შეეულობის ეკონომიკური განვიფორმების და ფონიფრეციული პრიფრების ურთიფირებისარზე აფელეს პრიფრების სხე კელეფისთან
24. შეეულობის სუტრიფელოს ეკონომიკის რეფორმის, იმფრისის და მოფლიო ეკონომიკისთან ანტეფრადის (სუ- სუტრიფელო და კელეფის) სუტრიფელო და სანუიის კელეფის, სუტრიფელო და მოფლიობის

ებტ. XII.2. მოწვევებს შეუძლია ეკონომიკის განვიფორმებისთვის რესურსების მონუწელოფის ანლარი.

შედეგი აფელსამოი. იუ მოწვევებს

25. იმფის ცოი კელეფის (რეფორმის) და შეეულობის იუ რე ფადუნის სუფის სუნწერიფი და ანონობიფუნული ცელილუნების მის ეკონომიკური განვიფორმებისუე იფელის ცტორიულ მუფლიობის, კელეფის მონუწეობის წამილუო პერიოფდის მუფლიობისთან
26. შეეულობის ცეწილოფიური ცელილუნების და ეკონომიკის განვიფორმების ურთიფირებისარზე
 - შეეულობის იუ რე ფადუნის სუფის მონახლოობის რიმეღისუე და სანუიფროფე კელეფის ეკონომიკური განვიფორმებისუე
 - იმფის ცოი ცოი სახელმწიფოს და შეეულობის იუ რე ფადუნის სუფრეფა (სუფრეფა) შედეგულა, რიმეღისუე მის ცტორიისუე მონოფრეფა ან კელეფის ეკონომიკური პრიფორიფრებისუე

IV. მოსწავლის წიგნის შესატყვისობა ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან

შინაარსისა და მისაღწევი შედეგების რუკა

სტანდარტის შესაბამისი შედეგები

პარაბრაზის დასახელება								
<p>თითოეულ პარაგრაფს ეთმობა 1 ან 2 აკადემიური საათი. 2-საათიანი პარაგრაფი მონიშნულია ვარსკვლავით.</p>	მოსწავლეს შეუძლია XIX და XX საუკუნეებში მსოფლიოსა და საქართველოში მომხდარი მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ცვლილებების ანალიზი.	მოსწავლეს შეუძლია ეკონომიკის განვითარებისათვის რესურსების მნიშვნელობის ანალიზი.	მოსწავლეს შეუძლია XIX და XX საუკუნეებში მმართველობით სტრუქტურებში მომხდარი ცვლილებების ანალიზი.	მოსწავლეს შეუძლია პოლიტიკური ისტორიის საკითხების კვლევა. მსოფლიო ისტორიულ პროცესში საქართველოს ადგილის განსაზღვრა.	მოსწავლეს შეუძლია XIX და XX საუკუნეებში სოციალური სტრუქტურების ურთიერთმომართების კვლევა.	მოსწავლეს შეუძლია მსჯელობა საზოგადოების ცნობიერებაზე ახალი და უახლესი ისტორიის პერიოდში ჩამოყალიბებული სოციალური სტრუქტურების გავლენის შესახებ.	მოსწავლეს შეუძლია მსჯელობა რელიგიის მნიშვნელობაზე ან XIX და XX სს. -ში მსოფლიოსა და საქართველოზე მისი გავლენის შესახებ.	მოსწავლეს შეუძლია სხვადასხვა კულტურის ურთიერთობების კვლევა.
საფრანგეთი რესპუბლიკიდან იმპერიამდე (1800-1804)			✓	✓				
ნაპოლეონის ომები და ვენის კონგრესი*				✓				
ინდუსტრიალიზაცია და სოციალური საკითხი. ცვლილებები დასავლურ საზოგადოებაში*	✓	✓			✓			
რევოლუციების ხანა ევროპაში. მონარქიის რესტავრაცია და 1830 წლის რევოლუცია საფრანგეთში			✓	✓	✓	✓		
1848-49 წლების რევოლუციები ევროპაში			✓	✓	✓	✓		
საქართველოს სამეფოების დაპყრობა რუსეთის მიერ. აჯანყებები ცარიზმის წინააღმდეგ			✓	✓	✓			
რუსული მმართველობა საქართველოში. 1832 წლის შეთქმულება			✓	✓	✓			
„აღმოსავლეთის საკითხი“ XIX საუკუნეში				✓				
რუსეთ-სპარსეთის, რუსეთ-ოსმალეთის ომები და საქართველო				✓				
ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობების ხასიათი XIX საუკუნის მსოფლიოში. თერგდალეულების ბრძოლა მეფის რუსეთის წინააღმდეგ			✓	✓	✓	✓		

	1	2	3	4	5	6	7	8
იტალიის გაერთიანება			✓	✓		✓		
გერმანიის გაერთიანება			✓	✓		✓		
საფრანგეთის მესამე რესპუბლიკა			✓	✓	✓	✓		
სამოქალაქო ომი აშშ-ში			✓	✓	✓	✓		
ალექსანდრე მეორის რეფორმები რუსეთის იმპერიაში			✓	✓		✓		
ახალი პოლიტიკური იდეები და იდეოლოგიური ბრძოლა საქართველოში			✓	✓	✓	✓		
იმპერიალიზმი და კოლონიური პოლიტიკა	✓	✓		✓		✓		
პირველი მსოფლიო ომის წანამძღვრები	✓			✓				
საომარი მოქმედებები პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში				✓				
რევოლუციები რუსეთში. ბრესტის ზავი და საქართველოს საკითხი			✓	✓	✓	✓		
საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა			✓	✓	✓	✓		
დიდი სახელმწიფოების პოლიტიკა კავკასიაში. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბრძოლა საერთაშორისო აღიარებისათვის				✓				
ბრესტის ზავიდან მოსკოვისა და ყარსის ხელშეკრულებებამდე				✓				
საქართველოს ანექსია ბოლშევიკური რუსეთის მიერ			✓	✓	✓	✓		
პირველი მსოფლიო ომის დასასრული. პარიზის კონფერენცია (საქართველოს საკითხი). ომის შედეგები. მსოფლიოს ახალი პოლიტიკური რუკა				✓				
საბჭოთა ტოტალიტარიზმი – სტალინიზმი	✓		✓	✓	✓	✓		
მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და მისი დაძლევის ამერიკული გზა	✓	✓	✓		✓	✓		
ჰიტლერის მმართველობა გერმანიაში	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
იტალიური ფაშიზმი	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
ფრანკოს რეჟიმი	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
იაპონია მეორე მსოფლიო ომის წინ	✓	✓	✓	✓				
საერთაშორისო ვითარება II მსოფლიო ომის წინ				✓				
მეორე მსოფლიო ომის დასაწყისი – საბჭოთა კავშირი მეორე მსოფლიო ომში, ქართველები მეორე მსოფლიო ომში*				✓				
მეორე მსოფლიო ომის მსვლელობა და შედეგები. ნიურნბერგის პროცესი				✓				

	1	2	3	4	5	6	7	8
საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის საფუძვლები				✓				
„ცივი ომის“ დასაწყისი. მსოფლიოს ორ ბანაკად დაყოფა. ნატო და ვარშავის პაქტი*	✓	✓		✓				
საერთაშორისო ურთიერთობები XX ს-ის 50-იანი წლების მეორე ნახევარსა და 60-იან წლებში. კარიბის კრიზისი. ომი ვიეტნამში				✓				
საერთაშორისო ურთიერთობები XX ს-ის 70-იან წლებში				✓				
საერთაშორისო ურთიერთობები XX ს-ის 80-იან წლებში. „ძალისმიერი პოლიტიკიდან“ განიარაღებისკენ				✓				
გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია – გაერო				✓				
ევროპის ინტეგრაცია	✓	✓		✓				
მსოფლიო კოლონიური სისტემის დაშლა. დეკოლონიზაცია				✓				✓
მესამე სამყარო	✓		✓	✓	✓			✓
საქართველო XX ს-ის 20-იან წლებში			✓		✓	✓		
პოლიტიკური რეპრესიების ხანა საქართველოში			✓		✓	✓		
საქართველოს პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება საბჭოთა პერიოდში	✓	✓	✓		✓	✓		
საქართველოს საზოგადოება და კულტურა XX საუკუნის პირველ ნახევარში					✓	✓		
ეროვნული კულტურა და ეროვნული მოძრაობა XX ს-ის 50-იან-80-იან წლებში					✓	✓		✓
პერესტროიკა. საბჭოთა კავშირის დაშლა					✓	✓	✓	✓
სოციალისტური ბანაკის დაშლა	✓		✓	✓	✓	✓		✓
საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება და სამოქალაქო ომი			✓	✓	✓	✓		
საშინაო ვითარება და საგარეო ურთიერთობები საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში. „ვარდების რევოლუცია“			✓	✓	✓	✓		
აზერბაიჯანი და სომხეთი*			✓	✓	✓	✓	✓	✓
თანამედროვე თურქეთის შექმნა	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
ირანის ისლამური რესპუბლიკა	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓

	1	2	3	4	5	6	7	8
დასავლეთის ინდუსტრიული საზოგადოების განვითარება და კულტურა XX საუკუნეში	✓		✓		✓	✓		✓
საზოგადოებრივი მოძრაობები დასავლეთის ქვეყნებში XX ს-ის 60-70-იან წლებში*			✓		✓	✓	✓	

V. ზოგადი მეთოდური რეკომენდაციები

დებატები ისტორიის გაკვეთილზე

1. დებატების ორგანიზება სრულყოფს და ავითარებს შემდეგ უნარ-ჩვევებს:

❖ კრიტიკულად აზროვნების უნარს

კრიტიკული აზროვნება – ეს არის აზრებისა და იდეების ჩამოყალიბების, იდენტიფიკაციის, გარკვევისა და დასაბუთების პროცესი. ის შესაძლებლობას იძლევა ჩავუღრმავდეთ დებატების საკითხს და მივიღეთ მკაფიო, კარგად დასაბუთებულ და გააზრებულ არგუმენტებამდე.

❖ კვლევით ჩვევებს

არგუმენტების წარმოთქმისას აუცილებელია მტკიცებულება მათ დასაბუთებლად. ხშირად არგუმენტებისათვის აუცილებელია გაზეთებიდან, წიგნებიდან, ინტერვიუებიდან მიღებული ინფორმაციის დამონება.

❖ მასალის სისტემატიზაციის (მონესრიგების) ჩვევას

დებატების დიდ ნაწილს გამოსვლის პროცესში იკავებს არგუმენტების სისტემატიზაცია (მონესრიგება). საჯარო გამოსვლისას ეს უნარი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე წერისას.

❖ მოსმენისა და ჩანერის უნარს

დებატების მოსმენის უნარი მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ თუ ვერ მოისმინეთ ან ვერ გაიგეთ ოპონენტის არგუმენტი, შეუძლებელია მისი დაბეჯითებით უარყოფა.

2. მოსწავლეები იღებენ დიფერენცირებულ დავალებას

❖ დებატებში მონაწილეობს სამ-სამი კაცისგან შემდგარი ორი გუნდი.

❖ ერთი ან ორი მოსწავლე აზრს ზუსტად აფიქსირებს დებატების მიმდინარეობის დროს.

❖ დანარჩენ მოსწავლეებს ვთავაზობთ ჩაინერონ ორივე მხარის არგუმენტები.

❖ დებატების შემდეგ ყველა განიხილავს არგუმენტების მნიშვნელობას, გამომსვლელთა უნარს, მკაფიოდ და დამაჯერებლად დაიცვან თავიანთი თვალსაზრისი, უნარს, პასუხი გასცენ საპირისპირო მხარის შეკითხვებს.

3. გაკვეთილზე შეიძლება გამოვიყენოთ დებატების მხოლოდ ცალკეული ელემენტებიც – გამოსვლები, კითხვებზე პასუხი, არგუმენტების სისტემის შექმნა.

4. დებატებისთვის თემის შერჩევისა და ჩამოყალიბებისას, საჭიროა გვახსოვდეს, რომ ის უნდა იყოს:

- ✓ წინააღმდეგობრივი, რათა გამოიწვიოს ინტერესი დებატებისადმი;
- ✓ მოფიქრებელი, აწონ-დანონილი, რათა თითოეულ მხარეს ჰქონდეს თანაბარი რაოდენობის ხარისხიანი არგუმენტები;
- ✓ მკაფიო, ერთმნიშვნელოვანი ტერმინებით;
- ✓ კვლევისათვის გამოსადეგი.

მოსწავლის სამახსოვრო

1. დებატებში მონაწილეობისას უნდა დაიცვათ სამი პირობა:

ა) აწარმოეთ დებატები, რათა ისწავლოთ. სწავლა გამარჯვებაზე მნიშვნელოვანია. დებატები განკუთვნილია იმისთვის, რომ დავეუფლოთ ჩვევებს, რომლებიც აუცილებელია თანამედროვე დემოკრატიულ საზოგადოებაში;

ბ) იყავით კეთილსინდისიერი. ჭეშმარიტების ძიებისას დებატების მონაწილეები კეთილსინდისიერები უნდა იყვნენ არგუმენტებისა და მტკიცებულების გამოყენებისა და კითხვებზე პასუხის გაცემის დროს;

გ) გამართეთ დებატები ურთიერთპატივისცემით. დებატები წარმოებს არა პიროვნებებზე, არამედ იდეებზე. არ შეიძლება დაამციროთ პიროვნება იმიტომ, რომ ის თქვენ არ გეთანხმებათ.

2. დებატების დროს უნდა დავიცვათ განსაკუთრებული თანმიმდევრობა. ეს ნიშნავს, რომ ყოველ მონაწილეს აქვს აზრის გამოთქმის, კითხვის დასმისა და არგუმენტის მომზადების შესაძლებლობა. გამომსვლელები იყოფიან დამამტკიცებლებად (ა1, ა2, ა3) და უარმყოფელებად (01, 02, 03).

გამომსვლელი	დრო	ფორმა
ა1	6 წუთი	აცნობს თემას, განსაზღვრავს და განმარტავს ძირითად ცნებებს, იძლევა თემის ანალიზს, განმარტავს მთელი ჯგუფის არგუმენტებს.
03	3 წუთი	03 დაუსვამს კითხვებს ა1-ს, ცდილობს უარყოს მისი არგუმენტები.
01	6 წუთი	თეზისი მიიღება სრულად, სხვა განსაზღვრებას არ წამოაყენებენ, იმ შემთხვევაში, თუ 01-ის ვარაუდები არ არის აბსოლუტურად მცდარი.
ა3 და 01	3 წუთი	ა3 დაუსვამს კითხვებს 01-ს.
ა2	5 წუთი	უარყოფს 01-ის ყველა არგუმენტს, აძლიერებს დამამტკიცებელ პოზიციას და წარმოადგენს შესაბამის მტკიცებულებას.
01 და ა2	3 წუთი	01 გამოჰკითხავს ა2-ს.
02	5 წუთი	უარყოფს ა1-ისა და ა2-ის არგუმენტებს. აძლიერებს უარყოფით პოზიციას და წარმოადგენს შესაბამის მტკიცებულებას.
ა1 და 02	3 წუთი	ა1 დაუსვამს კითხვებს 02-ს.
ა3	5 წუთი	უარყოფს უარყოფითი ხაზის არგუმენტებსა და მტკიცებულებას, აჩვენებს მის უკიდურეს წინააღმდეგობას, აძლიერებს და ასაბუთებს დამამტკიცებელ ხაზს.
03	5 წუთი	უარყოფს დამამტკიცებელი ხაზის არგუმენტებსა და მტკიცებულებას, აჩვენებს მის უკიდურეს წინააღმდეგობას, აძლიერებს და ასაბუთებს უარყოფით ხაზს.

3. თუ თქვენ არა ხართ გუნდის წევრი, მაშინ ყურადღებით ადევნეთ თვალი დებატებს და ჩაიწერეთ ტაბულაში ორივე მხარის არგუმენტები. გაყავით ფურცელი შუაზე. მარცხნივ ჩაწერეთ დამამტკიცებელი მხარის არგუმენტები, მარჯვნივ – უარმყოფელის.

გააკეთეთ სიმბოლოთი აღნიშნული გვერდების იმდენი ასლი, რამდენი მოსწავლეც არის კლასში და შესაბამის გაკვეთილებზე დაურიგეთ მოსწავლეებს.

მოსწავლეთა სასწავლო მუშაობის ორგანიზება

ჯგუფში მუშაობის დაგეგმვა

- ❖ ყველაზე ნარმატიებული მოდელი – გაკვეთილის დასაწყისში მთელ კლასს ავეხსნათ დავალება, შევაგულიანოთ მოსწავლეები და მივცეთ მათ მოტივაცია სამუშაოსათვის; შემდეგ მოსდევს ჯგუფში მუშაობა და დასასრულს – განზოგადება მთელი კლასის მონაწილეობით.
- ❖ ჯგუფში მუშაობისთვის აუცილებელია, რომ მოსწავლეები ხედავდნენ ერთმანეთს და ესმოდეთ ერთმანეთის; საჭიროა დაფურიგოთ მასალა ჯგუფებს; სასწავლო საშუალებები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს.
- ❖ სამუშაო ფურცელზე მითითება უნდა იყოს დაწერილი მოსწავლისათვის გასაგებ ენაზე და ზუსტად, რათა მათი შესრულება შესაძლებელი იყოს მასწავლებლის გარეშე.
- ❖ ჯგუფში მუშაობისას უნდა ვიფიქროთ არა მხოლოდ სასწავლო მიზნების მიღწევებზე, არამედ თანამშრომლობის უნარის განვითარებაზეც.

თანამშრომლობის ძირითადი პრინციპები

- ❖ ჯგუფის წევრებმა უნდა მოუსმინონ თანაჯგუფელებს, თითოეული უნდა მონაწილეობდეს მუშაობაში, აუცილებლობის შემთხვევაში უნდა ითხოვდეს და ლეზულობდეს დახმარებას.
- ❖ მასწავლებელი თვალს ადევნებს, რომ თითოეულმა მოსწავლემ შეასრულოს განსაზღვრული როლი (ორგანიზატორ-ლიდერის, გამომსვლელის, განმაზოგადებლის, დროის მაკონტროლებლის და ა.შ.), ამასთანავე სხვადასხვა დავალების დროს როლები უნდა შეიცვალოს.

როგორ დავყოთ ჯგუფებად?

- ❖ ჯგუფის ოპტიმალური სიდიდე – 4-5 მოსწავლე; დიდი მოცულობის დავალებისთვის, რომელიც დაყოფილია რამდენიმე სავარჯიშოდ, გამოდგება უფრო დიდი ჯგუფებიც.
- ❖ ჯგუფები უნდა იყოს შერეული მოსწავლეთა ცოდნის დონის, სქესის და ა.შ. მიხედვით, კლასის დაყოფამ უცვლელ ჯგუფებად შეიძლება ჩაშალოს ამგვარი მუშაობის პრინციპი, რადგან ყველა მოსწავლემ აქტიურად უნდა იმუშაოს.

რას აკეთებს მასწავლებელი იმ დროს, როცა მოსწავლეები მუშაობენ?

- ❖ თვალი ადევნეთ ჯგუფების მუშაობას, მაგრამ არ უხელმძღვანელოთ მათ. მოსწავლეები თავად აგებენ პასუხს საკუთარ თავზე. შეგიძლიათ მიეხმაროთ ჯგუფებს – მოგიტოხრონ მოსწავლეებმა გაკეთებულის შესახებ, თქვენ კი დაეხმარეთ მათ, დასვან გულახდილი კითხვები. მუშაობისას შეეცადეთ, მიანოდოთ ახალი იდეები.
- ❖ თხოვეთ, რომ მოსწავლეებმა გაუზიარონ ერთმანეთს თავიანთი მოსაზრებები, მოუსმინონ სხვებს და მიღებული ინფორმაციის გამოყენებით დამოუკიდებლად გამოიტანონ დასკვნები.
- ❖ როცა მოსწავლეები მუშაობენ ჯგუფებად, თქვენ ხართ დამკვირვებელი. ყურადღება მიაქციეთ მათ, ვისაც უკვე აქვს კონკრეტული დავალების შესრულების ჩვევები. თავდაპირველად თქვენ უნდა მიაპყროთ ყურადღება ჯგუფის მუშაობის პროცესს და მხოლოდ დროთა განმავლობაში – ცოდნას.
- ❖ მუშაობის დროს გააკეთეთ კომენტარები. ინფორმაცია მოსწავლეთა გამოსვლის შესახებ უნდა იყოს კონკრეტული. ნუ მოერიდებით ხშირად, კონკრეტულად და ღიად კომენტირებას. ეს უნდა გააკეთოთ როგორც ჯგუფებად მუშაობის დროს, ასევე მიღებული შედეგების დაჯამებისას.

კონტროლი მუშაობასა და კონფლიქტების გადაჭრაზე

- ❖ თუ ჯგუფები ძნელად გასაკონტროლებელი ხდება, შეწყვიტეთ მუშაობა და განიხილეთ ეს საკითხი.
- ❖ მიუთითეთ, როგორი საქციელი ქმნის პრობლემებს, რომელი მოსწავლე არ ასრულებს თავის როლს და განმარტეთ, რომ ყველა პასუხისმგებელია დავალების შესრულებაზე. თითოეულ ჯგუფს 5 წუთით დაუნიშნეთ დამკვირვებელი. მოგვიანებით ეს დამკვირვებლები გამოთქვამენ თავიანთ შთაბეჭდილებებს. ჯგუფის მოქმედება მთელმა კლასმა უნდა განიხილოს.

მუშაობის მსვლელობა ჯგუფებში

- ❖ გაკვეთილის დაწყებამდე მოამზადეთ მასალა, შესაბამისად მოამზადეთ საკლასო ოთახი.
- ❖ მოკლედ მიმოიხილეთ თემა.
- ❖ თემის ათვისებისას შეიძლება განიხილოთ მხოლოდ ზოგიერთი დამახასიათებელი სფერო, რომელიც წარმოდგენას შეუქმნის მოსწავლეებს; დაინტერესების შემთხვევაში, მათ შეუძლიათ მოიძიონ დამატებითი მასალა მასალა თემის შესახებ, ნაიკითხონ ლიტერატურა და გამოკითხონ თვითმხილველები.
- ❖ დაყავით მოსწავლეები ჯგუფებად. ჯგუფების მუშაობა სასურველია მოზაიკის მეთოდით წარმართოს – თითოეული ჯგუფი იღებს წყაროს თავისი თემისთვის, მაგრამ ისინი უნდა დამუშავდეს მსგავსი ხერხებით. ჯგუფებში სამუშაო თემები სასურველია გაითამაშონ.

- ❖ მიეცით განსაზღვრული დრო, რათა ჯგუფებმა შეძლონ დავალების გაცნობა.
- ❖ დარწმუნდით, გაიგო თუ არა ყველამ დავალება.
- ❖ მიეცით დრო დავალების შესრულებისათვის. დარწმუნდით, რომ მოსწავლეებისათვის ხელმისაწვდომია ყველა მასალა, რაც აუცილებელია მუშაობისათვის.
- ❖ სთხოვეთ, რომ თითოეული ჯგუფის წარმომადგენელმა ყველას გააცნოს მუშაობის შედეგები.
- ❖ დააფიქსირეთ დასკვნები დაფაზე ან მოაწყვეთ დასკვნითი დისკუსია.

მოსწავლის სამახსოვრო

როგორ ვიმუშაოთ ჯგუფში

- ✓ ჩააბით საუბარში ჯგუფის ყველა წევრი, ისინიც კი, ვისაც თავისი აზრი არ გამოუთქვამს, გაუღვიძეთ მათ საუბარში მონაწილეობის სურვილი.
- ✓ მოუსმინეთ სხვის აზრებს.
- ✓ ეძიეთ კომპრომისი ჯგუფის მონაწილეთა მიერ გამოთქმულ განსხვავებულ აზრებს შორის.
- ✓ ნებისმიერ სიტუაციაში შეეცადეთ იყოთ თავშეკავებული.
- ✓ ხელს ნუ შეუშლით სხვებს და ნუ ეცდებით ხელში აიღოთ ჯგუფზე მუშაობის კონტროლი.
- ✓ ნუ გამოთქვამთ დამადანაშაულებელ რეპლიკებს და ნუ მოეპყრობით უარყოფითად სხვის მუშაობას.
- ✓ ხაზს ნუ გაუსვამთ თქვენს მიღწევებს და ნუ მოითხოვთ პრივილეგიებს.
- ✓ ნუ დაფარავთ თქვენს მტკიცე რწმენას და თამამად შესთავაზეთ იდეები სხვებს.

დისკუსია

მუშაობის დისკუსიური ფორმა გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ თემა წინააღმდეგობრივია და მონაწილეებს შეიძლება ჰქონდეთ განსხვავებული თვალსაზრისები, რომელთაგანაც არცერთი არ შეიძლება ერთმნიშვნელოვნად მივიღოთ ან უარვყოთ. ეს მოსწავლეებს შესაძლებლობას აძლევს, განივითარონ საკუთარი აზრის ჩამოყალიბებისა და არგუმენტირებულად გამოთქმის უნარ-ჩვევები, აგრეთვე ისწავლონ განსხვავებული თვალსაზრისის ტოლერანტულად აღქმა და გაგება.

დისკუსიის მონაწილეთა ამოცანაა – წარმოადგინონ თავიანთი არგუმენტები „ვემხრობი“ და „წინააღმდეგი ვარ“ და მხოლოდ ამ გზით შეეცადონ დისკუსიაში მონაწილეთა დარწმუნებას. არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავუშვათ პირადი ხასიათის შეურაცხყოფა.

დისკუსიის ხელმძღვანელობისას ანგარიში უნდა გაენიოს იმას, რომ მოსწავლეთა გამონათქვამები არ შეიძლება იყოს ობიექტური. უნდა მივისწრაფოდეთ, რომ მოსწავლეები წარმოადგენდნენ თავიანთ თვალსაზრისს ტოლერანტული და მეგობრული ფორმით. დისკუსიის მომზადებისას, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მოსწავლეები ძალიან სწრაფად შეეჩვევიან დისკუსიას, თუკი მათ ექნებათ შესაბამისი თემისათვის საჭირო ცოდნა, დრო, რათა გააანალიზონ თემასთან დაკავშირებული ინფორმაცია და თუკი განსახილველი საკითხები საინტერესო და ცნობისმოყვარეობის აღმძვრელი იქნება. დისკუსიის მომზადებისა და ხელმძღვანელობისას მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი პრობლემები და მიღწევები.

მიღწევები:

- მოსწავლეები განეწყობიან თავიანთი თვალსაზრისის ჩამოყალიბების, გამოთქმისა და დაცვისათვის;
- განუვითარდებთ საპირისპირო აზრის მოსმენისა და მიღების უნარი;
- მოსწავლეები სწავლობენ თავიანთი აზრის შინაარსიანად და კონკრეტულად გამოთქმას დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში;
- შემოქმედებითი მიდგომა სამუშაოსადმი;
- მოსწავლეთა დაინტერესება: რაც უფრო საინტერესოა დისკუსია, მით უფრო ნაკლებია პასიური მონაწილეები;
- ყველას აქვს აზრის გამოთქმის შესაძლებლობა.

პრობლემები:

- მკაცრად უნდა მონმდებოდეს დისკუსიის მსვლელობა, რათა ის არ გადაიზარდოს პირად შეურაცხყოფაში;
- შეიძლება წარმოიშვას სირთულეები დროის ლიმიტის დაცვასთან დაკავშირებით;
- შეიძლება გამოვლინდეს დისკუსიის ცალკეულ მონაწილეთა დომინირებული როლი;
- თუ სადისკუსიო თემა მოიცავს ახლო წარსულს, მოსწავლეებს შეიძლება ჩამოუყალიბდეთ (მშობლების, ნათესავების, ნაცნობების და ა.შ. გავლენით) სტერეოტიპები მოცემულ საკითხზე;
- მოსწავლეები ხშირად კატეგორიულები არიან მსჯელობისას და ვერ აღიქვამენ საპირისპირო თვალსაზრისს;
- დისკუსია მოითხოვს სერიოზულ მოსამზადებელ მუშაობას.

დისკუსიის წესები

- ყოველ მონაწილეს გამოსვლისათვის ერთნაირად შეზღუდული დროის ლიმიტი აქვს (ამის შესახებ მოილაპარაკებენ მოსწავლეთა რაოდენობის გათვალისწინებით, მაგრამ ოპტიმალურია – 1-დან 3 წუთამდე).
- გამოსვლები მიმდინარეობს ორგანიზებულად, წამყვანის ნებართვით.
- უნდა ეცადოთ თქვენი აზრი მოკლედ, კონკრეტულად და არგუმენტირებულად. გამოთქვათ დაიმახსოვრეთ, რომ საუკეთესო მტკიცებულება არის – ზუსტი, უდავო ფაქტები.
- არ შეიძლება გამომსვლელს შეანყვეტინოთ საუბარი და მიაყენოთ შეურაცხყოფა.
- დაუსვით შემხვედრი კითხვები და დისკუსიაში ჩააბით რაც შეიძლება მეტი მონაწილე.
- დისკუსიის მიზანია – არა გამარჯვებულის გამოვლენა, არამედ კონსენსუსის (საერთო შეთანხმების) მიღწევა.
- თუ დასაბუთებულია რომ თქვენი აზრი მცდარია, აღიარეთ ოპონენტის სიმართლე.
- უარყოფისა და დამტკიცების დროს ილაპარაკეთ მკაფიოდ, უბრალოდ, ზუსტად, სასურველია თქვენი სიტყვებით, და არა „ქალაქის მიხედვით“.
- საჭიროა ყველა პოზიციის განხილვა.
- დისკუსიის მსვლელობისას მის მონაწილეებს შეუძლიათ შეიცვალონ თავიანთი პოზიცია.
- დასასრულს ყოველთვის უნდა გაკეთდეს განზოგადება.

მომზადება დისკუსიისათვის

თუ მოსწავლეები დისკუსიაში პირველად იღებენ მონაწილეობას, საჭიროა უფრო დეტალურად გავაცნოთ მათ დისკუსიის მსვლელობა და წესები, რომლებიც სასურველია დავურიგოთ თითოეულ მოსწავლეს.

დისკუსიის მსვლელობა

დისკუსიის დასაწყისში მასწავლებელი კიდევ ერთხელ შეახსენებს მოსწავლეებს დისკუსიის წესებს.

მასწავლებელი ხსნის დისკუსიას, წამოწევს განსახილველ საკითხებს, აძლევს სიტყვას დისკუსიის მოინაწილეს, აფიქსირებს დროს.

დისკუსიის დასასრული

დისკუსიის წამყვანი განზოგადებს სადისკუსიო საკითხს და გააკეთებს დასკვნებს.

დისკუსიის მონაწილის სამახსოვრო

- ისაუბრეთ ღიად და მიუკერძოებლად.
- არ გადააკეთოთ სხვისი ნათქვამი თქვენ სასარგებლოდ.
- ნათლად და გასაგებად ჩამოაყალიბეთ თქვენი აზრები.
- ისაუბრეთ მოკლედ და კონკრეტულად.
- დისკუსიის დროს დაიცავით წესრიგი, ყურადღებით მოუსმინეთ სხვის აზრს, ნუ შეაწყვეტინებთ სხვას საუბარს.
- საუკეთესო მტკიცებულებაა – ფაქტები, არგუმენტები, ლოგიკა.
- დასაბუთებისას ან უარყოფისას ისაუბრეთ მკაფიოდ, ნათლად და გასაგებად.
- თუ თქვენი პოზიციის მცდარობა დასაბუთებულია, აღიარეთ იგი.
- თქვენი გამოსვლის დასრულებისას გააკეთეთ მოკლე განზოგადება.

მასწავლებლის სამახსოვრო

- მიეცით მოსწავლეებს ინსტრუქცია დისკუსიის მსვლელობის შესახებ.
- საჭიროა დისკუსიის წაყვანა – ამას აკეთებს მასწავლებელი ან წინასწარ მომზადებული მოსწავლე.
- დისკუსიის წამყვანმა არ უნდა გაუკეთოს კომენტარი გამოთქმულ აზრებს, არ უნდა ჩამოაყალიბოს, არ უნდა განაზოგადოს და ჩაასწოროს დისკუსიის მონაწილეთა ნათქვამი.
- დისკუსია უნდა მიმდინარეობდეს თავისუფალ, ლალ ატმოსფეროში.
- დისკუსიის წამყვანმა თვალყური უნდა ადევნოს, რათა ყველა მსურველს მიეცეს აზრის გამოთქმის შესაძლებლობა.
- შეიძლება განისაზღვროს დრო თითოეული გამოსვლისათვის.
- დისკუსიის წამყვანმა თვალი უნდა ადევნოს წესრიგის დაცვას, დაუშვებელია საუბარი და ყურადღების გადატანა სხვა რამეზე.
- დისკუსიის დასასრულს წამყვანი განაზოგადებს და აკეთებს დასკვნებს. მოსწავლეები ჩაინერგენ წამყვანის განზოგადებასა და დასკვნებს.

რეფერატის მომზადება

თუ დისკუსიის თემა ფართოა და მოსწავლეებს მის მიმართ გაუჩნდათ ინტერესი, მასწავლებელს შეუძლია შესთავაზოს ეს თემა შემდგომში ინდივიდუალურად ან წყვილებში სამუშაოდ რეფერატის მოსამზადებლად. გამოკვლევული საკითხი შეიძლება იყოს კარგი საფუძველი შემდგომი მუშაობისათვის – ესეც, თემის დასაწერად. თემა რეფერატისათვის შეარჩიეთ მასწავლებელთან შეთანხმებით.

რეფერატის მოსამზადებლად მოსწავლე უნდა გაეცნოს სხვადასხვა ტიპის ისტორიულ წყაროებსა და ლიტერატურას. მიზანშეწონილია, შეადგინოს კონსპექტი, რომელიც შემდგომში გამოადგება ინფორმაციის განზოგადების, სინთეზის, ანალიზისა და დასკვნების გამოტანისთვის.

მოსწავლის სამახსოვრო

როგორ შევადგინოთ კონსპექტი

- ჩაინიშნეთ წიგნის ავტორი, სახელწოდება, გამოშვების წელი, ქვეყანა და გამომცემლობა, სადაც გამოვიდა წიგნი.
- ყურადღება მიაქციეთ წიგნის შექმნის დროს არსებულ ისტორიულ სიტუაციას. მას შესაძლებელია გავლენა მოეხდინა წიგნის შინაარსზე.
- ჩანაწერები შეიძლება გაკეთდეს „თქვენეულ ენაზე“, ე. ი. მას შემდეგ, რაც აღქმულია დაწერილის აზრი, თქვენი სიტყვებით, მოკლედ ჩამოაყალიბეთ თემის არსი.
- მიზანშეწონილია ვანარმოთ ჩანაწერები ფურცლებზე ან მცირე ზომის ბარათებზე – ეს გაგიოლავს ინფორმაციის გამოყენებასა და სისტემატიზაციას. ასევე, მოგცემთ მეტ შესაძლებლობას თავისუფლად მოქმედებისათვის.
- გამოიყენეთ ხაზგასმის ხერხი, რათა მოინიშნოთ მთავარი. ყველაზე მნიშვნელოვანი შეგიძლიათ განსხვავებული შრიფტით დაწეროთ. გამოიყენეთ შემოკლებები.
- კონსპექტში დატოვეთ თავისუფალი ადგილი შემდგომი დამატებებისათვის, შენიშვნებისათვის, უცხო სიტყვების განმარტებისათვის, პიროვნებათა „გაშიფვრისათვის“.
- თუ კითხვის დროს ჩამოგიყალიბდათ თქვენი დასკვნები, მოსაზრებები, შეხედულებები, დასაზუსტებელი შეკითხვები, მაშინ ჩაინიშნეთ ისინი, რომ არ დაგავინწყდეთ. ხშირად კითხვის დროს გაგიჩნდებათ ღირებული, ორიგინალური იდეები, რომლებიც თქვენს გამოკვლევას უფრო საინტერესოს გახდის.
- დაიცავით ციტირების წესები. თუ თქვენს ტექსტში არის ციტატა, ის მოათავსეთ ბრჭყალებში. ციტატის ქვეშ მიუთითეთ წყარო და გვერდი.
- წიგნის კითხვისას ყურადღება მიაქციეთ ავტორის მითითებებს წყაროებსა და ლიტერატურაზე. შესაძლებელია, სასურველი იყოს თავადაც შეისწავლოთ ზოგიერთი მათგანი.

მოსწავლის სამახსოვრო

როგორ დაიწეროს რეფერატი

- გაეცანით სახელმძღვანელოებში არსებულ მასალას არჩეულ თემაზე.
- გაეცანით ისტორიულ წყაროებსა და ლიტერატურას.
- ჩამოაყალიბეთ რეფერატის თემა და დააკონკრეტეთ პრობლემის არსი.
- გაიაზრეთ საკითხების განხილვის თანმიმდევრობა.
- შეადგინეთ რეფერატის გეგმა.

შესავალში დაასაბუთეთ თემის არჩევანი, აჩვენეთ მისი მნიშვნელობა და აქტუალობა.

თემის შინაარსის გაშლისას, დაიცავით თხრობის თანმიმდევრობა და ლოგიკა. არ დაგავიწყდეთ სხვისი ნააზრევის მითითება.

დასასრულს ჩამოაყალიბეთ დასკვნები, განმარტეთ, როგორია თქვენი წვლილი განუულ სამუშაოში.

ნაშრომის ბოლოს შესაძლებელია იყოს დანართი: ცხრილები, დიაგრამები, ილუსტრაციები და სხვა მასალები. ყოველივე ეს შესაძლებელია ჩართოთ ძირითად ტექსტშიც.

გამოყენებული წყაროებისა და ლიტერატურის სია ნაშრომს დაერთვის ბოლოში.

- თქვენი გამოკვლევის შედეგი მოიყვანეთ სისტემაში და დაახარისხეთ რეფერატის გეგმის შესაბამისად.
- მოიძიეთ და ჩართეთ ნაშრომში ილუსტრაციები და რუკები.
- გააკეთეთ დასკვნები, გადაამოწმეთ, შეესაბამებიან თუ არა იმ ფაქტებს, რომლებიც თქვენ გამოიყენეთ.
- რეფერატის ნაკითხვის წინ გააცანით მსმენელებს გამოყენებული ლიტერატურა და რეფერატის გეგმა, შესაძლებელია გამოიყენოთ დიაგრამები ან გრაფიკები.
- მოხსენების დროს ისაუბრეთ ნელა და გარკვევით, არ დაგავიწყდეთ მთავარის გამოყოფა.

შეეცადეთ მსმენელებს რეფერატის ნაკითხვის შემდეგ მკაფიოდ და ამომწურავად გასცეთ კითხვებზე პასუხი.

პროექტზე მუშაობა

- ❖ პროექტი – არის განსაკუთრებული სახის ჯგუფური სამუშაო, რომლის შესრულებისთვისაც აუცილებელია ხანგრძლივი დრო (ერთი დღიდან რამდენიმე თვემდე).
- ❖ ეს არის დიდი სამუშაო რაიმე თემაზე, რომლის შინაარსს უპირატესად თავად მოსწავლეები განსაზღვრავენ.
- ❖ პროექტზე მუშაობა წარმოაჩენს მოსწავლეთა მიერ ცოდნის დამოუკიდებლად მიღების უნარს.
- ❖ მასწავლებლის როლი – იყოს ინიციატორი და მრჩეველი.
- ❖ პროექტი – არის საშუალება, რომელიც:

- ✓ ხელს უწყობს მოსწავლეთა აქტიურობას სასწავლო პროცესის ორგანიზებასა და რეალიზაციაში.
- ✓ ეხმარება, ღრმად აითვისოს კონკრეტული სასწავლო მასალა სხვა საგნებთან და რეალურ ცხოვრებასთან კავშირში.
- ✓ ხელს უწყობს კეთილგანწყობილი და გულწრფელი სასწავლო გარემოს შექმნას, მოსწავლეთა და მასწავლებელთა თანამშრომლობას.

- ❖ თავად პროექტი წარმოადგენს სასწავლო მიზანს – პროცესს, რომლის დროსაც სრულდება საერთო სამუშაო.

მოსწავლეები თანამშრომლობისას სწავლობენ ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენებას და შეფასებას:

- ✓ პოზიტიურ ურთიერთდამოკიდებულებას.
- ✓ უწყვეტ ურთიერთმოქმედებას.
- ✓ თითოეულის შესაძლებლობას, გაიაზროს თავისი წვლილი.
- ✓ პირად პასუხისმგებლობას ერთობლივად განეულ საქმიანობაში.
- ✓ სოციალური ურთიერთმოქმედების ჩვევების დაუფლებას.
- ✓ ჯგუფური (გუნდური) მუშაობის ჩვევების განვითარებას.

❖ ჯგუფში მუშაობა:

- ✓ ჯგუფი ყალიბდება ინტერესების პრინციპით – მოსწავლეები ეწერებიან საპროექტო ჯგუფში კონკრეტული თემით.
- ✓ მიზნის დასახვა.
- ✓ დაგეგმვა.

❖ პროექტის რეალიზაცია

- ✓ დაგეგმილი დავალების შესრულება.
- ✓ სამუშაოს შედეგების პრეზენტაცია:

1. პროექტის სახელწოდება და ავტორი (ავტორები).
2. შესავალი – პროექტის არსი, მიზანი და ამოცანები, ავტორის მოტივაციის გადმოცემა.

3. დასაბუთება და მუშაობა – სიტუაციის აღწერა, წარმოდგენა კონკრეტული თემის ხელმისაწვდომ ინფორმაციაზე, მსჯელობა მოცემული თემის ირგვლივ და შედეგები, გამოყენებული მეთოდების დასაბუთება და აღწერა.
4. ანგარიში სამუშაოს მსვლელობაზე – ჰიპოთეზებზე, საკითხის გადაჭრის საშუალება არჩევანზე, სამუშაოს თანმიმდევრობაზე და შედეგების შეფასების კრიტერიუმებზე, შემსრულებელთა ინდივიდუალურ წვლილზე.
5. შედეგების ანალიზი – რა არის მიღწეული, რა სფეროში იყო წარუმატებლობა და ა.შ.
6. განზოგადება და დასკვნები – პირველადი ჰიპოთეზის დამტკიცება ან უარყოფა, სამუშაოს მსვლელობის მოკლე მიმოხილვა, გამოყენებული მეთოდების შეფასება, სამუშაოს ხარისხისა და შედეგების საკუთარი შეფასება, ასევე პროექტის განხორციელების ეფექტის მონახაზი და სამუშაოს გაგრძელების შესაძლებლობა.

❖ პროექტის შეფასება

- ✓ შეფასების უმნიშვნელოვანესი სახეობა არის – საკუთარი შეფასება – რომელსაც ადგილი აქვს პროექტის დამუშავების დროის მანძილზე. მოსწავლეები აფასებენ შეგროვებულ ინფორმაციას, ერთმანეთს, თანამშრომლობას, თავის წვლილს და ჯგუფის ერთობლივ სამუშაოს;
- ✓ მასწავლებელი აფასებს მოსწავლეთა მუშაობას როგორც კონსულტანტი. იგი ეხმარება მოსწავლეებს შეამჩნიონ და აღმოფხვრან წარუმატებლობა; რეკომენდაციას უწევს მოქმედების ხერხებს. მისი შეფასების მიზანია ურჩიოს, დაეხმაროს;
- ✓ მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ სამუშაოს შეფასების კრიტერიუმები – რას ელიან მათგან. სასურველია, შეფასების კრიტერიუმები ჩამოყალიბდეს მოსწავლეებთან ერთად;
- ✓ პროექტის ხარისხი მთლიანობაში რომ შეფასდეს, უნდა გავითვალისწინოთ პროექტის დამუშავების როგორც პროცესი, ასევე შედეგი (შეესაბამება თუ არა ის დასახულ მიზანს).

ინტერვიუ (თემა – განათლება)

- ❖ მოსწავლეები წინასწარ ლებულობენ საშინაო დავალებას: დაიწყონ მასალების შეგროვება თემაზე მაგ.: „განათლების სტრუქტურა და შინაარსი საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დროს“.
- ❖ თემის ასათვისებლად შეიძლება გამოიყენონ სხვადასხვა მეთოდი:
 - ✓ ინტერვიუ.
 - ✓ შეგროვებული ინფორმაციის დამოუკიდებლად დამუშავება.
 - ✓ ჯგუფებში მუშაობა.
- ❖ პირველი დავალება მასალის შეგროვებაა: ინტერვიუ ჩამოართვით მშობლებს, მეზობლებს, ნაცნობებსა და სხვა ადამიანებს, რომლებმაც განათლება მიიღეს საბჭოთა პერიოდში.
- ❖ გაკვეთილზე მუშაობენ ჯგუფებად, თითოეული ჯგუფი მიიღებს ერთნაირ სამუშაო ფურცლებს და წყაროებს.

მასწავლებლის სამახსოვრო

ინტერვიუ იშვიათად გამოიყენება ისტორიის გაკვეთილზე, რადგან ცოტაა ისეთი თემა, რომელიც ამ მეთოდის გამოყენების საშუალებას იძლევა. თუმცა ახლო წარსულის შესასწავლად ეს მეთოდი შეიძლება ძალიან წარმატებულად გამოვიყენოთ.

ინტერვიუს უპირატესობა:

- იძლევა თემის უფრო დეტალურად ათვისების შესაძლებლობას;
- შესაძლებლობას იძლევა მივიღოთ არაოფიციალური ცნობები, რომლებიც ადრე არ გამოქვეყნებულა;
- შესაძლებლობას იძლევა მოვისმინოთ სხვადასხვა აზრი ერთ საკითხზე;
- შესაძლებლობას აძლევს მოსწავლეებს, განივითარონ ურთიერთობის ჩვევები ინდივიდუალური საუბრისას.

ინტერვიუს მეთოდის გამოყენებისას მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს, რომ:

- ინტერვიუ შეიძლება გამოვიყენოთ როგორც წინასწარ მიცემული საშინაო დავალება ახალი თემის ასათვისებლად, ასევე გაკვეთილზე, წინასწარ ავირჩევთ მოსწავლეებს შორის „ექსპერტებს“, „ჟურნალისტებსა“ და მსმენელებს, და წინასწარ შევამზადებთ მათ;
- მოსწავლეებმა აუცილებლად უნდა ახსნან ინტერვიუს მიზანი;
- მოსწავლეებს უნდა შევთავაზოთ კითხვების ნიმუშები, რომლებიც უნდა დავუსვათ გამოსაკითხ პირებს;
- მოსწავლეებს შეიძლება შევთავაზოთ „ჟურნალისტის“ სამახსოვრო (როგორ წარვმართოთ ინტერვიუ).

„ჟურნალისტის“ სამახსოვრო

- ✓ ინტერვიუს ჩამორთმევამდე, მოიძიეთ ლიტერატურა და სხვა ცნობები თქვენთვის საინტერესო საკითხზე, თემაზე, პიროვნებაზე.
- ✓ ზუსტად განსაზღვრეთ ინტერვიუს მიზანი.
- ✓ შეკითხვები უნდა ჩამოყალიბდეს მკაფიოდ და გასაგებად.
- ✓ შეკითხვები უნდა დასვათ კორექტულად, გაითვალისწინეთ იმ პიროვნების ასაკი, ვისაც ინტერვიუს ჩამოართმევთ.
- ✓ აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება დასვათ მისახვედრი შეკითხვები და ამით თავიდან აიცილოთ იმ პიროვნების დაძაბულობა, ვისაც ინტერვიუს ართმევთ.
- ✓ დაიმახსოვრეთ, რომ ღიმილი ყოველთვის უფრო მეტ კეთილგანწყობას გამოიწვევს თქვენ მიმართ.

შეკითხვების ნიმუშები ინტერვიუსათვის

- ✓ როდის და რომელ სკოლაში სწავლობდით?
- ✓ გქონდათ განათლების მიღების სხვა საშუალება?
- ✓ შეგეძლოთ თუ არა დამატებით მიგელოთ მუსიკალური და მხატვრული განათლება?
- ✓ რომელ საგნებს ექცეოდა სკოლაში მეტი ყურადღება?
- ✓ როგორი შთაბეჭდილებები, მოგონებები დაგრჩათ თქვენი გაკვეთილებიდან (პოზიტიური, ნეგატიური)?
- ✓ რა უფრო მეტად დაგამახსოვრდათ თქვენი სკოლის ცხოვრებიდან?
- ✓ სად სწავლობდით სკოლის დამთავრების შემდეგ? როგორი განათლება მიიღეთ თქვენ?
- ✓ შესაძლებელი იყო საზღვარგარეთ განათლების მიღება?
- ✓ თქვენ რომ შეგეძლოთ ყველაფრის თავიდან დაწყება, რას შეცვლიდით განათლების სისტემაში (რომელ საგნებს შეცვლიდით, შეამცირებდით საათების რაოდენობას, რას დაამატებდით)?
- ✓ ხედავთ განსხვავებას თქვენი დროის განათლების სისტემასა და დღევანდელს შორის? თუ ხედავთ, მაშინ რა განსხვავებებია?
- ✓ გიხდებოდათ უკანასკნელ წლებში თქვენი ცოდნის შევსება ან თავიდან სწავლა? რა მიზეზით?

მიზნები

- ჩამოყალიბდეთ მოსწავლეებს წარმოდგენა განათლებაზე საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დროს.
- ჩამოყალიბდეთ კრიტიკული მიდგომა წარსულის შესახებ არსებული ინფორმაციისადმი.
- განუვითარდეთ ურთიერთობის ჩვევები ინდივიდუალურ საუბარში.
- განუვითარდეთ ინდივიდუალური საუბრისას აუცილებელი ინფორმაციის მიღების უნარი.
- ჩამოყალიბდეთ წარსულის მოვლენისადმი თანამოსაუბრის პირადი დამოკიდებულების განსაზღვრის უნარი.
- განუვითარდეთ მიღებული ინფორმაციის განზოგადების, სინთეზირებისა და დასკვნების გამოტანის უნარი.

წყარო 1.

„სკკპ გააგრძელებს სახალხო განათლების სისტემის სრულყოფას სოციალ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების, კომუნისტური მშენებლობის პერსპექტივების, მეცნიერებისა და ტექნიკის პროგრესით წამოწეული მოთხოვნების გათვალისწინებით. ქვეყანაში მიმდინარე ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიული სკოლის რეფორმა ეყრდნობა ერთიანი შრომითი პოლიტიკური სკოლის ლენინური პრინციპების შემოქმედებით განვითარებას, და მისი მიზანია – კიდევ უფრო აამაღლოს ახალგაზრდობის განათლებისა და აღზრდის დონე.“

(Програма КПСС (новая редакция) // Материалы XXVI съезда КПСС. М., 1986, с.167.)

წყარო 2.

„ერთ-ერთ გადამჭრელ პირობას სახალხო განათლების წარმატებით განვითარებისათვის წარმოადგენს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის მიზანმიმართული პარტიული ხელმძღვანელობა. საშუალო განათლების მიღების აუცილებლობა განვითარებული სოციალიზმის ეტაპზე წარმოადგენს სასკოლო საქმეში პარტიის პოლიტიკის შედეგს, სოციალისტური რევოლუციის ლენინური თეორიის დადგენილებების ცხოვრებაში განხორციელებას. < . . . > საბჭოთა სკოლის ძირითადი საგანმანათლებლო-აღმზრდელი ამოცანაა – ჩამოყალიბდეთ ახალგაზრდა თაობას მეცნიერული, მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობა, აღვზარდოთ კომუნისტური საქმისათვის იდეურად მტკიცე, შეუპოვარი მებრძოლები. თითოეული სასწავლო საგანი აიარაღებს მოსწავლეებს ფაქტობრივი ცოდნითა და მსოფლმხედველობითი ხასიათის განზოგადებით, ამზადებს მათ დიალექტიკური მატერიალიზმის ძირითადი დებულებების ათვისებისათვის.“

(XXVI съезд КПСС и развитие народного образования в СССР. М., 1982. с.33, 96.)

ჯგუფში მუშაობის ეტაპები

1. მუშაობა 1 სამუშაო ფურცელთან (ინტერვიუს სტატისტიკური დამუშავება).
2. თითოეული ჯგუფის წარმომადგენელი ამზადებს მოკლე ცნობას, ავსებს განმაზოგადებელ ტაბულას დაფაზე ან დიდ ფურცელზე.
3. ეყრდნობა რა მოსწავლეების შეგროვებულ მასალას, მასწავლებელი განაზოგადებს გეგმის მიხედვით:
 - როგორ ადამიანებს ჩამოართვეს ინტერვიუ (სქესი, ასაკი, განათლება);
 - რომელი საგნების ამოღება სურდათ მათ სასკოლო პროგრამიდან;
 - რომელი საგნების ათვისება სურდათ მათ დამატებით;
 - რატომ სურდათ მათ დამატებით ათვისებინათ სწორედ ეს საგნები;
 - რითი განსხვავდება იმ დროის განათლების შინაარსი თანამედროვესაგან.
4. მოსწავლეები, განიხილავენ რა თავიანთ ინტერვიუებს, დაადასტურებენ, რა პრობლემები დარჩათ კიდევ გასარკვევი, რომელი ცნობები, მასალები არა აქვთ საკმარისი. ყოველივეს ჩაინერენ სამუშაო რვეულში ან 1 სამუშაო ფურცელზე.
5. თითოეული ჯგუფი ნაშრომის შესადგენად ლებულობს წყაროებსა და აუცილებელ ინფორმაციას, ტაბულის შევსებისას (სამუშაო ფურცელი 2).
6. შესაძლო შედეგი:
 - თემის ათვისების შემდეგ მოსწავლეებმა სახლში უნდა დაწერონ თემა-აღწერა.
 - თითოეული ჯგუფი მოამზადებს ჟურნალს სკოლის ცხოვრებაზე საბჭოთა ეპოქაში.
 - თითოეული ჯგუფი დამატებით აგროვებს ექსპონატებს და ამზადებს გამოფენას განათლების შესახებ საბჭოთა ეპოქაში.

სამუშაო ფურცელი #1

1. ინტერვიუს სტატისტიკური მიმოხილვა
გამოკითხულთა საერთო რიცხვი. მამაკაცები; ქალები.
2. როდის მიიღეს განათლება
50-60-იან წლებში; 70-80-იან წლებში; 80-90-იან წლებში.
3. მიღებული განათლება
8-წლიანი; საშუალო სპეციალური; საშუალო; უმაღლესი.
4. სასწავლო პროგრამის რომელი საგნები მიაჩნდათ ზედმეტად საბჭოთა პერიოდში?
5. რომელი საგნის დამატებას ისურვებდნენ თავიანთი განათლებისათვის საბჭოთა პერიოდში?
6. რა განსხვავება აღნიშნეს მათ განათლების შინაარსსა და სტრუქტურაში დღევანდელსა და თავიანთი დროის განათლებას შორის?
7. რომელი კითხვები დარჩა პასუხგაუცემელი ინტერვიუსა და ნაშრომის დაწერის შემდეგ?
1.....
2.....
3.....

სამუშაო ფურცელი #2

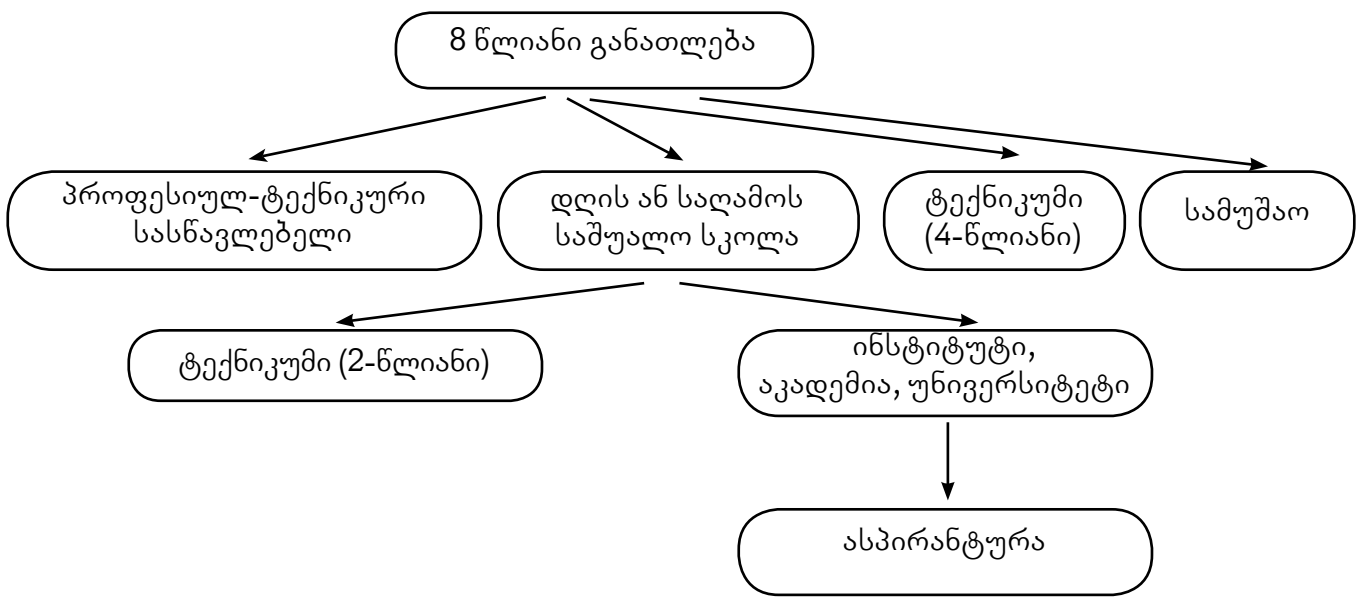
შეადარეთ საბჭოთა პერიოდის განათლების სისტემა თანამედროვეს.

საბჭოთა პერიოდი	თანამედროვე
-----------------	-------------

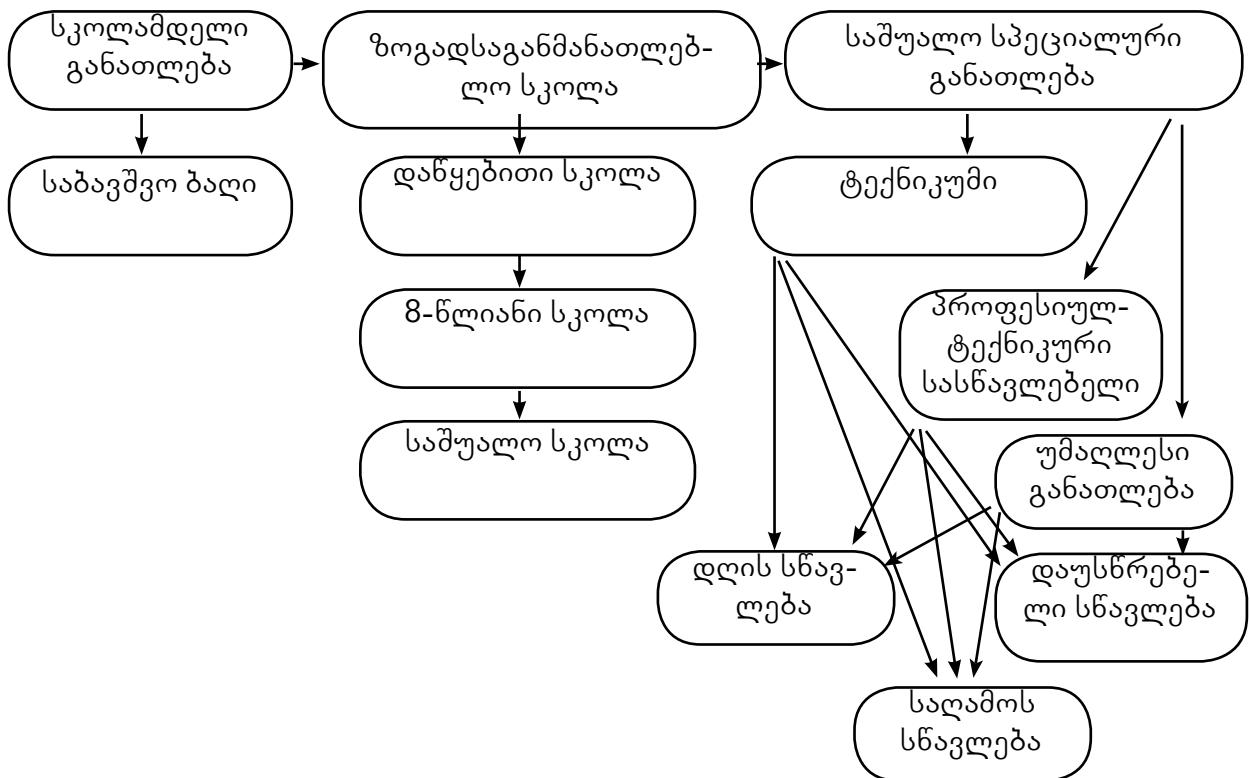
1. განათლების მიზნები
2. განათლების სტრუქტურა
3. განათლების შინაარსი
4. განათლების პრესტიჟი
5. დადებითი განათლებაში
6. უარყოფითი განათლებაში
7. ახალგაზრდულ ორგანიზაციათა საქმიანობა სასწავლო დაწესებულებებში

დაწერეთ მოთხრობა-აღწერა თემაზე: „განათლების სტრუქტურა და შინაარსი საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დროს“.

მოსწავლეთა მიერ შედგენილი განათლების სისტემის სქემის ნიმუში

განათლების სისტემა 50-80-იან წლებში

განათლების სისტემის სტრუქტურა და შინაარსი საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დროს

(მოსწავლის შემაჯამებელი ნაშრომი)

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში ადამიანს ჰქონდა შესაძლებლობა, მიეღო სკოლამდელი, ზოგადი საშუალო, საშუალო სპეციალური და უმაღლესი განათლება.

სკოლამდელი განათლების მიღება შეიძლებოდა სახლში ან საბავშვო ბაღში. შვიდი წლიდან უნდა შესულიყვნენ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში, რომელიც შეიცავდა დანყებით, რვანლიან და საშუალო სკოლას. საშუალო სპეციალური განათლების მიღება შეიძლებოდა რვანლედის ან ათი კლასის დამთავრების შემდეგ, პროფესიულ-ტექნიკურ სასწავლებელში ან ტექნიკუმში, ხოლო უმაღლესი განათლება – მხოლოდ ათი კლასის შემდეგ აკადემიაში, ინსტიტუტში ან უნივერსიტეტში. სკოლაში იგივე საგნები ისწავლებოდა, რაც დღეს, მაგრამ მეტი ყურადღება ეთმობოდა რუსული ენის, მათემატიკისა და ფიზიკის შესწავლას.

ეროვნულ საშუალო სკოლებში მოსწავლეები ერთი წლით მეტს სწავლობდნენ, ვიდრე რუსულში. ამ სკოლებშიც დიდი ყურადღება ექცეოდა რუსულ ენას და ეს ხდებოდა ეროვნული ენის ხარჯზე. ცოტას სწავლობდნენ სკოლებში უცხო ენებს და არ ისწავლებოდა ინფორმატიკა. განათლების საბჭოთა სისტემის მიზანი იყო მოსწავლეებში მეცნიერული, მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბება, კომუნისტური იდეურად მტკიცე მშენებლების აღზრდა. სკოლაში მოქმედებდა კომკავშირული და პიონერული ორგანიზაციები, რომლებსაც უნდა აღეზარდა მოსწავლეები „კომუნისტური სულისკვეთებით“.

მაგრამ ეს ორგანიზაციები დაკავებული იყვნენ აგრეთვე იმით, რომ აწყობდნენ დასვენების სასკოლო საღამოებს, კონკურსებს, ვიქტორინებს, ტურისტულ ლაშქრობებს და სხვა გასართობ ღონისძიებებს, უფროსები სიამოვნებით იხსენებენ სასკოლო და სტუდენტურ წლებს, მაგრამ ნაკლებად – გაკვეთილებსა და ლექციებს; უფრო მეტად იმას, რაც იყო გაკვეთილებისა და ლექციების მიღმა: „მაშინ ჩვენ გვქონდა ტურისტული შეკრებები, მეგობრობის საღამოები. ჩვენთან ჩამოდიოდნენ სტუმრები სხვა რესპუბლიკებიდან. მოსაწყენად არ გვეცალა“.

მასწავლებლის სამახსოვრო სემინარის შესახებ

სემინარი – არის მეცადინეობის ფორმა, რომლის დროსაც მოსწავლეები მასალის დამოუკიდებლად ათვისების შემდეგ ასრულებენ დავალებას, კოლექტიურად განიხილავენ წინასწარ დასმულ კითხვებს.

მასწავლებელმა, რომელიც სემინარული მუშაობის ორგანიზებას ახდენს, უნდა გაითვალისწინოს, რომ:

- ❖ არა უგვიანეს ორი კვირისა სემინარამდე უნდა გააცნოს კლასს სემინარული მუშაობის გეგმა;
 - ❖ გეგმასთან ერთად მოსწავლეებს უნდა შესთავაზოს რეკომენდებული ლიტერატურის სია;
 - ❖ სასურველია ზუსტად მიუთითოთ ამოცანები თითოეულ წყაროსთან დამოუკიდებლად მუშაობის დროს:
 - რას უნდა მიაქციონ ყურადღება;
 - რა ფორმით შეასრულონ სამუშაო – დააკონსპექტონ, შეადგინონ გეგმა, დაწერონ რეფერატი, დაწერონ თეზისები, შეადგინონ თემატური ბარათები და ა.შ.
 - ლიტერატურის სიაში ძირითადი ლიტერატურა უნდა გამოიყოს დამატებითისაგან;
 - ❖ ცალკეულ მოსწავლეებს ან ჯგუფებს შეიძლება დამატებითი დავალება მიეცეთ: შეაგროვონ მასალა რაიმე საკითხზე, მოამზადონ საინფორმაციო ცნობა და ა.შ.
 - ❖ მასწავლებელი ზედმეტად არ უნდა ჩაერიოს სემინარის მსვლელობაში, მაგრამ უნდა ეცადოს მის წარმართვას, პროვოკაციული შეკითხვების დასმით;
 - ❖ გამოსვლისას მოსწავლეებს შეუძლიათ გამოიყენონ თავიანთი ჩანაწერები, მაგრამ სიტყვა-სიტყვით არ უნდა იკითხონ ნაწერი;
 - ❖ მოსწავლეთა დისკუსიაში ჩასაბმელად, კლასის მომზადების დონის გათვალისწინებით, შეიძლება გამოვიყენოთ შემდეგი ვარიანტები:
 - გამოვიძახოთ კონკრეტული მოსწავლეები საუბრის დასაწყებად;
 - შევთავაზოთ გამოსვლა მსურველებს;
 - უპირველეს ყოვლისა, შევთავაზოთ გამოსვლა ნაკლებად აქტიურ და სუსტად მომზადებულ მოსწავლეებს, რადგან უკეთ მომზადებულებს შეუძლიათ შეიტანონ შემდეგ დამატება და ამით აამაღლონ გამოსვლების დონე.
- სემინარი მიზანშეწონილია მოვანყოთ თემის ათვისების შუალედში ან დასასრულს, როცა მოსწავლეებს უკვე ათვისებული აქვთ განსახილველი თემის ცოდნის მინიმუმი.

სემინარის მნიშვნელობა:

- ✓ სტიმულს აძლევს და ამოწმებს მოსწავლეთა გაგებისა და ანალიზის უნარს;
- ✓ კამათისა და დისკუსიისას მოსწავლეები უღრმავდებიან, სისტემატიზაციას ახდენენ და ამყარებენ თავიანთ ცოდნას;
- ✓ მოსწავლეებს შესაძლებლობას აძლევს, აქტიურად გამოიყენონ სხვადასხვა წყაროდან მიღებული ინფორმაცია;
- ✓ სასემინარო მეცადინეობის მომზადებისას მოსწავლეები იძენენ დამოუკიდებელი მუშაობის ჩვევებს;
- ✓ დისკუსიის მსვლელობისას მიღებული ცოდნა უფრო მყარია.

რა უნდა გავითვალისწინოთ სემინარისათვის მომზადებისას

- ✓ სემინარის მომზადება მოითხოვს დიდ დროსა და დიდი მოცულობის წინასწარ შესასრულებელ სამუშაოს; შეიძლება წამოიჭრას სირთულეები, თუ სემინარის ხელმძღვანელი და ჯგუფი შეუთანხმებლად მუშაობს, ჯგუფი ინერტულია, პასიურია.

სემინარის ჩატარების გეგმა

- 1. შესავალი.** მასწავლებელი ლაკონიურად აყალიბებს თემას, მოკლედ ხსნის მისი ათვისების მიზნებსა და ამოცანებს.
- 2. ფაქტების გადმოცემა.** სემინარის ყველა მონაწილე რიგრიგობით ასახელებს ფაქტებს სახლში მომზადებული მასალიდან. სემინარის ხელმძღვანელი (მასწავლებელი) ჩამოწერს ფაქტებს დაფაზე, დააჯგუფებს თემების მიხედვით. მოსწავლეები შეაფასებენ დანერილს და შეაქვთ შესწორებები, თუკი აუცილებელია.
- 3. ჰიპოთეზის წამოყენება.** მოსწავლეები წამოაყენებენ ჰიპოთეზებსა და დაასაბუთებენ. ეს კეთდება წყვილებად, ნათქვამი ფიქსირდება ჩანაწერებში; დასასრულს ყველა წყვილი წამოაყენებს ერთ, მათი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვან ჰიპოთეზას დასაბუთებით. მასწავლებელი დაფაზე აფიქსირებს მოსწავლეთა მიერ დასახელებულ ჰიპოთეზებს.
- 4. დისკუსია კლასში.** ყველა წამოყენებული ჰიპოთეზის შეფასების შემდეგ დაფაზე რჩება ორი-სამი ჰიპოთეზა.
- 5. გამოსვლის ფორმები:**
 - ა) ზეპირი გამოსვლა;
 - ბ) პლაკატების, კარიკატურების და ა.შ. გამოყენება;
 - გ) თემის ათვისების დროს მომზადებული ჟურნალების, გამოფენების და ა.შ. გამოყენება.
- 6. განზოგადება, დასკვნები (გააკეთებს სემინარის ხელმძღვანელი).**
- 7. დასკვნითი ესე (კლასში ან საშინაო დავალების სახით).**

გონებრივი იერიში

გონებრივი იერიში დიდი რაოდენობის იდეების გენერაციის საშუალებას იძლევა დროის მცირე მონაკვეთში. ამ მეთოდის გამოყენება თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალურ აქტივობას მოითხოვს და საერთო საქმეში მონაწილეობის გზით პრობლემის ერთობლივად გადაწყვეტას განაპირობებს.

ეს არის მეთოდი, რომელიც ხელს უწყობს:

- კომუნიკაციის
- შემოქმედებითი აზროვნების
- საკუთარი აზრის გამოთქმის
- ინფორმაციის დახარისხების
- მსჯელობის, ანალიზის
- შეფასების უნარ-ჩვევების განვითარებას.

გონებრივი იერიშის ჩატარების წესი:

მასწავლებლის მიერ სასწავლო მიზნის შესაბამისად ხდება თემის წინასწარი შერჩევა და შეკითხვის სახით ჩამოყალიბება. შეკითხვას უნდა ჰქონდეს მოსწავლეთათვის გასაგები ფორმა და მკაფიოდ უნდა იყოს ჩამოყალიბებული. გონებრივი იერიში ორ ეტაპად ხორციელდება.

I – იდეების გენერაციის ეტაპი

სასწავლო მიზნიდან გამომდინარე, მასწავლებელი სვამს შეკითხვას. შეკითხვის დასმის შემდეგ მოსწავლეები გამოთქვამენ მოსაზრებებს. იდეების გენერაციის სტადიაზე დაცული უნდა იყოს შემდეგი პრინციპები:

1. აზრის გამოთქმა ნებაყოფლობითი და თავისუფალია. მოსწავლეებმა უნდა გამოთქვან მოსაზრებები, როცა მათ სურთ. მათ შეუძლიათ გამოთქვან რამდენიმე მოსაზრება. იდეა შეიძლება იყოს როგორც ორიგინალური, ისე სხვისი იდეის განვითარების შედეგი.
2. მოსწავლეთა მიერ მოსაზრების გამოთქმის დროს არ უნდა დაფუშვდეს კამათი, მოსაზრების კრიტიკა ან შეფასება. უნდა ვიმუშაოთ პრინციპით – ყველა მოსაზრება მისაღებია.
3. იდეების გენერაციის სტადიაზე მნიშვნელოვანია იდეების რაოდენობა და არა ხარისხი. ხარისხზე მსჯელობა უნდა მოხდეს გენერაციის ეტაპის დასრულების შემდეგ (შეფასების ეტაპი).
4. ყველა იდეა უნდა დაინეროს დაფაზე ან დიდ ქაღალდზე, მათ შორის, ყველაზე მიუღებელიც კი.

5. შეფასების წინ მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ დაფიქრების საშუალება.
6. იდეების გენერაციის პერიოდის ხანგრძლივობა შეიძლება სხვადასხვა იყოს. გაკვეთილის მიზნიდან გამომდინარე, მასწავლებელმა უნდა განსაზღვროს, თუ როდის (იმავე გაკვეთილზე თუ მომდევნო დღეს) უნდა დაიწყოს შეფასების ეტაპი. მთელი ამ ხნის განმავლობაში მოსწავლეთა მიერ გამოთქმული მოსაზრებები დაფაზე ან კედელზე გაკრულ დიდ ქაღალდზე უნდა ეწეროს.

II – იდეების შეფასების ეტაპი

ამ ეტაპის დასაწყისში მოკლედ უნდა შეფასდეს გამოთქმული მოსაზრებები. მოსწავლეებს უნდა დავუსვათ შეკითხვები და გავარკვიოთ, თუ რომელი მოსაზრებებია მსგავსი და შესაძლებელია თუ არა მათი გაერთიანება-განზოგადება, მსგავსი იდეების გაერთიანების შემდეგ შესაძლებელია მცირე დისკუსიის მოწყობა მათ ავკარგიანობაზე. ამის შემდეგ თითოეულ მოსწავლეს უნდა მიეცეს საშუალება, ამოირჩიოს რამდენიმე, მისი აზრით, ყველაზე ფასეული იდეა და განაღოს ისინი მნიშვნელობის მიხედვით (ყველაზე მნიშვნელოვანი იდეა შეაფასოს ყველაზე მაღალი ქულით). ქულების შეჯამების შემდეგ გამოიკვეთება რამდენიმე იდეა, რომლებიც, საერთო ჯამში, კლასმა ყველაზე ღირებულად დაასახელა. მასწავლებელმა, სასწავლო მიზნის გათვალისწინებით, შესაძლოა შეცვალოს შეფასების ეტაპი. მაგ., ძირითადი აქცენტი გადაიტანოს დისკუსიაზე, შეაფასოს იდეები მოსწავლეებთან შეთანხმების გზით. თუმცა, ეს შეთანხმება არ უნდა იყოს ხელოვნური და მასწავლებლისგან თავსმოხვეული.

მასწავლებლის სამახსოვრო ისტორიის გაკვეთილზე
ჰიპოთეზის წამოყენებისა და დამტკიცების შესახებ

ისტორიის გაკვეთილზე ჰიპოთეზების გამოყენება ეხმარება ცოდნაზე დამყარებული კრიტიკული აზროვნების ჩვევების ან მსჯელობის უნარის განვითარებას. მექანიკური დამახსოვრება და გადმოცემა შეიძლება დაეხმაროს მოსწავლეს გამოიმუშაოს ფაქტებისა და პიროვნებათა სახელების ენციკლოპედიური ცოდნა, მაგრამ მოსწავლეს უნდა შეეძლოს, შექმნას ისტორიული ფაქტებისა და მოვლენების სისტემა, რომელიც მან კრიტიკულად უნდა შეაფასოს ახალი ინფორმაციით.

მიზნები

- შევიქმნათ წარმოდგენა, რა არის ისტორიული ჰიპოთეზა.
- ჰიპოთეზის წამოყენებისა და შემოწმების უნარის სრულყოფა.
- არგუმენტების წამოყენებისა და შეფასების უნარის სრულყოფა.
- საკუთარი თვალსაზრისის ჩამოყალიბებისა და დისკუსიაში მონაწილეობის უნარის სრულყოფა.

ჰიპოთეზებთან მუშაობისათვის ყურადღება უნდა მივაქციოთ ორ მნიშვნელოვან საგანს:

- 1) ფაქტი განსხვავდება ფაქტის მტკიცებისაგან, მაგალითად, აშშ-ის პრეზიდენტის გამონათქვამი მეორე მსოფლიო ომის დასაწყისში: „თქვენი ვაჟიშვილები არ გაიგზავნიან სხვის ომში მონაწილეობისათვის“, – ფაქტია, მაგრამ ისტორიკოსები, მასზე დაყრდნობით, ამტკიცებენ, რომ აშშ-ის პრეზიდენტი არ გეგმავდა ომში აშშ-ის შეიარაღებული ძალების ჩართვას;
- 2) ჰიპოთეზა ისტორიაში – იგივე არ არის, რაც დასკვნა. ისტორიაში ჰიპოთეზას შეუძლია ახსნას, როგორია მოვლენის მიზეზები, როგორია მოვლენის ხასიათი, ასევე გამოაშკარავოს საკამათო და ძნელად დასამტკიცებელი ფაქტები. ჰიპოთეზას შეუძლია ღიად დატოვოს საკითხი, თუ არ არის საკმარისი ფაქტები, რომლებიც მას დაამტკიცებენ ან უარყოფენ. ჰიპოთეზა ხსნის შესაძლებლობას ფაქტების არაერთგვაროვანი შეფასებისა და აზრთა სხვადასხვაობისათვის.

იმისთვის, რომ მოსწავლეებმა გამოიმუშაონ კრიტიკულად აზროვნების უნარი, ჰიპოთეზის წამოყენებისა და დამტკიცებისას უნდა გამოიყენონ აზროვნების სხვადასხვა უნარი, რომელიც შეიძლება შემოწმდეს როგორც წერილობით – ესეს ან ტესტირების საშუალებით, ისე ზეპირად:

- ❖ დაუუსვათ კითხვები, რომლებზედაც პასუხის გაცემა ჰიპოთეზის წამოყენებას მოითხოვს;
კითხვები ისე უნდა ჩამოყალიბდეს, რომ შესაძლებელი იყოს მათზე რამდენიმე არაერთგვაროვანი პასუხის გაცემა. მაგალითად: „ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში იგრძნობა დღემდე საბჭოთა რეჟიმის შედეგები?“
- ❖ წამოვაყენოთ ერთმანეთის საწინააღმდეგო ჰიპოთეზები, რათა პასუხი გაეცეს ამ კითხვებს;

ჰიპოთეზა უნდა შეიცავდეს ერთსა და იმავე მოვლენაზე დამატებითი ან საწინააღმდეგო მტკიცებულების წამოყენების შესაძლებლობას, მაგალითად: „საბჭოთა რეჟიმი საკმაოდ ხანგრძლივად არსებობდა, იმისათვის რომ ღრმად გაეგვა ფესვები ადამიანთა ცხოვრებასა და შეგნებაში“. ან: „დღემდე არიან შრომისუნარიანი ასაკის ადამიანები, რომლებიც სწავლობდნენ და თავიანთი კარიერა დაიწყეს საბჭოთა რეჟიმის პირობებში, მათ უნარი არ შესწევთ, სწრაფად შეიცვალონ თავიანთი შეხედულებები და აზრთა წყობა“.

- ❖ წამოვაყენოთ ლოგიკური არგუმენტები ჰიპოთეზის დასამტკიცებლად;
არგუმენტი – არის ფაქტის ან ფაქტების ერთიანობის დამამტკიცებელი საბუთი. განსაზღვრულ პერიოდში სახელმწიფოს პოლიტიკის ცოდნა წამოყენებული ჰიპოთეზის დამტკიცების საშუალებას იძლევა. მაგალითად, პირველი მტკიცებისათვის არგუმენტი შეიძლება საბჭოთა სისტემის ყოვლისმომცველი კონტროლი იყოს, რომელიც უფლებას არ აძლევდა არც ცალკეულ ადამიანებს და არც სახელმწიფოს მთელ რეგიონებს, განვითარებულიყო გამორჩეულად.
- ❖ გამოვიყენოთ ფაქტების ცოდნა არგუმენტის დასამტკიცებლად;
უნდა გვახსოვდეს, რომ ფაქტი განსხვავდება ფაქტის დამტკიცებისაგან. ფაქტი – ეს კონკრეტული ამბავია, მოვლენა ან გამონათქვამი, რომელსაც აქვს განსაზღვრული ადგილი და დრო.
- ❖ უარყოთ საპირისპირო მტკიცებულება და დასაბუთება;
თემამ საბჭოთა რეჟიმზე ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში შეიძლება მოითხოვოს დასაბუთებისათვის საბჭოთა პერიოდის ოფიციალური ლოზუნგები, მაგალითად: „სსრკ მშვიდობიანობის ბურჯია მთელ მსოფლიოში“ და ა.შ.
- ❖ დაუსვათ ანალიტიკური შეკითხვები ახალი, დამატებითი ინფორმაციის ირგვლივ, რათა შევამოწმოთ ჩვენი ჰიპოთეზა და მისი დასაბუთება.
თუ ჰიპოთეზა – ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში საბჭოთა რეჟიმის შედეგების არსებობის შესახებაა, მაშინ მოსწავლისათვის მნიშვნელოვანი იქნება, მოიძიოს დამატებითი ინფორმაცია სოციალიზმის შედეგებზე სხვა ადგილებში ან სიტუაციის განსხვავებაზე თავად ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში. მნიშვნელოვანია, რომ ახალი ინფორმაცია ავსებდეს უკვე არსებულ შერჩეულ ფაქტებს და კავშირი ჰქონდეს წამოყენებულ ჰიპოთეზასთან.

მოსწავლის სამახსოვრო ისტორიულ ჰიპოთეზებთან მუშაობისათვის

ჰიპოთეზა [ბერძნ. hypothesis ვარაუდი] – რაიმე მოვლენის ასახსნელად წამოყენებული მეცნიერული ვარაუდი, რომლის უეჭველობა ჯერ არ არის დამტკიცებული. (ჭაბაშვილი მ., უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, სასკოლო გამოცემა, თბ., 1999, გვ. 242.)

ისტორიულ მეცნიერებაში ჰიპოთეზებთან მუშაობისათვის ყურადღება უნდა მივაქციოთ ორ მნიშვნელოვან საგანს:

1) ფაქტი განსხვავდება ფაქტის მტკიცებისაგან, მაგალითად აშშ-ს პრეზიდენტის გამონათქვამი მეორე მსოფლიო ომის დასაწყისში: „თქვენი ვაჟიშვილები არ გაიგზავნებიან სხვის ომში მონაწილეობისათვის“, – ფაქტია, მაგრამ ისტორიკოსები, მასზე დაყრდნობით, ამტკიცებენ, რომ აშშ-ს პრეზიდენტი არ გეგმავდა ომში აშშ-ს შეიარაღებული ძალების ჩართვას;

2) ჰიპოთეზა ისტორიაში – იგივე არ არის რაც დასკვნა. ისტორიაში ჰიპოთეზას შეუძლია ახსნას, როგორია მოვლენის მიზეზები, როგორია მოვლენის ხასიათი, ასევე გამოააშკარავოს საკამათო და ძნელად დასამტკიცებელი ფაქტები. ჰიპოთეზას შეუძლია, ღიად დატოვოს საკითხი, თუ არ არის საკმარისი ფაქტები, რომლებიც მას დაამტკიცებენ ან უარყოფენ. ჰიპოთეზა ხსნის შესაძლებლობას ფაქტების არაერთგვაროვანი შეფასებისათვის და აზრთა სხვადასხვაობისათვის.

ჰიპოთეზის დამუშავებისა და დამტკიცებისას იცავენ სამ საფეხურს.

1. ჰიპოთეზის წამოყენება (განზოგადებული ვარაუდი რომელიმე ეპოქაზე, მოვლენაზე ან პროცესზე მთლიანად).
2. მოიძებნოს არგუმენტები, რომლებიც დაამტკიცებს ან უარყოფს თქვენს ჰიპოთეზას (მტკიცებულების წამოყენება ფაქტებზე ან ფაქტების ერთიანობაზე).
3. მოიძებნოს ერთი ან რამოდენიმე ფაქტი, რომლებიც დაადასტურებენ იმას, რასაც თქვენ ამტკიცებთ.

ალტერნატივებთან მუშაობის სამახსოვრო

ალტერნატივებთან მუშაობისას სასურველია შემდეგი თანმიმდევრობის დაცვა.

1. ჩამოვყალიბოთ ყოველი შემოთავაზებული ვარიანტის არსი.
2. განიმარტოს ყოველი ვარიანტის ისტორიული დასაბუთება.
3. განიმარტოს დამოკიდებულება სხვადასხვა ალტერნატივისადმი, შეირჩეს ყველაზე უფრო შესაბამისი.
4. გაირკვეს უარყოფილი ვერსიების დადებითი და უარყოფითი მხარეები.
5. დასაბუთდეს გაკეთებული არჩევანი.

VI. აქტივობების ტიპების პრაქტიკული გამოყენების ნიმუშები. მეთოდური რეკომენდაციები კონკრეტული გაკვეთილებისათვის

სანიმუშო გაკვეთილების აღწერა

1. თემის სათაური: იტალიის გაერთიანება (პარაგრაფი 11)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- XIX საუკუნეში ეროვნული სახელმწიფოებრიობის იდეისა და მისი განხორციელების ფორმების განმარტება;
- კვლევის დამოუკიდებლად წარმართვის უნარის განვითარება;
- აკადემიური წერის უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ჯგუფში მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია;
- ნაშრომის დაწერა აკადემიური წერის წესების დაცვით.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლე დამოუკიდებლად წარმართავს კვლევას მოცემული პარაგრაფისა და განვლილი მასალის საფუძველზე;
- მოსწავლე წერს ნაშრომს აკადემიური წერის წესების დაცვით.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემას და მის ირგვლივ შესასრულებელ სამუშაოს – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას – 10-15 წუთის განმავლობაში გააანალიზონ წყაროები 1 და 2, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ ტექსტის ბოლოს დასმულ კითხვებზე;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 15-20 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი; პარაგრაფში მოცემული წყაროებისა და განვლილი მასალის მიხედვით დაწერონ თემა: „იტალიის გაერთიანება და საფრანგეთი“.

2. თემის სათაური: სამოქალაქო ომი აშშ-ში (პარაგრაფი 14)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- აშშ-ის სამოქალაქო ომის გამომწვევი მიზეზების კომპლექსური განხილვა და შეერთებული შტატების ისტორიაში ამ მოვლენის მნიშვნელობის შეფასება;
- კვლევის დამოუკიდებლად წარმართვის უნარის განვითარება;
- აკადემიური წერის უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ჯგუფში მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია;
- ნაშრომის დაწერა აკადემიური წერის წესების დაცვით.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლე ხსნის ისტორიული მოვლენის მიზეზებს;
- მოსწავლე დამოუკიდებლად წარმართავს კვლევას მოცემული პარაგრაფისა და განვლილი მასალის საფუძველზე;
- მოსწავლე წერს ნაშრომს აკადემიური წერის წესების დაცვით.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემას და მის ირგვლივ შესასრულებელ სამუშაოს – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას – 10-15 წუთის განმავლობაში გააანალიზონ წყაროები 1 და 2, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ ტექსტის ბოლოს დასმულ კითხვებზე;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 15-20 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი; პარაგრაფში მოცემული წყაროებისა და განვლილი მასალის მიხედვით დაწერონ თემა: „ჩრდილოეთისა და სამხრეთის შტატების განვითარების თავისებურებები და დაპირისპირების მიზეზები“.

3. თემის სათაური: საქართველოს ანექსია გოლშევიკური რუსეთის მიერ (პარაბრაზი 24)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- საქართველოს ანექსიის მიზეზებისა და შედეგების შეფასება;
- კვლევის დამოუკიდებლად წარმართვის უნარის განმტკიცება;
- აკადემიური წერის უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ინდივიდუალური მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლე იკვლევს ისტორიული მოვლენის მიზეზებს და აფასებს მის შედეგებს;
- მოსწავლე მოიძიებს დამატებით მასალას ბიბლიოთეკასა და ინტერნეტში;
- მოსწავლე დამოუკიდებლად წარმართავს კვლევას მოცემული პარაგრაფისა და განვლილი მასალის საფუძველზე;
- მოსწავლე წერს ნაშრომს აკადემიური წერის წესების დაცვით.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემას და მის ირგვლივ შესასრულებელ სამუშაოს – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვაძლევთ ინდივიდუალურ დავალებას – 10-15 წუთის განმავლობაში გააანალიზონ წყაროები 1-3, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ კითხვებზე;
3. ინდივიდუალური პრეზენტაცია – 15-20 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი; მოიძიონ დამატებითი მასალა ბიბლიოთეკასა და ინტერნეტში და დაწერონ თემა: „საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის აღსასრული: მიზეზები და შედეგები“.

4. თემის სათაური: მესამე სამყარო (პარაგრაფი 43)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- ცნების – „მესამე სამყარო“ – არსის განმარტება;
- „მესამე სამყაროს“ ძირითადი მახასიათებლების გამოკვეთა;
- კვლევის დამოუკიდებლად წარმართვის უნარის განმტკიცება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ჯგუფში მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლე გამოყოფს „მესამე სამყაროს“ ძირითად მახასიათებლებს;
- მოსწავლეს შეუძლია ცნების „მესამე სამყარო“ განმარტება და მისი ადეკვატური გამოყენება;
- მოსწავლე განიხილავს „მესამე სამყაროს“ მსოფლიოისტორიულ კონტექსტში.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემას და მის ირგვლივ შესასრულებელ სამუშაოს – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას – 10-15 წუთის განმავლობაში განიხილონ დამატებითი ცნობები, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ ტექსტის ბოლოს დასმულ კითხვებზე;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 15-20 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი; წერილობით ჩამოაყალიბონ „მესამე სამყაროს“ ქვეყნების მთავარი მახასიათებლები.

5. თემის სათაური: სოციალისტური ბანაკის დაშლა (პარაგრაფი 50)

1 საათი

გაკვეთილის მიზანი:

- მსოფლიოისტორიული მნიშვნელობის მოვლენების მიზეზების ახსნა და მათი შეფასება;
- კვლევის დამოუკიდებლად წარმართვის უნარის განვითარება;
- აკადემიური წერის უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მეთოდი:

- ჯგუფში მუშაობა;
- პრეზენტაცია;
- დისკუსია;
- ნაშრომის დაწერა აკადემიური წერის წესების დაცვით.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსწავლეს ესმის ცალკეული ცნებების არსი და შეუძლია მათი ადეკვატური გამოყენება;
- მოსწავლე აანალიზებს მსოფლიოპოლიტიკურ პროცესებს;
- მოსწავლე წერს ნაშრომს აკადემიური წერის წესების დაცვით.

გაკვეთილის მსვლელობა:

1. შესავალი – მოსწავლეებს ვაცნობთ გაკვეთილის თემას და მის ირგვლივ შესასრულებელ სამუშაოს – 3-5 წთ.
2. მოსწავლეებს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას – 10-15 წუთის განმავლობაში განიხილონ დამატებითი ცნობები, გააკეთონ დასკვნები, იმუშაონ ტექსტის ბოლოს დასმულ კითხვებზე;
3. სამუშაო ჯგუფების პრეზენტაცია – 15-20 წუთი;
4. კლასი აფასებს წარმოდგენილ პრეზენტაციებს – მოსწავლეები მართავენ დისკუსიას, სვამენ შეკითხვებს, მსჯელობენ და აკეთებენ დასკვნებს – 8-10 წთ.

საშინაო დავალება:

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაამუშაონ პარაგრაფის ტექსტი; დაწერონ თემა: „სოციალისტური ბანაკის რღვევის პოლიტიკური და ეკონომიკური მიზეზები“.

VII. დამატებითი მასალა

საერთაშორისო სიახლეები ისტორიის სწავლებაში

იოკა ვან დერ ლეუ-როორდი

ევროკლიოს დამფუძნებელი, მისი პირველი პრეზიდენტი,

ამჟამად აღმასრულებელი დირექტორი

განათლება ინკლუზიურობის, ცნობიერების ამაღლებისა და ტოლერანტობისათვის: ძირითადი თემები საკითხის დროულობისა და მნიშვნელობის შესახებ

ისტორიის საგანმანათლებლო როლი სკოლებში

2008 წელს საჯარო განათლების შეფასების ჰოლანდიურმა ცენტრმა საკუთარ ვებ-გვერდზე შემდეგი დასკვნა გამოაქვეყნა: „სკოლებს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება კანონიერების, დემოკრატიისა და მოქალაქეობის ზოგადი ფასეულობების გადაცემის საქმეში. ეს განსაკუთრებით ხორციელდება ისეთი საგნების მეშვეობით, როგორც ისტორია და მოქალაქეობის საფუძვლები“. სწორედ ეს წინადადება ხსნის საკითხის არსს, კერძოდ იმას, რომ ისტორია, რასაც ჩვენ სკოლებში ვასწავლით, ახალგაზრდა თაობის აღზრდასთანა დაკავშირებული და, აქედან გამომდინარე, მისი მსჯელობის საგანი უნდა იყოს საყოველთაო ფასეულობები, ჰუმანური მიდრეკილებები და დემოკრატიის მონაპოვარი.

ვიცი, რომ ბევრი ისტორიკოსისათვის ეს განცხადება შეიძლება არაკომფორტულ ჭეშმარიტებას წარმოადგენდეს, რადგან ისინი უფრო ხიან წარსულის ინსტრუმენტალიზაციას და, მით უფრო, იდეოლოგიური მიზეზებით მის არასწორად გამოყენებას. სამწუხაროდ, ისტორია და ისტორიის სწავლება ევროპაში თუ მის ფარგლებს გარეთ უამრავ მაგალითს გვთავაზობს ამ შიშის გასამართლებლად.¹ თუმცა, ისტორიის პედაგოგებს ისიც გააზრებული აქვთ, რომ ისინი საგანმანათლებლო სისტემის ნაწილს წარმოადგენენ, და განათლება ახალგაზრდა თაობაზე უნდა იყოს მორგებული. სკოლაში მოზარდები არ შეისწავლიან წარსულს მხოლოდ იმ მიზნით, რომ გაარკვიონ, ზუსტად რა მოხდა; საგანი უნდა დაინყოს მთავარი შეკითხვით მის მიზანთან დაკავშირებით.

ისტორიას ევროპულ სასკოლო კურიკულუმში უამრავი მნიშვნელოვანი მიზანი აკისრია. ევროკლიოს მიერ 2003, 2006 და 2009 წლებში ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ისტორიის შესწავლისა თუ სწავლების უპირველესი მიზნები მთელს ევროპაში მეტ-ნაკლებად ერთნაირია: ესაა განათლება დემოკრატიისა და მოქალაქეობრიობის ხელშეწყობისთვის, მოსწავლეთა მიერ სამყაროს შეცნობა, მათში კრიტიკული აზროვნების უნარის განვითარება და საკუთარი სახელმწიფოსადმი ეროვნული კუთვნილების გრძნობის ჩამოყალიბება.²

პასუხისმგებელი პროფესიული ძალა

ცნობილია, რომ ისტორია საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, ევროკლიო ცდილობს ხელი შეუწყოს ისტორიული განათლების ჯანსაღ გამოყენებას დემოკრატიული საზოგადოებების მშენებლობისა და გაძლიერების მიზნით. ასევე ცდილობს კავშირი დაამყაროს ისტორიკოსებს შორის მიუხედავად მათი ეთნიკური თუ რელიგიური კუთვნილებისა. ორგანიზაციის წევრები ერთობლივად ეძებენ გზებს, რათა დანერგონ საყოველთაო ღირებულებები, ჰუმანური მიდრეკილებები, დემოკრატიული მონაპოვარი და, ამგვარად, გაზარდონ განათლების მნიშვნელობა კეთილსინდისიერი მოქალაქეობისა და შერიგების საქმეში.

დაარსების დღიდან, 1993 წლიდან ევროკლიო ხელს უწყობს საერთაშორისო ურთიერთგაგებას, პატივისცემასა და თანამშრომლობას. ორგანიზაციის უპირველეს მიზანს წარმოადგენს ხელი შეუწყოს ისტორიის სწავლების განვითარებას, რაც, თავის მხრივ, გააძლიერებს მშვიდობას, სტაბილურობას, დემოკრატიას და კრიტიკულ აზროვნებას. ევროკლიო იღვწის, რათა ისტორიისა და მოქალაქეობრიობის საფუძვლების

¹ მაგალითისთვის იხილეთ Antoon de Baets, „Responsible History“ (Oxford, 2008), Christina Koulouri (ed), „Clio in the Balkans. The Policy of History Education“ (Thessaloniki, 2002), Christina Koulouri (ed), Teaching the History of Southeastern Europe“ (Thessaloniki, 2001) და Wolfgang Hopken(ed), Oil on Fire: Textbooks, Ethnic Stereotypes and Violence in South-Eastern Europe (Hannover, 1996).

² ევროკლიოს ვებგვერდი შეიცავს ძირითადი კითხვარების შედეგებს, მოყვლებული 1998 წლიდან, როგორც Power-Point-ში წარმოდგენილ პრეზენტაციებს, ასევე დიაგრამებსა და რუკებს: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component?option=com-docman/Itemid,402/>.

სწავლება მრავალფეროვანი ხედვით, ინოვაციით და კრიტიკული აზროვნებით გაამდიდროს.

ევროკლიო ამტკიცებს, რომ წარსულს არ გააჩნია საზღვრები და ისტორიის სწავლება უდიდეს გავლენას ახდენს იმაზე, თუ როგორ აღიქვამენ ადამიანები გარემომცველ სამყაროს. ევროკლიოს ხედვით, ისტორიის სწავლა და სწავლება განსაკუთრებული პასუხისმგებლობის სფეროა, რადგან სწორედ ის გახლავთ განათლების სფეროში ყველაზე მეტად პოლიტიზირებული საგანი. სასკოლო ისტორია მოითხოვს პასუხისმგებლობის მქონე მრავალმხრივ პროფესიონალს და ევროკლიოც თავს უყრის ისტორიკოსებსა და ისტორიის პედაგოგებს ევროპიდან, რათა ერთობლივად განიხილონ და გამოსცადონ წარსულის ინკლუზიური სწავლების მეთოდები.

ევროკლიოს მიაჩნია, რომ ისტორია არის ყველაზე სტრუქტურული არხი საზოგადოებებში ისტორიული ცნობიერების ჩამოყალიბებისთვის და, შესაბამისად, შემოქმედებითად უწყობს ხელს მის წინსვლას. ევროკლიო პროპაგანდას უწევს იმგვარ მიდგომას ისტორიის სწავლებისადმი, რომელიც განამტკიცებს დემოკრატიულ ფასეულობებს, უნარებს და მიდრეკილებებს. თავის მხრივ, ეს საგანი ზრდის ორმხრივ პატივისცემას, ტოლერანტობას და ანტიექსტრემისტულ განათლებას. ის სვამს კითხვებს, რომლებიც ინვევენ კამათს. იმისათვის, რათა ეს იდეები პრაქტიკაში გაატაროს, 1993 წლიდან მოყოლებული ევროკლიომ ევროპაში ორგანიზება გაუწია 30-ზე მეტ საერთაშორისო კონფერენციას, ასობით ადგილობრივ სემინარს და სამუშაო სწავლებას, განახორციელა უამრავი გრძელვადიანი პროექტი.

ნოვატორული მეთოდოლოგია

ევროკლიოს პოლიტიკა შემუშავებულია უამრავი ეროვნული და საერთაშორისო დებატების შედეგად. ისტორიის სასკოლო სწავლების ტრადიციული ფუნქცია მრავალჯერ დადგა კითხვის ნიშნის ქვეშ, რადგან ხშირად იგი იარაღად ქცეულა ერებსა თუ სახელმწიფოებს შორის დაპირისპირებებისას. 2007 წელს ბლედში (სლოვენია) გაიმართა საერთაშორისო კონფერენცია თემაზე „ადამიანთა უფლებების სწავლება: გაკვეთილები ისტორიიდან“, სადაც კვიპროსელმა ისტორიის განათლების ექსპერტმა ჩარა მაკრიიანიმ დამსწრე ფართო ევროპული საზოგადოების წინაშე წამოჭრა მნიშვნელოვანი კითხვები სასკოლო საგნის მიზნებთან დაკავშირებით.³

მოეთხოვებათ თუ არა ისტორიის სწავლების პროცესში მოსწავლეებს დაეთანხმონ მოვლენების შეფასებას, თუ კითხვის ნიშნის ქვეშ უნდა დააყენონ ის?

მორჩილად უნდა მიჰყვნენ მოვლენების „ოფიციალურ“ ინტერპრეტაციას თუ დისციპლინირებული კამათისა და არგუმენტების შედეგად საკუთარი ვერსიები შეიმუშაონ?

დაეთანხმონ რომელიმე კონკრეტულ ხედვას თუ მულტიპერსპექტიული ხედვისაკენ ისწრაფონ?

ისტორიამ სკოლის მოსწავლეებს დათანხმება უნდა ასწავლოს თუ წინააღმდეგობის განწევა?

ცხადია, ისტორიის სწავლების ევროპელი და არა მარტო ევროპელი სპეციალისტები უფრო მეტად ამ კითხვების მეორე ნაწილებს დაეთანხმებიან, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ უმრავლესობა სწორედ ამ მიდგომას იზიარებს. უმეტეს ევროპულ ქვეყნებში პოლიტიკოსებსა და მედიის წარმომადგენლებს ძალიან უჭირთ გაითავისონ სასკოლო ისტორიის ეს კრიტიკული პასუხისმგებლობა.

დოქტორი ჩარა მაკრიიანი ასევე შეეხო საგნის თემატიკას და დასვა შემდეგი კითხვები:

უნდა მისცეს თუ არა სასკოლო ისტორიამ მოსწავლეებს ცოდნა და გააგებინოს წარსულის შესახებ ისტორიული აზროვნების მნიშვნელობა?

უნდა განავითაროს თუ არა მათში წარსულ და ახლანდელ საზოგადოებებში ინდივიდების თუ ჯგუფების როლის, პასუხისმგებლობის, უფლებების შესაძლებლობების და მოვალეობების გაგება?

უნდა გაზარდოს თუ არა მოსწავლეთა დემოკრატიული დამოკიდებულებები და უნარები?

უნდა ნააქეზოს თუ არა საზოგადოებაში ჩართულობა და აქტივობა?

უნდა გაზარდოს თუ არა მოსწავლეთა შორის მრავალფეროვნების მიღების უნარი?

ამ შემთხვევაში ისტორიის თანამედროვე სწავლება ვალდებულია ყველა მოთხოვნა გაითვალისწინოს. საკითხავია, რამდენადაა ეს მიდგომები სასკოლო ისტორიის რეალობაში დანერგილი?

2006 წელს ევროკლიოს მიერ შედგენილი კითხვარი სთხოვდა რესპონდენტებს ეჩვენებინათ, თუ რა ადგილი უჭირავს მათ ეროვნულ კურიკულუმებში გარკვეულ კონცეფციებსა და კომპეტენციებს.

გამოკითხვის შედეგად, ყველაზე მნიშვნელოვნად დასახელდა შემდეგი:

ქრონოლოგიური ცნობიერების ჩამოყალიბება და მოვლენათა ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით დალაგების უნარი;

ცვლილებებისა და უწყვეტობის გააზრების უნარი;

³ დოქტორ მაკრიიანის სრული პრეზენტაცია შეგიძლიათ იხილოთ ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component?option=com-docman/Itemid,402/>.

ანალიზის უნარი;

ისტორიული მასალების შეფასებისა და მათი ისტორიულ კონტექსტში გამოყენების უნარი.

და მაინც, ყველაზე მნიშვნელოვნად ისტორიული ცოდნის თანმიმდევრულად გახსენება ითვლებოდა, ვიდრე ფაქტებისა და შეხედულებების ერთმანეთისაგან გარჩევა. ასევე, ისტორიული მნიშვნელობის შეფასება ურთიერთსაინააღმდეგო ინტერპრეტაციების გამოყენებით. ყველაზე უმნიშვნელოდ ჩაითვალა დღევანდელი ისტორიოგრაფიული დებატების საქმის კურსში ყოფნა.

ფასეულობები და მიდგომები

სამხრეთ ფლორიდის განათლების კოლეჯი ძალიან კარგად უღებს ალლოს ისტორიის პედაგოგთა მუშაობას, როდესაც წერს, რომ „ყველა პროფესია ხასიათდება საერთო ცოდნის ერთი და იმავე თვისებებით, უნარებით და მიდგომებით.⁴ სწავლება კი ხელობაა, რადგან სრულყოფილების ძიებაში ის იყენებს მეცნიერებასაც და ხელოვნებასაც“. ეს განაცხადი მასწავლებელთან ერთად მოსწავლესაც ეხება – „სოციალური დისციპლინების (განათლება) ძირითად წინაპირობას წარმოადგენს ის, რომ მოსწავლე ვალდებულია გამოავლინოს ცოდნა, უნარები, მიდგომა“.

ეს განაცხადი სოციალური დისციპლინებისა და განათლების ერთ ძალიან მნიშვნელოვან და საინტერესო ასპექტს უსვამს ხაზს. ეს ორი საგანი არა მხოლოდ გადასცემს ცოდნას და უნარებს, არამედ ნერგავს კონკრეტულ ფასეულობებს და განავითარებს საზოგადოებისათვის სასარგებლო მიდგომებს მოსწავლეებში.⁵ სწორედ ზემოხსენებულ ორ საგანს აქვს ყველაზე მეტად პირდაპირი ურთიერთობა პოლიტიკასთან, იდეოლოგიასა და საზოგადოებების თანადროულ საჭიროებებთან. საკითხები, რომლებიც ყოველთვის ინვესტენ კამათს ისტორიის ახალი კურიკულუმის შესახებ არის გლობალიზაცია, გადაგვარება, ეროვნული იდენტობის შეგრძნების შემცირება, საერთაშორისო ისლამის მზარდი როლი და ეროვნულ თუ რელიგიურ უმცირესობათა ნაკლები ინტეგრაცია საზოგადოებაში.

უკანასკნელ წლებში ევროპაში ამ საკითხებს სოციალური მისწრაფებების მთელ წყებასთან აკავშირებდნენ. ყოფილ კომუნისტურ ქვეყნებში დღის წესრიგში უპირველესი ადგილი დაიჭირა განათლებამ დემოკრატიის განვითარებისათვის.⁶ ბევრი ისეთი დასავლეთევროპული ქვეყნის წინაშე, რომლებშიც მაღალია მიგრაცია, მაგალითად, საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, ნიდერლანდები, მოულოდნელად დადგა საკუთარი როლის გააზრების საკითხი საზოგადოებათა კავშირის, მრავალფეროვნების დაფასებისა და ტოლერანტობის მშენებლობის საქმეში.⁷ კონფლიქტურ ტერიტორიებზე, მაგალითად, ბოსნიაში, საქართველოსა და მაკედონიაში, შერიგებასა და მრავალფეროვნების დაფასებას დიდი ყურადღება ექცევა. თითქმის ყველა ევროპული სკოლის ისტორიის კურიკულუმში შევიდა თემები, რომლებიც მოიცავს თანასწორობას, ადამიანთა უფლებებს, გენდერს, უწყვეტ განვითარებას და გარემოს. განსაკუთრებული დავალებები დაეკისრა სოციალურ დისციპლინებსა და ისტორიის კურიკულუმებს. ამისი კარგი მაგალითია ევროკლიოს ეგიდით თურქეთში მიმდინარე პროექტი. შეიძლება ზოგმა იკითხოს, რამდენად ემთხვევა ევროპულ პოლიტიკოსთა და ისტორიის პედაგოგთა დამოკიდებულებები და რამდენად მისაღებია მასწავლებელთათვის ეს მოთხოვნები, ან საერთოდ, რამდენად ხშირად ეკითხებიან მათ რჩევას, აქვთ თუ არა სურვილი და უნარი მსგავსი ფასეულობები გადასცენ თაობებს და განავითარონ გარკვეული ტენდენციები?⁸

ევროკლიოს მიერ 2009 წელს ჩატარებულმა გამოკითხვამ დაგვანახვა, რომ ევროპაში ამგვარ გადამწყვეტილებებზე ისტორიის პედაგოგებს მცირე გავლენა აქვთ.⁹ და კითხვა – პედაგოგთა თანამედროვე კომ-

⁴ ixileT: Social Studies Education (SSE) Course & Program Policies & Expectations bmulze: <http://www.coedu.usf.edu/main/departments/seced/SocialS/SSEhome.html>

⁵ ევროკლიოს 2009 წლის კითხვარი ავლენს შემდეგ პრიორიტეტებს: http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option.com_docman/Itemid,402/.

⁶ Michail . A.Boytsov, „AROClio and Russian Joint Venture. Writing Schoolbooks on Post-War History“ – History for Today and Tomorrow. What does Europe Mean for School History. EUSTORY-Series: Shaping European History, Volume 2 (Hamburg, 2001) 154-163. ევროკლიოს პროექტები ფიკუსირდება შემდეგი საკითხების გარშემო. http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option.com_docman/Itemid,241/vb.

⁷ Gordon Brown, „The Future of Britishness, მოხსენება ფაბიანელთა საზოგადოებაში, 2006 წლის 14 იანვარი. საზოგადოების პრესრელიზი იხილეთ ბმულზე <http://www.fabians.org.uk/events/speeches/the-future-of-britishness>; მაგალითად, ნიდერლანდებში დებატები თემაზე Canon and National Museum for History იხილეთ: <http://www.jijmaaktgeschiedenis.nu/blog/> ან <http://entoen.nu/forum.aspx>.

⁸ James Fitzgerald, 'History in the Curriculum: Debate on Aims and Values' in History and Theory, Vol. 22, No. 4, Beiheft 22: The Philosophy of History Teaching (Dec., 1983), 81-100, იხილეთ ბმულზე <http://www.jstor.org/pss/2505217>.

⁹ 2009 წლის კითხვარის შედეგები იხილეთ ბმულზე: http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option.com_docman/

პეტენცია და არსებული სასწავლო მასალების ხარისხი გამოდგება თუ არა დასახული მიზნების მისაღწევად, ჯერაც პასუხგაუცემელია.

ევროკლიოს მეთოდი გამოხატავს აზრს, რომ ისტორიასა და ისტორიის სწავლებას ადამიანური ფასეულობების, დამოკიდებულებების და მიდრეკილებების მთელ წყებასთან უხდება შეპირისპირება. ესაუბრო ახალგაზრდა თაობას წარსულზე, ნიშნავს მოიცვა პოზიტიური თემები, როგორებიცაა დემოკრატია, ტოლერანტობა, ადამიანთა უფლებების პატივისცემა, ურთიერთგაგება, სოლიდარობა, თავისუფლება, გამბედაობა, თანაბარი შესაძლებლობები, პასუხისმგებლობა, სიყვარული და მეგობრობა. თუმცა, ასევე თავს ვერ აარიდებ ნეგატიურ ცნებებს, როგორებიცაა სტერეოტიპები, ცრურწმენა, ბრმა რწმენა, ქსენოფობია, რასიზმი და ძალადობა.

ევროკლიომ პარტნიორ ორგანიზაციებთან ერთად ამ საკითხების შესახებ დაკავშირებით მთელი რიგი სასწავლო სტრატეგიები და მასალები შეიმუშავა.¹⁰ ისტორიაში მრავლადაა მოვლენები, პროცესები და ფენომენები, რომლებიც მოქალაქეობას თუ სამოქალაქო პასუხისმგებლობას ეხება. ევროკლიო ცნობს ისტორიის პედაგოგთა სასიცოცხლო როლს ახალგაზრდებში სამოქალაქო პასუხისმგებლობის და საზოგადოებაში მათი აქტიურად ჩართვის საქმეში.¹¹

სპეციფიკური ისტორია

ევროპის ისტორიის სწავლება საპასუხისმგებლო და განსაკუთრებულია. ზოგადად, ეროვნული ისტორიის სწავლებაში ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი ჯგუფის ხედვები ჭარბობს. მარტინი თავის სტატიაში „ევროპის ისტორია და ძველი ფრანგული წეს-ჩვეულებები“ აღნიშნავს, რომ საფრანგეთისათვის „ახლოდღევანდელ წარმოდგენილი ისეთი კურიკულუმი, რომელიც მიეძღვნებოდა ბრიტანისა თუ ბასკური რეგიონის ისტორიის სწავლებას“.¹² ამავე დროს, ის აცხადებს, „მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში განვითარებულ გენოციდამდე ევროპაში არ მოიძებნა ადგილი ებრაელთათვის, მაგრამ არც ქალთა და არც გენდერის ისტორია არ თამაშობს არავითარ როლს; ფრანგული ისტორიული განათლება არის ეროვნული ფრანგული პოლიტიკური ისტორია“. ზოგიერთი ქვეყანა, მაგალითად, ბრიტანეთი, კვლავ მტკიცედ ეწინააღმდეგება ისეთი კურიკულუმების განვითარებას, რომელშიც ისტორიული სამყარო უფრო ვრცლად ან მცირედ იქნება წარმოდგენილი, ვიდრე ეროვნული სახელმწიფო. ჯოუნსი თავის სტატიაში „სპილოსთან ერთად სარეცელის გაყოფა: ისტორიის სწავლება უელსში“ წერს, რომ ეს საკითხი არის გამოწვევა, რომელსაც სწრაფად უნდა გაუმკლავდეს ბრიტანეთი, სადაც ინგლისური ისტორია, კულტურა და ენა საუკუნეების განმავლობაში ბატონობდა ბრიტანეთის სხვა ქვეყნებზე.¹³ ევროკლიოს მიერ 2004 წელს კარდიფში გამართულმა კონფერენციამ აჩვენა, რომ ისტორიის უელსურ კურიკულუმებსაც გააჩნდათ სიძნელეები.¹⁴ სასკოლო ისტორია ჯერაც ფოკუსირდება უამრავ მნიშვნელოვან პერსონაზე, რომლებიც დომინანტ კულტურას წარმოადგენენ. მცირე ყურადღება ექცევა ქალებს და საერთოდ უყურადღებოდ რჩებიან ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლები.¹⁵ Itemid,402/.

¹⁰ ამის შედეგი იყო 14 ინოვაციური სახელმძღვანელოსა და მასწავლებელთა დამხმარე ნიგნის გამოქვეყნება, მაგალითისთვის: Ordinary People in an Extraordinary Country. Every Day Life in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Serbia. Yugoslavia between East and West 1945-1990 (2008) and Change and Continuity in Everyday Life in Albania, Bulgaria and Macedonia 1945-2000 (2003). ევროკლიოს არსებობის პირველი 15 წლის ნამუშევრის შეჯამება იხილეთ ორგანიზაციის 26 –ე ბიულეტენში Making a Difference. Fifteen Years of EUROCLIO, ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/site/index.php/2008-making-a-difference-bulletins-381>. ევროკლიოს მიერ გამოცემული ყველა პუბლიკაციის ნახვა შეგიძლიათ ორგანიზაციის საიტზე.

¹¹ მაგალითად, იხილეთ FFair and Balanced History. 44 working sheets for active student work with a multicultural approach (<http://www.euroclio.eu/site/index.php/materials-bulgaria-129>). ევროკლიოსა და ევროპაევის გაერთიანებული ძალისხმევის შედეგია პროექტი Connecting Europe through History. ამ წლის ძირითად თემას წარმოადგენს experiences and Perceptions of Migrations in Europe და ინფორმაციის ხილვა შესაძლებელია ბმულზე <http://www.euroclio.eu/site/index.php/projects-mainmenu-125/current-projects-mainmenu-32/connecting-europe-mainmenu-304>. პირველი წლის (Human rights in Europe? Tolerance, Democracy, Citizenship, Critical thinking and Multiperspectivity as European Values) სრული მოხსენება ხელმისაწვდომია ბმულზე <http://www.connectinghistory.eu/>.

¹² Jean-Clément Martin, 'European History and Old French Habits', – History for Today and Tomorrow. What does Europe Mean for School History. EUSTORY-Series: Shaping European History, Volume 2 (Hamburg, 2001) 45-57.

¹³ Elin Jones, 'Sharing the bed with an elephant: teaching history in Wales', in: History for Today and Tomorrow, 36-44 and Jean-Clément Martin, 'European History and Old French Habits', idem 45-57.

¹⁴ R.R. Davies, 'Wales and History, Small Country, Large Issues' and Bjorn Matsen, 'The Learning Country, Jane Davidson, Welsh Minister of Education', ორივე იხილეთ ევროკლიოს მე-20 ბიულეტენში: *elonging to Europe – Small Nations, Big Issues* (2004) 10-17 and 17.

¹⁵ Jan Bank en Piet de Rooy, 'Een canon van het Nederlandse verleden. Wat iedereen móet weten van de vaderlandse geschiedenis', გაზეთმა NRC Handelsblad 2004 წლის 30 ოქტომბერს წარმოადგინა ამ მიდგომის შესანიშნავი მაგალითი, მსგავს

ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, რუმინეთსა და ლატვიაში, ცალკე საგნად ისწავლება ეთნიკური ჯგუფების ისტორია. თუმცა ასეთი მიდგომა რეალურად სულაც არ უწყობს ხელს ინკლუზიურ სწავლებას, რადგანაც არ ზრდის ერთმანეთის შესახებ მეტის გაგების შესაძლებლობას. უმრავლესობის ჯგუფის წარმომადგენელთათვის საკუთარი ისტორია თუ კულტურა წარმოადგენს ერთადერთ საგანს სასკოლო ისტორიაში. თუმცა, უმცირესობების წარმომადგენელთა ისტორიის ცალკე საგნად გამოყოფა რუმინეთში, სულ ცოტა, ისტორიის სწავლებაში მრავალფეროვნების დანერგვას ნიშნავს. ლატვიაში ახალი მოქნილი კურიკულუმი ასევე იძლევა საშუალებას შესწავლილ იქნას ეთნიკური ისტორია რუსულ, პოლონურ, ლიტვურ, უკრაინულ, ესტონურ და ბელორუსულენოვან სკოლებში.

ინგლისში კურიკულუმის დაგეგმვისას მთავარ მოთხოვნას წარმოადგენს ის, რომ იგი პასუხობდეს ახალმოსახლეთა საჭიროებებს და ერთნაირ უფლებებს ანიჭებდეს მოსწავლეებს „მიუხედავად მათი სოციალური წარმომავლობის, კულტურის, რასის, სქესის, განსხვავებული შესაძლებლობებისა თუ უნარების“. ¹⁶ ისტორიის კურიკულუმის ფარგლებში მოითხოვება „შეუქმნან ინგლისში ახლად ჩამოსულ მოსწავლეებს ისეთი გარემო, რომ მათ ჩამოუყალიბდეთ საკუთარი იდენტობის და მსოფლიოში საკუთარი ადგილის მყარი შეგრძნება. ეს დაეხმარება მათ გაიაზრონ, თუ რა გავლენა მოახდინა წარსულმა აწმყოზე და როგორ განვითარდა ის ადგილი, სადაც ახლა ისინი ცხოვრობენ. ისტორია დაეხმარება ახალმოსულებს უკეთ ჩასწვდნენ ინგლისის კულტურას, ინსტიტუტებს და ისტორიას“. თანამედროვე კურიკულუმთა დამხმარე საშუალება „უჩვენებს მასწავლებლებს, თუ როგორ შეუძლიათ მათ საჭიროების შემთხვევაში გარდაქმნან ეროვნული საკურიკულუმო პროგრამები და შეუსაბამონ ისინი მოსწავლეთა გამოწვევებს თითოეულ ეტაპზე“. ¹⁷ QCA-ის საიტზე ამ საკითხთან დაკავშირებით მრავლადაა მოცემული დირექტივები და აქტივობების ნიმუშები. ¹⁸

ევროკლიოს მოდელის მიხედვით, სასკოლო ისტორიის მიზანს უნდა წარმოადგენდეს ყოველმხრივი ინკლუზიურობა, შეკავშირება, გააზრება იმ მახასიათებლებისა, რაც განასხვავებს სხვადასხვა სქესის და ასაკის ადამიანებს, ეთნიკურ, ლინგვისტურ და რელიგიურ ჯგუფებს, მდიდარსა და ღარიბს, ქალაქის თუ სოფლის მოსახლეობას, განსხვავებული აზრის მქონე საზოგადოებებს. ¹⁹ ყოველსომცველობის ამგვარი ინტერპრეტაცია ტრადიციულ მიდგომაზე შორს მიდის, რადგან მოიცავს არა მხოლოდ ეთნიკურ და რელიგიურ, არამედ ასაკობრივ, სქესობრივ ჯგუფებს და შეხედულებებს. ევროკლიოს რამდენიმე პროექტი ალბანეთში, ბოსნია-ჰერცეგოვინაში, ხორვატიაში, ბულგარეთში, ესტონეთში, ლატვიაში, მაკედონიაში, რუსეთში, სერბეთსა და უკრაინაში სწორედ ამ საკითხებს მიეძღვნა. ²⁰

უმცირესობის წარმომადგენელთა შესახებ სასკოლო სავარჯიშოებისთვის კარგი წყაროს მოძიება ნამდვილად პრობლემურია. მოვიყვან ერთ მაგალითს: პროექტის ისტორიისა და მოქალაქეობრივი განათლების ხელშეწყობა რუმინეთში მენეჯმენტმა სთხოვა ექსპერტს იად ვაშემიდს (ისრაელი), რათა მას სტიმული მიეცა პროექტის წევრთათვის, რომ მათ სახელმძღვანელოში წარმოედგინათ რუმინულ-ებრაული ისტორიული წყაროები. დამსწრე საზოგადოებას ძალიან დასწყდა გული, როდესაც ექსპერტმა მხოლოდ პოლონური მასალები მოიტანა. თვით ამ კარგად აღჭურვილი ებრაული რესურსცენტრისათვისაც კი არ აღმოჩნდა ადვილი სასურველი მასალების მოძიება.

ზემოთაღნიშნული პრობლემის გამო, უკრაინულ სახელმძღვანელოში უკრაინა – „1901-1938 წლებში, ინდივიდის თვალთ დანახული პერიოდი“ თითქმის არ მოიხსენიება იმ დროის უკრაინის მრავალრიცხოვანი ებრაული მოსახლეობის ისტორია. ²¹ იგივე შეიძლება ითქვას ბოშებზე, რომლებიც ცენტრალური თუ აღმოსავლეთ ევროპის თითქმის ყველა ქვეყანაში ცხოვრობენ. ეს ხალხი თითქმის არც ერთ ისტორიულ სახელმძღვანელოში თუ პუბლიკაციაში არაა მოხსენიებული. გამონაკლისს წარმოადგენს ევროკლიოს მასწავლებელთა რესურსების ნიგნი – ყოველდღიური ცხოვრების ცვლილება და უწყვეტობა ალბანეთში, ბულგარეთსა და მაკედონიაში 1945-2000. ²² თითოეულ მონაწილე ქვეყანას დავალებული ჰქონდა წარმოედგინა საკუთარი ტენდენციებს ამჟღავნებს 2001 წლის ჰოლანდიური კურიკულუმი შექმნილი საშუალო სკოლის მაღალი კლასებისათვის.

¹⁶ QCA-ს საიტი იძლევა საინტერესო შეთავაზებებს ტერმინ ინკლუზიასთან დაკავშირებით. http://www.qca.org.uk/qca_7277.aspx.

¹⁷ იხილეთ: http://www.qca.org.uk/qca_7341.aspx.

¹⁸ ხელმისაწვდომია ბმულზე: http://www.qca.org.uk/qca_7964.aspx.

¹⁹ მაგალითად, ევროკლიოს რუსული წარმომადგენლობის პუბლიკაცია Mosaic of Cultures (2005), იხილეთ ბმულზე http://www.euroclio.eu/site/index.php/projects-mainmenu-125/past-projects-mainmenu-47/national-mainmenu-241/cat_view/61-national/150-2002-2005-russia-mosaic/170-educational-materials

²⁰ ესტონეთში, ლატვიაში, მაკედონიასა და რუსეთში პროექტების მეორე წყების განსაკუთრებული კვლევის საგანი გახდა ტერმინი ინკლუზია, იგივე შეიძლება ითქვას ევროკლიოს პროექტზე ბულგარეთში Bialogues, a Cultural Rainbow for the Future.

²¹ იხილეთ ბმული: http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component?option,com_docman/Itemid,241/gid,173/task,cat_view/.

²² დამატებითი ინფორმაციისთვის იხილეთ <http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/Publications/Teaching-Materials/>.

სამშობლოს ეთნიკურ ჯგუფთა წარმომადგენლობები. ეს ძალიან ფაქიზი საკითხი იყო და მთავრობებს, განსაკუთრებით, ბულგარეთისას, გაუჭირდათ კონკრეტული ჯგუფისათვის უმცირესობის სტატუსი მიენიჭებინა. მაგრამ, საბოლოოდ, გარდა მაკედონიური დასახლებისა ბულგარეთში, ყველა წარმომადგენლობამ იპოვა საკუთარი ადგილი.

ინკლუზიური ისტორიული განათლება გულისხმობს იმას, რომ ეროვნულ დონეზე, ევროპასა თუ მის გარეთ, აუცილებელი პირობა იყოს მულტიპერსპექტიულობა და მრავალგვარი ნარატივი. ეს მიდგომა მიმართულია იმისაკენ, რომ ახალგაზრდებმა შეისწავლონ და გაიაზრონ წარსულის საფუძვლები; ის გვთავაზობს უფრო ახლოს გავეცნოთ სხვადასხვა, ერთმანეთს დაპირისპირებულ მხარეებს, განსხვავებულ რეკონსტრუქციებს და ალტერნატიულ ინტერპრეტაციებს; იგი ეხება იმ დასკვნებს, რომლებიც მომავლისთვის უნდა გამოვიტანოთ შესაბამისი წარსული გამოცდილებიდან. ცხადია, ჩვენ ერთსა და იმავე წარსულ მოვლენაზე შეგვიძლია განსხვავებული ხედვები ჩამოვაყალიბოთ.²³ სწორედ აქ შემოდის სიტყვა „კომპლექსურობა“, რადგანაც წარსულის აღქმა რთული ხდება და ეფუძნება მრავალგვარ ნარატივს და ინტერპრეტაციებს. შესაბამისად, ისტორიის სწავლება თავიდან ვერ აიცილებს პაექრობას და წყენას. ამ ყველაფერს ფრთხილად და გაბედულად უნდა მივუდგეთ, არ უნდა უარვყოთ ან უგულვებელვყოთ კონკრეტული ფაქტები.

ევროპული და არა მხოლოდ ევროპული გამოცდილება ცხადად აჩვენებს, თუ რამდენად რთულია ეს თემები პოლიტიკოსებისა და ისტორიკოსებისათვის, და კიდევ უფრო მეტად რთული სასკოლო ისტორიისათვის. ევროკლიოს საიტზე, ახალი ამბების განყოფილებაში მოცემული სექცია – ისტორია – გვიჩვენებს, თუ როგორ ებრძვიან საზოგადოებები ყოველდღიურად წინააღმდეგობრივ წარსულს. ამ თემათაგან ბევრი მათგანი ისეთ რთულ პრობლემებსა და ძირეულ მორალურ საკითხს ეხება, როგორიცაა კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულები – ჰოლოკოსტი, გენოციდი, დისკრიმინაცია, კოლონიალიზმი, მონობა, თანამშრომლობა და თანასწორობა. არ არსებობს ევროპული ქვეყანა, რომლის წარსულის განხილვისას ამ საკითხთაგან არ რომელიმე ახდენდეს მასზე უზარმაზარ გავლენას.

გენდერი

ისტორიაში ჩართულობის სპეციფიკურ ელემენტს წარმოადგენს ქალებისა და მამაკაცების როლზე ფოკუსირების მრავალფეროვნება. ჩვეულებრივ, ქალები კურიკულუმებისა და სახელმძღვანელოების მიღმა რჩებიან. ევროკლიოს კითხვარი 2003, 2004, 2005 წლებში შეიცავდა კითხვებს სასკოლო ისტორიაში გენდერის შესახებ. შედეგმა უჩვენა, რომ ეს ასპექტი ჯერაც განუვითარებელია. 2003 წელს სწორედ გენდერი იყო სასკოლო ისტორიაში, 1989 წლიდან მოყოლებული, ყველაზე ნაკლებგანვითარებადი მიდგომა.²⁴ 2004 და 2005 წლებში გამოკვლევამ უჩვენა, რომ ქალისა და გენდერის ისტორია ევროპაში ფასდებოდა, როგორც ყველაზე უმნიშვნელო სასწავლო საკითხი. მან ხმების 7%-ზე ნაკლები მიიღო.²⁵ ეს მაშინ, როდესაც დემოკრატიისა და ადამიანთა უფლებების მაჩვენებელი 25%-ს აღემატებოდა.²⁶ ამ თვალსაზრისით, ჰოლანდიის ისტორიის ახალ სახელმძღვანელოებში 16 კაცზე 4 ქალი მოდის.²⁷ ასევე, ფრანგულ/გერმანული სკოლის ევროპისა და მსოფლიოს ისტორიის ახლადგამოცემულმა ექსპერიმენტულმა სახელმძღვანელომაც, რაც ორივე ქვეყანაში საშუალო განათლების მაღალ კლასებში სწავლებისთვისაა განკუთვნილი, თავი ვერ აარიდა წარსულის ხედვაში გენდერის ნაკლებობას.²⁸ 1945 წლიდან მოყოლებული, მხოლოდ 2 ქალი ჩნდება მნიშვნელოვან პიროვნებათა ბიოგრაფიების ნუსხაში, ესენი არიან ანგელა მერკელი და მარგარეტ ტეტჩერი. ფრანგმა ავტორებმა ვერ შეძლეს თუნდაც ერთი ქალი-თანამემამულის წარმოდგენა, რომელიც იქნებოდა იმდენად ცნობილი, რომ სახელმძღვანელოში შეეტანათ.

ევროკლიოს მიზანს წარმოადგენს ქალების უკეთ წარმოჩენა. ფოკუსირების გადატანა მკაცრი პოლიტიკური და მილიტარული ისტორიიდან უფრო მრავალმხრივი მიდგომისაკენ ნაადგება ალტერნატიული ნარატივების განვითარებას. უკრაინული სახელმძღვანელო „უკრაინა 1901-1938 წლებში, ინდივიდის თვალთვლით დანახული პერიოდი“ იმდენ მაგალითს შეიცავდა გენდერული პერსპექტივებისა, რომ გაცოცხლებულმა

²³ ევროკლიოს მეთოდოლოგიის შესახებ მეტი ინფორმაცია შეგიძლიათ მოიძიოთ ბმულზე: <http://www.euroclio.eu/site/index.php/leaf-et-3-methodology-backgroundmaterial-898>.

²⁴ Joke van der Leeuw-Roord, History Changes. Facts and figures about history education in Europe since 1989 (The Hague, 2003).

²⁵ კითხვარი შეგიძლიათ იხილოთ ბმულზე: http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option,com_docman/Itemid,402/.

²⁶ ibidem.

²⁷ სტანდარტებზე პასუხისმგებელი კომიტეტის ოფიციალური საიტის მისამართი გახლავთ: <http://entoen.nu/informatie.aspx?id=10>, ინფორმაციის ნაწილი მოცემულია ინგლისურ ენაზე, თურქული თარგმანი კი გამოქვეყნდა NIHA –ის მიერ (უმალღესი განათლების ნიდერლანდური ინსტიტუტი ანკარაში): Ana Hatlariyla Hollanda Tarihi (De Canon) (Ankara, 2008).

²⁸ istoire/Geschichte, Europa und die welt seit 1945. (Leipzig, 2006). იხილეთ: www.histoiregeschichte.com.

გამომცემელმა იმნამსვე დაასკვნა, თითქოს ნიგნის ავტორები ქალები იყვნენ. თუმცა ეს მცდარი დასკვნა იყო, ყველა ავტორი მამაკაცი იყო, რაც თავის მხრივ, ავტორთა გუნდის ფორმირებისას დაშვებულ უყურადღებობაზე მეტყველებდა.²⁹

ახალი თურქული კურიკულუმი

სოციალური დისციპლინების ახალი თურქული კურიკულუმი ძირეულ ფასეულობათა დანერგვას და პასუხისმგებლობით გამსჭვალული ხედვის განვითარებას ემსახურება. კურიკულუმის ყოველ თავს საკუთარი მიზნები გააჩნია. მაგალითად, თავში „მე ვსწავლობ სოციალურ დისციპლინებს“, ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს მოსწავლეთა მიერ ისეთი გადაწყვეტილებების მიღება, რომლებიც დაეფუძნება უფლებებს, პასუხისმგებლობებს და თავისებურებებს. მეორე მიზანს წარმოადგენს, მოსწავლეებმა გაიაზრონ, რომ სოციალური დისციპლინები ხელს უწყობს თურქეთის რესპუბლიკის აქტიურ მოქალაქედ ჩამოყალიბებას. თავში „ძალაუფლება, ადმინისტრაცია და საზოგადოება“, საუბარია იმაზე, რომ მოსწავლეებმა უნდა იმსჯელონ დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანთა შესახებ, რომლებსაც გააჩნიათ სიცოცხლის, რელიგიისა და აზრის თავისუფლების, ფიზიკური უსაფრთხოების უფლება. დაბოლოს, თავი „გლობალური კავშირები“ ასაბუთებს, რომ ისტორიულ დოკუმენტებზე დაყრდნობით მოსწავლეები აანალიზებენ ადამიანთა უფლებების განვითარების პროცესს და ინტერპრეტირებას უკეთებენ თურქეთის ისტორიაში ქალთა როლსა და ქალთა უფლებების განვითარებას. იგივე თავი მოითხოვს, რომ ახალგაზრდებს უნდა განუვითარდეთ პასუხისმგებლობის გრძნობა კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისა და განვითარების მხრივ. ასევე ახალგაზრდებს მოეთხოვებათ, გაიაზრონ ქვეყანათა შორის თანამშრომლობის მნიშვნელობა ბუნებრივი საფრთხეებისა თუ გარემოს დაცვის თვალსაზრისით.

ისტორიის, როგორც საგნის, ზოგადი მიზნები ასევე მოიცავს მორალურ ვალდებულებებს, მაგალითად, მოსწავლეების ინფორმირებას ისეთ ძირეულ ფასეულობებზე, როგორებიცაა მშვიდობა, ტოლერანტობა, ორმხრივი გაგება, დემოკრატია, ადამიანთა უფლებები; ახალგაზრდები უნდა გახდნენ ამ ფასეულობების დამცველები და განმავითარებლები. კურიკულუმი გულისხმობს მოზარდებში გაძლიერდეს შრომისმოყვარეობა, მეცნიერული ხედვა, ხელოვნების სიყვარული და ესთეტიკა, ეს ყველაფერი კი უნდა მოხდეს ერთი რომელიმე კონკრეტული ან ზოგადი ცივილიზაციების შესახებ ისტორიული კვლევის წარმოების საშუალებით. ისტორიის კურიკულუმის ფარგლებში ასევე მოითხოვება მოსწავლეთა შორის განვითარებულ იქნას სულიერი, ეთიკური, სოციალური და კულტურული ასპექტები. მომდევნო მიზანია მოზარდთა ჩამოყალიბება ინდივიდუალად, რომელთაც ცვლინებათ თავიანთი უფლებები და გამოიყენებენ მათ საჭიროების შემთხვევაში. ამავე დროს, გააზრებული ექნებათ საკუთარი პასუხისმგებლობები და იქნებიან მგრძობიარენი სოციალური პრობლემების მიმართ.

ისტორიის სწავლების ბოლო წლებში გამოიკვეთა, რომ თანამედროვე მსოფლიოსა თუ თურქეთის ისტორია მასწავლებლებს აკისრებს განსაკუთრებულ მიზნებს და მოთხოვნებს. საგნის შესწავლის შედეგად მოსწავლეებს ექნებათ „უნარი, გაანალიზონ გლობალური სამყაროს მრავალმომცველობა და პოლიტიკური, სოციალური, კულტურული თუ ეკონომიკური მოვლენების მრავალმხრივი მახასიათებლები; განუვითარონ ახალგაზრდებს ის ჩვევები, რაც აუცილებელია XXI საუკუნის ცვალებად და მზარდ მოთხოვნილებებთან გასამკლავებლად. მათ უნდა ჰქონდეთ თავიანთი ხედვა და შეძლონ ჯანსაღი კომენტარების თუ იდეების წარმოჩენა მომავლის შესახებ“. თავში „გლობალიზაციის პროცესში მყოფი სამყარო“, საუბარია იმაზე, რომ მოსწავლეებმა უნდა ისწავლონ „გაგება იმ პრობლემებისა, რომლებიც წარმოიშობა მსოფლიოში მიმდინარე განვითარების პროცესის შედეგად და გაითავისონ, რომ საჭიროა ამ პრობლემებს გადაწყვეტა მოუვნახოთ“.

თუმცა, ყველა ამ მოთხოვნის კურიკულუმში დაფიქსირება საკმარისი არაა, ბევრად რთული პროცესია მათი ხორცშესხმა. ევროპულ ქვეყანათა უმეტესობაში სათანადოდ არაა შეფასებული ის ეფექტი, რასაც კურიკულუმში განხორციელებული ცვლილება ახდენს ფინანსურ თუ ადამიანურ რესურსებზე. ამის შედეგად, რეფორმების განმახორციელებელმა პროგრამებმა ვერ მიაღწიეს მოსალოდნელ მიზნებს და ჯოხი გადატყდა მასწავლებლებზე, თითქოს ისინი არ ემხრობოდნენ ცვლილებებს.³⁰

ისტორიული მნიშვნელობა

ბოლო წლებში სასკოლო ისტორიის საკვანძო საკითხი გახდა ისტორიული მნიშვნელობა. ჯერ კიდევ 1994 წელს პიტერ სეიქსასი სტატიამ „მოსწავლეთა მიერ ისტორიის მნიშვნელობის გაგება“, წერდა – „ისტორიული

²⁹ Joke van der Leeuw-Roord, EUROCLIO Executive Director and Clio Stronk, EUROCLIO staff member, 'Learning by Experience' – Making A Difference. Fifteen Years of EUROCLIO (The Hague, 2007) 6-11. (http://www.euroclio.eu/joomla/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=76&Itemid=401)

³⁰ Joke van der Leeuw-Roord, History Changes. 17-32.

ფენომენი მხოლოდ მაშინ ხდება მნიშვნელობის მატარებელი, თუ თანამედროვე საზოგადოების წევრებს შეუძლიათ გაავლონ პარალელი ამ და სხვა ისტორიულ ფენომენს შორის და საბოლოოდ, ამ მოვლენასა და საკუთარ თავს შორის“. შემდეგ კი სვამს საკვანძო კითხვას: „რომელ ფენომენს აღიქვამენ მოსწავლეები მნიშვნელოვნად“?³¹ სამწუხაროდ, ძალიან მცირე ოდენობის აკადემიური გამოკვლევა ჩატარდა საიმისოდ, რომ ამ კითხვის პასუხებში ჩახედულნი ვიყოთ. თავად სეიქსასმა ჩაატარა მცირე კვლევა 14 მეთექვსმეტე საუკუნის შორის კანადაში. ვან ბორიესი გერმანიაში ასევე დაინტერესდა ამ კითხვაზე პასუხის მოძიებით ევროპის ფარგლებში; ასევე, ჰოლანდიელმა მარია გრივერმა ჩაატარა კვლევა ეროვნებით ჰოლანდიელ თუ მიგრანტ მოსწავლეებს შორის. მათ მიერ მიღებული შედეგები რამდენიმე საკითხს ნათელს ჰფენს. სეიქსასის კვლევამ გამოავლინა, რომ მოსწავლეები ირჩევენ ისეთ თემებს, რომლებმაც გავლენა იქონია ხალხთა ფართო მასებზე და რომელთა ზემოქმედება იყო ხანგრძლივი და ანმყოშიც გრძელდებოდა. ვან ბორიესის კვლევამ აჩვენა, რომ ახალგაზრდებს განსაკუთრებული ინტერესი გააჩნდათ უახლესი ისტორიის მიმართ.³² ეს მოსაზრება განამტკიცა გრივერის კვლევამაც. თუმცა მან ასევე აღნიშნა, რომ ეს მახასიათებელი განსაკუთრებით ეხებოდა გაერთიანებული სამეფოსა თუ საფრანგეთის მკვიდრ მოსახლეობას. მოზარდები ყოფილი კოლონიებიდან ასევე შესამჩნევ ინტერესს იჩენდნენ ანტიკური ისტორიის მიმართ. ნიდერლანდებში კი მკვლევარი წააწყდა გარკვეულ ინტერესს მე-20 საუკუნის მიმართ, თუმცა არა განსაკუთრებულს.³³ მთელ რიგ განმარტებებს და მითითებებს ისტორიული მნიშვნელობის თემაზე იძლევა ისტორიის სწავლების 125-ე ტომი, ასევე QC – განმარტებითი შენიშვნები.³⁴

ახალი წარმოდგენა კურიკულუმზე

სასკოლო ისტორიის ინოვაციური სწავლებისადმი წამოყენებულმა ზემოხსენებულმა უამრავმა ახალმა მოთხოვნამ და მნიშვნელობის მქონე საკითხმა გავლენა მოახდინა შეხედულებაზე კურიკულუმის შესახებ. ევროპის საბჭომ პროექტის „სწავლება ევროპის მე-20 საუკუნის ისტორიის შესახებ“ ფარგლებში დოქტორ რობერტ სტრადლინგს დაავალა გამოეცა ცნობარი ამ თემაზე.³⁵ პუბლიკაციისთვის სტრადლინგმა გამოიყენა ევროპის საბჭოში უმცროს კონსულტანტად მუშაობისას დაგროვილი გამოცდილება, ასევე, ევროპის საბჭოსა და ევროკლიოს შეფასების ქსელი. ერთ-ერთი საკითხი, რომელიც ხანგრძლივი განხილვის საგანი გახდა, იყო შემდეგი: როგორ გადაეტანათ ახალი საკურიკულუმო მოთხოვნები განახლებულ, უფრო მიმზიდველ საკურიკულუმო მოდელში. ცხადია, უნდა გაეთვალისწინებინათ ის, რომ მოსწავლეები თანამედროვე ისტორიას ანიჭებენ უპირატესობას. ეს არის მაგალითი ბევრ ევროპულ ქვეყანაში გამოყენებადი მე-20 საუკუნის ისტორიის სწავლების ტრადიციული პროგრამისა, საპირისპიროდ კი წარმოდგენილია თემების ალტერნატიული ჩამონათვალი.³⁶

ტრადიციული თემები მე-20 საუკუნის ისტორიაში	ინოვაციური თემები მე-20 საუკუნის ისტორიაში
პირველი მსოფლიო ომის საფუძვლები	ტექნოლოგიური და მეცნიერული წინსვლა
პირველი მსოფლიო ომი	სოციალური ცვლილებები რიგითი ადამიანების ცხოვრებაში
რუსეთის რევოლუცია	ქალთა როლის ცვლილება საზოგადოებაში
ევროპის რესტრუქტურისაცია, 1918 წელი	მას-კულტურისა და ახალგაზრდული კულტურის წარმოქმნა
ტოტალიტარიზმის დასაწყისი: კომუნიზმი, ეროვნული სოციალიზმი და ფაშიზმი	გამორჩეული მოძრაობები კულტურასა და ხელოვნებაში
ეკონომიკური დეპრესია	ინდუსტრიალიზაცია და პოსტ-ინდუსტრიული საზოგადოებების წარმოქმნა
საერთაშორისო მშვიდობის დარღვევა	ურბანიზაცია
II მსოფლიო ომი: სახალხო ომი	ტრანსპორტი და კომუნიკაციები
ევროპის რესტრუქტურისაცია 1945 წელს	სახალხო მოძრაობები

³¹ Peter Seixas, ‘Students Understanding of Historical Significance’ – Theory and Research in Social Education 23.3 (1994): 281-304, 285.

³² Bodo von Borries, Magne Angvik (eds.) Youth and History. A Comparative European Survey on Historical consciousness and Political Attitudes among Adolescents vol. A: description, vol. B: documentation, CD-ROM (Hamburg, 1997).

³³ Maria Grever en Kees Ribbens, Nationale identiteit en meervoudig verleden (WRR Verkenning nr. 17) (Amsterdam, 2007) 130-131.

³⁴ Teaching History 125, December 2006: <http://www.vanderkaap.org/histoforum/2009/historischbelang.html>.

³⁵ Robert Stradling, Teaching 20th-century European History, (Strasbourg, 2001).

³⁶ Stradling, R. ibidem (22) ixileT bmulze http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/History_Teaching/.

ცივი ომის ხანა: ნატო და ვარშავის პაქტი	ეროვნული და სხვა ჯგუფების წარმომადგენლობების მდგომარეობის ცვლილება ევროპაში
დეკოლონიზაცია	კონფლიქტი და თანამშრომლობა
პოლიტიკური და ეკონომიკური თანამშრომლობა 1945 წლის შემდეგ	ეროვნული მოძრაობები
ევროპული საზოგადოება	ტოტალიტარიზმი და ლიბერალური დემოკრატია
გლასნოსტი და პერესტროიკა	ადამიანთა უფლებები
საბჭოთა კავშირის დაშლა	
ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი დამოუკიდებელი დემოკრატიები	

როგორც ხედავთ, საკითხების ამ ახალ ნუსხაში, რომელიც 2008 წელს შეიქმნა, საკმარისი ადგილი მოიძებნება ყველა ტრადიციული თემისათვის; თუმცა ისინი მოცემულია უფრო გაფართოებულ პერსპექტივაში და შესაბამისობაშია ახალი კურიკულუმის მოდელთან. ეს ჩამონათვალი ასევე ნათლად უჩვენებს, თუ რამდენად სწრაფად ძველდება კურიკულუმები/სახელმძღვანელოები. 2009 წელს ამ ჩამონათვალს დაემატა გარემოს დაცვა, ენერჯიაზე დამოკიდებულება, წინსვლა გლობალური კომუნიკაციების სფეროში, გლობალიზაცია და ისლამური ცნობიერების გაძლიერების საკითხები.

2009 წლისთვის შეიცვალა არა მხოლოდ თემების ტრადიციული შერჩევა, არამედ, ზოგადად, ფოკუსირება სახელმძღვანელოებზე. ნათელია მოთხოვნა მოქნილ და ინტერაქტიულ მულტიმედიურ საშუალებაზე, რომელიც პატივისცემით მოეპყრობა მრავალფეროვნებას და ისტორიის მიმართ მულტიპერსპექტიულ მიდგომას გამოიჩინს. იმისათვის, რათა ევროპის მასშტაბით ყოველივე ეს რეალობა გახადოს, 2009 წლის შუა ხანისათვის, ევროკლიომ მოამზადა სამწლიანი პროექტი „ევროპული ისტორიისა და მემკვიდრეობის კვლევა. დავეხმაროთ პედაგოგებს საშუალო სკოლებში მრავალფეროვანი პერსპექტივებით ასწავლონ ევროპის ისტორია და მემკვიდრეობა.“ ამ პროექტის ფარგლებში განვითარდება, გამოიცდება და დაინერგება ონლაინ საშუალება საშუალო სკოლებში ევროპის ისტორიისა და მემკვიდრეობის შესასწავლად. ეს ყველაფერი კი იქნება შემდეგი სახის: ყველასათვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციული ბაზა საგანმანათლებლო მასალით, რომელშიც ძიება შესაძლებელი იქნება თემატიკის, პერიოდის თუ ადგილმდებარეობის მიხედვით და ერთ გაკვეთილად იქნება წარმოდგენილი სასწავლო თავებში. მასალას ექნება ისტორიის, მემკვიდრეობისა და გეოგრაფიის კურიკულუმების დანამატის სახე და მოტივაციას მისცემს ახალგაზრდებს მეტი შეიტყონ ევროპის შესახებ. ამ ბაზის უნიკალურობა კი იქნება შესაძლებლობა, გაკეთდეს შედარებები სახელმწიფოს შიგნით თუ გარეთ და ევროპის ისტორია და მემკვიდრეობა დანახულ იქნეს მრავალმხრივი პერსპექტივით. თავები აგებულია შემდეგი თემების ირგვლივ: „ევროპის ისტორიის გარდამტეხი მომენტები“, „კოლონიალიზმი“, „ინდუსტრია და მენტალობა“, „მიგრაცია“, „გლობალიზაცია“ და „ყოველდღიური ცხოვრება“.

ამ ახალი პან-ევროპული გამოწვევის მიზანს წარმოადგენს იმგვარი საკითხების შერჩევა, რომლებიც ინკლუზიურობასა და მრავალფეროვნებას შესძენენ ისტორიულ განათლებაზე მუშაობას. ახალი თურქული კურიკულუმი საზოგადოებრივ დისციპლინებსა და ისტორიაში გვთავაზობს უამრავ საშუალებას ამ ახალი საშუალების აქტიური გამოყენებისათვის. ინოვაციურ მეთოდოლოგიაზე დაფუძნებული საგანმანათლებლო მასალები ევროკლიოს ახალი პროექტიდან: „ევროპის მიერ გადასაღები – ინოვაციური მეთოდოლოგია თურქულ სასკოლო ისტორიაში“ – იმედია გამოსადეგი იქნება ევროპის წარსულისადმი ამ ახალი მიდგომისას. ასევე ვიმედოვნებ, რომ ისტორიის თურქი პედაგოგებისთვის ეს შესაძლებლობა წარმოადგენს მორიგ ნაბიჯს ევროპაში ინტეგრაციის გზაზე.

დასკვნა

ისტორიული განათლება ევროპასა თუ მის ფარგლებს გარეთ მჭიდროდაა დაკავშირებული საგანმანათლებლო და პოლიტიკურ დღის წესრიგთან. ამჟამინდელ პრიორიტეტებს წარმოადგენს ჩართულობა, მრავალფეროვნება, ადამიანთა უფლებები, გარემო და მდგრადი განვითარება. ისტორიული განათლება ევროპაში თავისი ახალი შინაარსობრივი არჩევანით თუ ინოვაციური მეთოდოლოგიით სრულიად ნათლად ასახავს ამ პრიორიტეტებს.

რობერტ მაიერი

გეორგ ეკერტის სახ. ინსტიტუტი
გერმანია, ქ. ბრაუნშვაიგი

ინტერკულტურალიზმი და ისტორიის სწავლება გერმანული გამოცდილება და ხედვა

გერმანულ საზოგადოებასა და გერმანულ სკოლებში ინტერკულტურულობა რეალური მოვლენაა. გერმანიის ზოგიერთ ფედერალურ ოლქში მიგრანტთა ოჯახებიდან გამოსული ბავშვების რაოდენობა 30%-ს შეადგენს, ზოგიერთში კი 50%-ს აღემატება. გერმანიის (მოზრდილი) მოსახლეობას ნორმალური ცხოვრებისათვის აუცილებლად სჭირდება უცხოელებთან შეგუება. ევროკავშირის ფარგლებში სულ უფრო მჭიდრო თანაცხოვრება და მუშაობა მოითხოვს ურთიერთობას განსხვავებული ეთნიკური თუ კულტურული წარმომავლობის ხალხთან. გარდა ამისა, გლობალიზაცია უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე წარსულში, ზრდის უცხო კულტურათა შეხვედრის ალბათობას. ყოველივე ეს ხშირად წარმოშობს შიშისა და აგრესიის გრძნობას. მოსახლეობის ნაწილში, ჩემი აზრით, 4 ტიპის დამოკიდებულება შეიმჩნევა:

1. შავკანიანთა დისკრიმინაცია. რასიზმის მსხვერპლნი განსაკუთრებით შავკანიანი აფრიკელები ხდებიან, რასაც საფუძველი კოლონიალიზმში ეძებნება.

2. ისლამის სიძულვილი. ეს გრძნობა გამონვეულია ძველი შეხედულებებით აღმოსავლეთიდან შემოჭრილ ცხენოსან ურდოებზე, როგორც იყვნენ, მაგალითად, ჰუნები და თათრები. მოგვიანებით ამას დაემატა თურქებთან ომები. დღეს ისლამური ტერორიზმის ძალადობა ხშირად წარმოშობს ირაციონალურ გრძნობებს. ინფორმაცია მუსლიმების მიერ დაჩაგრული ქალების შესახებ შემდგომი ნეგატიური შეხედულებების მიზეზი ხდება.

3. შიში ორგანიზებული დანაშაულის წინაშე. იგულისხმება უცხოელთა მიერ შექმნილი ბანდები, რომლებიც ყაჩაღობენ, ქურდობენ, ჩაბმულნი არიან პროსტიტუციასა და ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ საქმიანობაში.

4. დაუცველობის გრძნობა, რომელიც გამონვეულია საზოგადოებაზე უცხოური ელემენტების უზარმაზარი ზეგავლენით. უამრავი ადამიანი მისთვის ჩვეულ გარემოში მიმდინარე დიდი ცვლილებებისა, მონმე ხდება და მშობლიური ქვეყნისა და ინდივიდუალობის დაკარგვის შიში ეუფლება.

ცნობილია, რომ ეს შეხედულებები და შიში სერიოზულ ზიანს აყენებს სახელმწიფოსა და საზოგადოებას. ისტორიის მასწავლებლები უნდა დაუპირისპირდნენ ამ საზიანო ცრურწმენებს ისტორიის სწავლების მეშვეობით. ამ მიმართულებით განეული მცდელობები ინტერკულტურული სწავლების ცნებას უკავშირდება.

ადამიანის ცხოვრება მეტად ხანმოკლეა საიმისოდ, რომ მან შეიძინოს ექსპერიმენტული ცოდნა მისთვის უჩვეულო მოვლენებთან გამკლავებისათვის, მაგრამ ისტორია გვთავაზობს მრავალ სიბრძნეს ინტერკულტურული ურთიერთობის შესახებ. არსებობს უამრავი დოკუმენტური მასალა, რომელიც გვაჩვენებს, თუ როგორ იქმნებოდა ნეგატიური სტერეოტიპული შეხედულებები „სხვებზე“, „უცხოელებზე“. სტერეოტიპთა ჩამოყალიბების გააზრება მათი კონტროლის საშუალებას იძლევა. ძველი შიში შეიძლება ავსხნათ შესაბამისი ფაქტების მოკლე და გაზვიადებული აღწერით და, ამგვარად, აბსოლუტური კი არა, შეფარდებითი მნიშვნელობა მივანიჭოთ. შეიძლება ვაჩვენოთ, თუ რა გადაჭარბებული პანიკით ხვდებოდნენ სავარაუდო საშიშროებას წარსულში და რა დამანგრეველი შედეგები მოჰყვებოდა ამას. ისტორიული რეაქცია მუდამ უადგილოდ მიიჩნეოდა. კეთილშობილური და მშვიდი დამოკიდებულების შემუშავება სხვა კულტურათა მიმართ საზოგადოების კულტურული სიმწიფის ნიშანია.

ისტორია გვთავაზობს დადებითი და უარყოფითი გამოცდილების ნიმუშებს იმიგრანტთა ტალღებთან დაკავშირებით. შეიძლება ნათლად წარმოვიდგინოთ კულტურულ თუ ეკონომიკურ დონეზე უმცირესობების წარმატებული ინტეგრაციის უპირატესობა. ამას ხშირად მოსდევდა ახალი რეგიონული იდენტობის ჩამოყალიბება, რაც დღეს სიმდიდრედ და ხალხის სიამაყის საგნად მიიჩნევა. როგორც წესი, დიდი სირთულე იქმნება მაშინ, როცა ეროვნული ან ეთნიკური უმცირესობები უმნიშვნელოვნად აღიქმებიან როგორც პრობლემა. კრიტიკული ხედვის მქონე ნებისმიერი ისტორიკოსი უპირისპირდება ამგვარ დამოკიდებულებას – უმცირესობები მაშინ ქმნიან პრობლემას, როცა სახელმწიფო და საზოგადოება არ ცნობს მათ ღირებულებებს და, საერთოდ, კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს მათი არსებობის უფლებას.

წარმოდგენა იმის თაობაზე, რომ მხოლოდ ეთნიკურად ჰომოგენური ნაციონალური სახელმწიფო შეიძლება იყოს სრულყოფილი და „ბუნებრივი წესრიგის“ შესაბამისი, XIX საუკუნის ბოლოს წარმოიშვა და XX საუკუნეში პიკს მიაღწია. იგი დღესაც ინარჩუნებს გარკვეულ გავლენას.

ის, რაც ერთი შეხედვით ბუნებრივი ჩანს, ახლო დაკვირვებით, ხელოვნური და არარეალურია. „ეთნიკური სინამდვილე“ გამოგონილი და წარმოსახვითი იდეაა, ხოლო როცა იგი პოლიტიკაში ტარდება, აუცილებლად იწვევს არაჰუმანურ ქმედებებს. ადვილად წარმოვიდგენთ, როგორ მიიყვანა ეთნიკური ერთგვაროვნების დაცვამ ადამიანები ძალადობრივ ზომებამდე, რომლებიც უპირისპირდებოდა საზოგადოების ნორმალურ განვითარებას და საკუთარი კანონებით მოქმედებდა. მოსწავლეები უნდა დაფიქრდნენ ამ ძალადობრივ ზომებზე და გაითამაშონ შესაბამისი სიტუაციები, მაგალითად, ქორწინების აკრძალვა სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა შორის.

ამერიკელი სოციოლოგი ფრენსისი (Francis) აღნიშნავდა, რომ კულტურათმორისი კომუნიკაცია და კონტაქტები სხვადასხვა ეთნიკურ და რელიგიურ ჯგუფებს შორის ადამიანთა ისტორიის მთავარი მახასიათებელია. მაგრამ ეს კავშირები ძალაუფლების გაუნონანსორებელ ურთიერთობათა ფარგლებში ექცეოდა, ამიტომ ინტერკულტურულ კომუნიკაციას – მაგალითად, სხვადასხვა ტომის წევრებს შორის, მოგვიანებით ჯარისკაცთა და მმართველთა და თვით მისიონერთა და მასწავლებელთა შორისაც კი – მეტ-ნაკლებად ძალადობრივი ფორმა ჰქონდა. ამგვარად, უცხოთა აღქმა და მის შესახებ არსებული წარმოდგენები ხშირად დამახინჯებული იყო. ისტორიის ძველი სახელმძღვანელოები ამის უამრავ მაგალითს გვთავაზობენ.

აქ გავიხსენებ ისტორიის ერთ ფრანგულ სახელმძღვანელოს, რომელიც ადრე გამოიყენებოდა აფრიკულ კოლონიებში. ის იწყებოდა წინადადებით: „ჩვენი წინაპრები, გალები...“

სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წევრებს შორის ინტერკულტურული ურთიერთობა, რომელშიც ძალაუფლების ელემენტები არ დომინირებდა, ისტორიაში გამოჩნდებოდა. სწორედ ეს არის „ინტერკულტურული სწავლების“ დღევანდელი გაგების ამოსავალი.

„ინტერკულტურული სწავლება“ არ არის ცალკე სასკოლო საგანი, არამედ ეს არის პრინციპი, რომელიც ყველა საგანსა და სწავლების შინაარსში უნდა ჩაიდოს. მისი მიზანია წაახალისოს მოსწავლეები, რათა მათ შეიმეცნონ უცხო კულტურა და შეამომწონ საკუთარი პოზიცია სხვებთან ურთიერთობაში, რაც ურთიერთგაცვლას შეუწყობს ხელს.

ისტორიის პროგრამა ცდილობს ამ პრინციპს მისდოს. ამის მაგალითია გერმანიის შლეზვიგ-ჰოლშტაინის ფედერალური მიწა:

სახელმძღვანელოები შესწავლილ უნდა იქნას მათი ეთნოცენტრული, ევროცენტრული და მონოკულტურული შინაარსის თვალსაზრისით. ეს შეზღუდული პერსპექტივა გაცილებით ფართო თვალსაზრისით უნდა შეიცვალოს.

სასკოლო თემები უნდა გამდიდრდეს მაგალითები თუ ცხოვრი კულტურებიდან. ხაზი გაესვას განსხვავებულ კულტურათა შორის არსებულ მსგავსებას.

მოსწავლეებმა უნდა შეისწავლონ ფაქტები სხვა კულტურებიდან, დაინახონ მათი მდიდარი მემკვიდრეობა და მიღწევები.

კონკრეტული ინტერკულტურული საკითხები არ უნდა ისწავლებოდეს როგორც განცალკევებული პატარა ელემენტები, არამედ სახელმძღვანელოებში მათ მეტი ადგილი უნდა დაეთმოს.

ინტერკულტურული სწავლების მეშვეობით შეიძლება მიღწეულ იქნას შემდეგი საგანმანათლებლო მიზნები:

მოსწავლეები ცდილობენ დაინახონ წარსულის საზოგადოებების ფუნდამენტური განსხვავებები. მათთვის ცნობილი ხდება არაევროპული კულტურების ძირეული განსხვავებები, რაც აღიქმება როგორც ადამიანთა ცხოვრების ორგანიზაციის სხვა, დამოუკიდებელი ფორმა.

მოსწავლეები უნდა გაეცნონ ეთნიკურ მრავალფეროვნებას, როგორც ფასეულობას, რაც წინ აღუდგება კულტურათა ნივლიერებას. მათ უნდა სცადონ ამ ფასეულობის დამკვიდრება ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

მოსწავლეები ტოლერანტულად აღიქვამენ იმ ფაქტს, რომ მრავალეთნიკურ საზოგადოებაში შეიძლება არსებობდეს განსხვავებული კულტურული ნორმები.

მოსწავლეებმა იციან ეთნიკური მრავალფეროვნების ისტორიული მაგალითები და შეუძლიათ ახსნან მათი სპეციფიკური ნიშნები.

წარსულის უცხო კულტურების შესწავლის გზით, მოსწავლეები ხედავენ და უპირისპირდებიან წინასწარგანწყობებსა და ცრურწმენებს.

ისინი აღარ აღიქვამენ არაევროპულ კულტურებს, როგორც სამხედრო ან ეკონომიკური თვალსაზრისით მათზე დაბლა მდგომს.

შეუძლიათ ეთნოცენტრისტული აზრებისა და ინტერპრეტაციების იდენტიფიცირება.

უკეთ აცნობიერებენ ევროცენტრისტულ ხედვასა და ინტერპრეტაციას. ამაში მათ არაევროპულ იდენტობათა ფართო სპექტრის ცოდნა ეხმარება.

გაიაზრებენ სხვადასხვა კულტურას შორის კომუნიკაციის სტრუქტურულ სიძნელეებს.

მოსწავლეები სწავლობენ, რომ დიალოგის პროცესში სხვა თანასწორად უნდა აღიქვან.

მათთვის ცნობილი ხდება საკუთარი კულტურული მემკვიდრეობა და ნორმები. პროგრამა ან სახელმძღვანელო არ გვთავაზობს ინტერკულტურული სწავლების შესაბამის ჩარჩოს, თუ:

აუცილებელ მოთხოვნად არ აყენებს სხვათა გაგებას.

ვრცლად ეხება ისეთ თემებს, როგორებიცაა მიგრაცია, კულტურული კონტაქტები, სასაზღვრო რეგიონები, ინტეგრაციასთან დაკავშირებული საკითხები.

აქცენტი ძირითადად ეროვნულ ისტორიაზე კეთდება.

ევროპის სხვა ქვეყნების ისტორიას ეხება მხოლოდ საკუთარი ერის ისტორიასთან მიმართებით.

არაევროპული ისტორია მხოლოდ ეროვნული/ევროპული განვითარების ფონადაა წარმოდგენილი.

არ შეიცავს ეთნოლოგიისა და კულტურის ისტორიის ასპექტებს.

არ მისდევს ისტორიის ტრადიციულ პერიოდიზაციას, ანუ დროის დაყოფას ანტიკურობად, შუა საუკუნეებად, თანამედროვე ისტორიად და უახლეს ისტორიად.

ისტორიული სივრცეები, უპირველესად, განსაზღვრულია ეროვნული და ეთნიკური კრიტერიუმებით და არა როგორც მრავალასპექტიანი ურთიერთგაცვლის არეალები, მაგალითად, ხმელთაშუაზღვისპირეთი ან ბალტიისპირეთი.

ეს სასწავლო მიზნები უნდა დაინერგოს კურიკულუმში, თემების კლასიფიკაციისას, ავტორისეულ ტექსტებში, წყაროებსა და ილუსტრაციებში. დაბოლოს, მსურს წარმოგიდგინოთ დავალებებისა და კითხვების რამდენიმე მაგალითი ამჟამად მოქმედი გერმანული სახელმძღვანელოებიდან, რომლებიც, ჩემი აზრით, ინტერკულტურული ცნობიერებისა და გაგების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს (მე გამოვიყენე სახელმძღვანელოები: „ისტორიული ექსპედიცია“, „ისტორიული ხანა“, „ეპოქის ხედვა“, „ანონ“, „ისტორია პლუს“).

1-ელი თემა: ილუსტრაცია, რომელზეც გამოსახულია ჩინური ფაიფურის მხატვრობა, მე-16 საუკუნე.

დავალება: დაწერეთ წერილი, რომელშიც ვაჭარი აღუწერს მეგობარს ჩინური ფაიფურის მშენიერებას.

მე-2 თემა: კულტურა ტრადიციასა და თანამედროვეობას შორის.

დავალება: დააჯგუფეთ აფრიკული კულტურის ფორმები და შეადარეთ ისინი ევროპულს.

მე-3 თემა: აფრიკული ხელოვნება.

დავალება: რატომ არის აფრიკული ქვის ქანდაკებები ესოდენ საინტერესო ევროპული ხელოვნებისათვის?

მე-4 თემა: ესპანელთა მიერ ამერიკის დაპყრობა.

დავალება: წარმოიდგინე შენი თავი ევროპელისა და ინდიელის ადგილას და ისაუბრე მეორე მხარესთან. რამ მოიტანა ზეწოლა და ჩაგვრა და როგორ შეიძლებოდა ამის თავიდან აცილება? განიხილეთ, ჰქონდათ თუ არა ინდიელებს როდესმე იგივე უფლებები, რაც თეთრებს?

მე-5 თემა: აღმოჩენების ხანა.

დავალება: იმსჯელეთ, ნამდვილად იყვნენ თუ არა მკვიდრი ამერიკელები „ველურები“? რის საფუძველზე აცხადებენ აფრიკელები, რომ ევროპელები კანიბალები არიან?

მე-6 თემა: სამხრეთ-დასავლეთ აფრიკა გერმანიის კოლონია ხდება.

დავალება: მოიფიქრე დიალოგები, რომლებშიც ჰერერო კოლონისტებთან საუბრობს იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა გაკეთდეს საქმე. გაითამაშე განსხვავებული სიტუაციები.

მე-7 თემა: აფრიკული ლექსი ბურუნდიდან, 1982 წ.

დავალება: ლექსის საფუძველზე განიხილეთ, თუ რას ნიშნავს კოლონიალიზმი კოლონიური ქვეყნების იდენტობისათვის.

მე-8 თემა: ფოტო, რომელზეც გამოსახულია ტურისტების წინაშე მოცეკვავე ზულუ.

დავალება: წარმოიდგინე შენი თავი მოცეკვავეებისა და ტურისტების ადგილას. გადმოეცი მათი ფიქრები და გრძნობები.

მე-9 თემა: ფოტო, რომელზეც გამოსახულია 1898 წელს ჩინეთში, გერმანულ კოლონიურ ადმინისტრაციაში მომუშავე ჩინელი პოლიციელი.

დავალება: დაწერე ცინდაოს ნავსადგურში გერმანელთა სამსახურში მყოფი ჩინელი პოლიციელის მოხსენება მოკრივეთა აჯანყების შესახებ.

მე-10 თემა: 1853 წელს ამერიკელებმა ომის გამოცხადების მუქარით აიძულეს იაპონია, გაეხსნა ნავსადგურები.

დავალება: დაწერე მცირე ზომის ტექსტი ამ მოვლენის შესახებ 1854 წლის ა) ამერიკული სახელმძღვანელოსთვის; ბ) იაპონური სახელმძღვანელოსთვის.

მე-11 თემა: მოხსენება პეტრე დიდის დასავლეთ ევროპაში მოგზაურობის შესახებ.

დავალება: დაწერეთ, რას უამბობდა ოჯახის წევრებს იმპერატორის მოსამსახურე შინ დაბრუნების შემდეგ.

მე-12 თემა: ჯვაროსნები, მე-13 საუკუნე.

დავალება: წარმოიდგინე შენი თავი ებრაელის ადგილას რაინლენდის რეგიონში და მუსლიმისა – იერუსალიმში. ამ პოზიციებიდან დაწერე კომენტარები ჯვაროსანთა მოქმედებებზე.

მე-13 თემა: ისლამი და ქრისტიანობა.

დავალება: კონტაქტები უცხო კულტურასთან შეიძლება აღვიქვათ, როგორც საშიშროება, მაგრამ, ამავე დროს, როგორც გამრავალფეროვნების საშუალება. დაასახელე კულტურული კონტაქტების დადებითი და პრობლემური მხარეები და ჩამოაყალიბე შენი აზრი.

მე-14 თემა: ისლამი დღეს.

დავალება: ახსენი, რატომ შეიძლება დაიმონწონ ყურანი ქალებმა თანასწორუფლებიანობის მოთხოვნისას.

მე-15 თემა: შუა საუკუნეების წარმოდგენა ებრაელთა მიერ ქრისტიანი ბავშვის რიტუალური მკვლელობის შესახებ.

დავალება: რატომ სჯეროდა ხალხს ასეთი გამონაგონი ისტორიები?

მე-16 თემა: ებრაელთა ისტორია, მე-14 საუკუნე.

დავალება: ხარ ებრაელი ვაჭარი და ფიქრობ, დასახლდე გერმანიის ქალაქ შპეიერში. შენ აცნობიერებ, რომ ამ შემთხვევაში შენ ქალაქის უმცირესობის ნაწილი ხდები. რის შეგეშინდება? ესაუბრე ებრაელს, რომელიც დიდი ხანია გერმანიაში ცხოვრობს და მიიღე გადაწყვეტილება.

მე-17 თემა: ებრაელები და ქრისტიანები.

დავალება: რომელი ტიპის უმცირესობები ცხოვრობენ გერმანიაში. რა აზრისა ხარ შენ მათზე და როგორ ჩამოყალიბდა შენი შეხედულება? როგორ შეიძლება აღმოვფხვრათ წინასწარი განწყობები და ცრურწმენები ადამიანთა გონებიდან?

მე-18 თემა: რეფორმაცია, მე-16 საუკუნე.

დავალება: გამოარკვიე, სად ხდება დღესაც ძალადობის ფაქტები რელიგიურ ნიადაგზე. არსებობს ასეთი ტიპის კონფლიქტების მოგვარების მაგალითები?

მე-19 თემა: გერმანელთა ემიგრაცია ამერიკაში.

დავალება: შეადარე 1900 წლისათვის აშშ-ში მცხოვრები გერმანელი ემიგრანტების და გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში არაგერმანული წარმოშობის იმიგრანტების მდგომარეობა.

მე-20 თემა: ემიგრაცია ამერიკაში მე-19 საუკუნეში.

დავალება: გამოკითხე სკოლის მოსწავლეები, რომლებიც ემიგრანტები არიან.

მე-21 თემა: იძულებითი მუშახელი ნაცისტურ გერმანიაში.

დავალება: დაწერე წერილი, როგორც ყოფილმა საბჭოთა ან პოლონელმა იძულებით მომუშავემ, რომელიც გერმანული კომპანიისგან ითხოვს ფინანსურ კომპენსაციას იძულებითი სამუშაოსთვის.

მე-22 თემა: ფოტო, რომელზეც გამოსახულია აბანო – ცალკე თეთრკანიანებისა და ცალკე –

VIII. რეკომენდებული შეფასება საზოგადოებრივ მეცნიერებებში

შფასების კომპონენტები საზოგადოებრივ მეცნიერებებში:

- საკლასო ხაზუმა
- 2. ხანაშია დიდულება
- 3. შეხვედრებელი დიდულება

4. საკლასო ხაზუმა

ფასდება შემდეგი დიდუმა და უმაჩებია:

- 1. პრამბლემა გააჩებია
 - კომუნიკაცია
 - ხაზუმა
 - თანამართლობა
 - საზოგადოებრივ ტეორებშია ეტრიული მონაწილეობა
 - შემოქმედებიათობა
 - დროის ინტორიული გაგება
 - გარემოზე პეხუბინაგებლობა და ურუნება
 - ინტორიული კვლევა
 - გეორატიული კვლევა
 - ხიდრეშია თრეგმეტიჩება
 - ინტორიული ებეება განდვა
 - თფელანაინოებება გამოფრება და შექმნა

8. დიდმა უმაჩებია თანაორული ხაზუმა და კლასიბ .პროგრამული მონაწილის უმაჩებება

ურმაჩებია ფასდება შემდეგი ეტრიფობებით

- თფანბთან დიდებორებითა დანბული კითხვებით
- დანბული კითხვარე გაფრებული პანუბით
- განაბინდფულ ხაკითთან დიდებორებული შეკვლეობითა და აბალოზით
- განბინდული მთფლურებისა და პრეცებებისაფმა საკუთარი დიდუბიდრეულებს გათბბტებით
- დანბული პრამბლემა გააჩებია უმაჩ შეთაფრებით
- უკვლეურ შექმნაშია შეგანბილი შელილია
- დიდებობაში მონაწილეობის ხარბორა
- აბბბილი ტრებება და ტრანაშება განბორტრებითა თუ გამოფრებით
- მთფლურებისა და პრეცებებს განბიდებისა საკუთარი მონაწილების დანბუობებით
- თფელანაინოებება გამოფრებითა და შექმნით
- პრეგრეტიებით
- დროის ღონბუბ დიდებით
- დიდებობაში განბორტული მონაწილებითა და პრეგრეტიებით

• სამშენი დანახვები

ფასდება შემდეგი ცოდნა და უნარები:

2. პრობლემის გაჩინება
 - ინფორმაციის მოპოვება და ორგანიზება
 - კენჭორებისა და მონაჩივების დადგენა
 - კომუნიკაცია
 - ხშივლა
 - თანამშრომლობა
 - პრობლემის გადაჭრა
 - შემოქმედებითობა
 - ისტორიული ფაქტის გაგება
 - გარემოზე მხედობინებლობა და ზრუნვა
 - ისტორიულ-გეოგრაფიული კვლევა
 - ხივრევი ორენტირება
 - ისტორიული ეპოქის განდგვა
 - თვლბანინოვნების გამოფრება და შექმნა
 - კრიტიკული მზროფება

უნარები ფხვდება შემდეგი სტრუქტურებით

- ტენებისა და ტერმინების განმარტებითა თუ გამოყენებით
- მივლუნებისა და პროცესების გამოვლენას მონაჩივების არგუმენტირებით
- დაბნულ კითხვარე ვადებულა პასუხით
- ვამბინაღვლა ხაკიანიან დაკვშირებული მკეულობითა და ანლირით
- დაბნული პრობლემის გადაჭრის ვნის მამოვლინებით
- თვლბანინოვნების გამოფრებითა და შექმნით
- პრენერტებით
- დიკვებისაი გამოთქმული მონაჩივებითა და არგუმენტებით
- წერითი მამუწევის შექმნით

• შემეფრებულა შეფასება⁹

ფასდება შემდეგი უნარები:

3. კრიტიკული პირობებში (ტესტი, ხკონტროლო და სხვა) ცოდნისა და უნარ-ჩვევების გამოყენება
 - პრობლემის გაჩინება

- ინფორმაციის მოპოვება და ორგანიზება
- კენჭორებისა და მონაჩივების დადგენა
- კომუნიკაცია
- ისტორიულ-გეოგრაფიული კვლევა
- პრობლემის გადაჭრა
- შემოქმედებითობა
- ხივრევი ორენტირება
- ისტორიული ეპოქის განდგვა
- თვლბანინოვნების გამოფრება და შექმნა
- გარემოზე მხედობინებლობა და ზრუნვა
- კრიტიკული მზროფება

⁹ შემეფრებულა სამუშაოებს ხკუადება რეფორე შეპირე (დაბკობა, ინვენირება) და წერითი (ტესტი, მამო ინტორიული-გეოგრაფიული ანა). თუ შემეფრებულა (მშენერტაკციის ან პროცესის მარდგენა) ფორმით ხანძრული ადრის ადრე მლოკობა თუ ხანძრული პროცესის გაკვლული კტაპის დაბრუნების შემეფრებულა.

შეზღუდული ფუნქციების ტიპები

- ხანგრძლივ შერბ
- ტრეტირება
- კითხვა-პასუხი
- თქმა/სმენა
- პარალელური
- პარალელი
- რეგისტრაცია
- კვლევა
- ფინანსური/სტატისტიკური
- კომპიუტერული

მოთხოვნები რამდენსაც უნდა აღმოფხვრებდეს შეზღუდული ფუნქციები

- ფუნქციების თითოეულ ტიპს უნდა ახლდეს მინიმუმ ერთი შეფასების ზოგადი რუბრიკა
- ზოგადი რუბრიკა უნდა დაზუსტდეს კონკრეტული ფუნქციების პირობისა და განვლილი მასალის გათვალისწინებით
- 30 ქულა უნდა გადასწავლდეს რუბრიკაში შემავალ კრიტერიუმებსზე
- მთლიანობა უნდა იყოს ხელშეწყობილი სტანდარტის თანხვედრით, რომელიც შეფასების ენას უნდა შეზღუდული ფუნქციები.

შეფასების რუბრიკის ნაშრომები:

პარალელური შეფასების რუბრიკა

ამ შეფასებაში მოწოდებულ თითოეულ კრიტერიუმში ტიპები 1-დან 3-მდე და ხშირად ქულის გამოთვლაზე ითვლება მთლიანად, მთლიანად უნდა იქნას 30 ქულა.

	მომწოდების სახელი, გვარი									
	ა	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
ხანგრძლივ შერბ (პრობლემის იდენტიფიცირება)	1									
კვლევების/პრობლემის წარმოშობის უნარი	1									
შეზღუდული უნარი	1									
პრობლემის გადაჭრის გზების შეთავაზება	0									
თემის განხილვაზე წარმოდგენა (ლოგოტიპი უნდა)	0									
საფასო განმარტება (ტექნიკა)	1									
ფუნქციონირების გამოყენება	0									
სტატისტიკის/პრობლემის კონტაქტი	1									
ინფორმაციის ფუნქციის უნარი (სტატისტიკური კითხვა-პასუხი)	1									
ფუნქციის დამატების დაცვა	0									
ჯამი	6									

პროცენტის შეფასების გამოყენებული რეზიუმე

მაქიანური უპირადად ქულის გამოყენებით ხაზზე მოხდის მოფორმებული ქულების აქტუალიზ შეფასებებზე გადაყვანა

	ელემენტარული 1 ქული	მისაღები 2 ქული	მატატური 3 ქული
1.სიზნა	არ არის კარგად გამოკვეთილი, ხუნდოვანია	ხედას ერთი მიზნზე ფოკუსირება	კარგად გამოკვეთილი მიზნები, მარტივად აღსაქმელი
2.ორგანიზება	ხუნტად ორგანიზებული, არ არის იდეებს შორის ლოგიკური უკვეთა, რაც ახსნის შეთხვევებს/შეშრებს	გაზრებული თანმიმდევრულობა, ორგანიზების მიმშნაია, ზოგი გადახედას იდეებს შორის არის მარტივი, ზოგი გადახედას	კარგად ორგანიზებული ფორმატა, ლოგიკური გადახედას ერთი იდეიდან მეორეზე ორგანიზება ზრდას პროცენტის უდებურობის
3.მინარის კონტრულობა	ხშირად ცხებფები შეფასებში, მედარი ინფორმაცია	მართისადაც კონტრულობა, ზოგიერთი შეფასებში არ მედარი ინფორმაცია	მილიანად კონტრულობა ფაქტები ზრება და მედარი
4.გლობრივი გამოართულობა	გლობრივიც გამოართვი, ხშირი მედარიმეხია	გლობრივიც გამოართულია, მედარი მედარიმეხია	გლობრივიც გამოართულია, მედარიმეხია მედარიმეხია
5.ჯედეტა	ჯედეტა არიდებტურადას ფაქტებილია გამოყენებული წყაროები არ არის ხანდა, ანდარი ზედაპირულია	ჯედეტა დაჯედეტის, მედარიმეხია მედარიმეხია მედარიმეხია, მედარიმეხია მედარიმეხია, მედარიმეხია მედარიმეხია	ჯედეტა არის დაჯედეტის, მედარიმეხია მედარიმეხია მედარიმეხია
6.თედარაშიმეხია	თედარაშიმეხია ხშირად მედარიმეხია შეფასებში, არ არ არის უკვეტის მედარიმეხია	თედარაშიმეხია მედარიმეხია მედარიმეხია მედარიმეხია	მედარიმეხია მედარიმეხია მედარიმეხია
7.მეოტედეტისთა	მეოტედეტისთა მედარიმეხია მედარიმეხია	მეოტედეტისთა მედარიმეხია მედარიმეხია	მეოტედეტისთა მედარიმეხია მედარიმეხია
8.ჯედეტის ხეგნებთან	არ მან უკვეტის კონტრუტის ხეგნებში მედარიმეხია მედარიმეხია	მისაზრება დაჯედეტის, მედარიმეხია მედარიმეხია	ხეგნები მედარიმეხია მედარიმეხია მედარიმეხია
9.დაჯედეტის	არ არის გამოყენებული დაჯედეტის	დაჯედეტის გამოყენებულია მედარიმეხია მედარიმეხია	დაჯედეტის არის ხეგნები (ორგანილიონ), ლოგიკური კენარი იგარაშის უკვეტისთა, მედარიმეხია მედარიმეხია
10.მეოტედეტის	მეოტედეტის არ არის მედარიმეხია მედარიმეხია	მეოტედეტის მედარიმეხია მედარიმეხია	მეოტედეტის მედარიმეხია მედარიმეხია

ჩვეუნიანობის შეფასების რუბრიკა

ამ შეფასებებში მე-3 და მე-7 კრიტერიუმები დასაფასებელია 0-2 ქულით, ხოლო ყველა დანარჩენი 0 ან 1 ქულით. მნიშვნელოვანი უკმა არის 100 ქული.

	მნიშვნელობის ხარისხი, უკმა			
	1.			
1. მისამართი/მისამართი – კვლევის შედეგად გამოთქმული ძირითადი იდეა	1			
2. ჩვეუნიანობის ირეკონსტრუქცია	1			
3. მისამართის კონკრეტულობა, ფაქტობრივი ხარისხი	2			
4. უკმა/იდეა გამოთქმის ხარისხი	0			
5. კვლევა	2			
6. დამატებითი/ დამატებითი იდეები	1			
7. შეფასებულ მისამართის არსებობის და მკვლევარის გამოხატვა	1			
8. დასკვნები	1			
უკმა	9			

დასკვნის შეფასების რუბრიკა

კონკრეტულ მონიშნულ თითოეულ კრიტერიუმს განმარტებულია მისი ხარისხი (ანუ მნიშვნელობა) და იგივე რუბრიკა (ანუ მნიშვნელობა) მათი ხარისხი (ანუ მნიშვნელობა).

	III დონე (9-10 ქული)	II დონე (7-8 ქული)	I დონე (4-6 ქული)
მისამართი	ყოველივე უკმა და დამატებითი იდეები ირეკონსტრუქციის	სწორად უკმა და დამატებითი იდეები	იგივეთავე უკმა და დამატებითი იდეები
საუბარი	ძალიად მკვლევარს და დამატებითი მნიშვნელობის	ძალიად მკვლევარს განმარტების და დამატებითი მნიშვნელობის	მკვლევარს განმარტების, მნიშვნელობის უკმა და დამატებითი
ანგარიშობის კომპლექსი	შედეგიანი კონკრეტული იდეების და გამოხატვის ანგარიშობის კომპლექსი (თავისთავად, ფაქტობრივი, გამოხატულობით, ხშირად)	სწორად შუამდგომლობის ანგარიშობის კონკრეტული	იგივეთავე იდეების ანგარიშობის კომპლექსი
მონიშნულობა	უკმა/იდეები ირეკონსტრუქციის დასკვნის თანხმობის ხარისხი კონკრეტული და ახრების გამოთქმით	ძალიად მკვლევარს განმარტების კონკრეტული და ახრების თანხმობის	მკვლევარს განმარტების ახრების განმარტების ან ვერ უკმა/იდეები თანხმობის მისამართებს ხარისხითა თანხმობის
კომპლექსი	თანხმობის თანხმობის თანხმობის თანხმობის და იგივე დასკვნის მნიშვნელობის	ძალიად მკვლევარს თანხმობის თანხმობის თანხმობის და იგივე დასკვნის მნიშვნელობის	იგივეთავე თანხმობის და იგივე დასკვნის მნიშვნელობის
მისამართის არსებობის რუბრიკა	მისამართის არსებობის რუბრიკა და გამოთქმული ფაქტობრივი ცნებებით, არის ლოგიკური კავშირი ხარისხით	მისამართის განმარტების რუბრიკა და ცნებები	მისამართის მკვლევარული ლოგიკური კავშირი ხარისხით და არ არის გამოთქმული ფაქტობრივი

10 თანხმობის მნიშვნელობა მე-6 კრიტერიუმში არ გამოიყენება, მნიშვნელობა მე-7 კრიტერიუმში შეფასდება მნიშვნელობის 2 ქულით.

შედეგების დასკვნის კონკრეტული მკვლევარი ირეკონსტრუქცია

დასკვნის თანხმობის რუბრიკა „კონკრეტული კვლევითი დასკვნის“
 ა) მნიშვნელობის დასკვნის მნიშვნელობის იდეის თანხმობის

მ) ფაქტობრივ რეფერატს სტრუქტურა შეესაბამება მართლაც ნაწილი, დასკვნა] და თქმის ფაქტობრივ გამოცემულ ლიტერატურის წესებს.

კ) ხთანადო ფაქტობრივი მხალა დასტუწმადე იქცადრად, რომ ხანუდლები მოკლევდი აწკველოი შემდეგ ხაკობებს წე:

- რატომ და როგორ განვიითარდი ცეროპელთა ვებპაწმთა ახლო აღმოსადელიში
- რა იყო მათა განმობიობებელი მიწერები
- რა შედეგები მოაწეს ამ ლაპერობას

დ) მიუდლობასს კასობლით განმნიცეწული პოზიციებია შეაერეთ იბისი. მამოკლებით თქვენი პოზიციი და ფასბსულით იერ ე) რეფერატის ხორღყოფილად დასაწუნაგებლად: კაცეწით და დასტუწმადე ხაკობის შეხებებს ამბებელი პირეღადი და მეორადი წეროგბია.

რეფერატის შეფასების რუბრიკა

<p>10. მარბნი/თუბისი – კვლევის მართლადი იდეის მამოცადიებია</p>	<p>D-1</p>	<p>0 ქულა - კვლევის მარბნი არ არის განმარტული / მართებულად არ არის კვლევის მიზანი განმარტული</p>	<p>-</p>	<p>1 ქულა - შეხადლობა, შერტული თებბისამ მარბნიებში, ცესიოდის წარმოცეწილი იბ კიბიებია რამღებზეც არის რეფერატში მხბუბი გაცემული</p>
<p>11. რეფერატის თრგმარება რეფერატის სტრუქტურა-შეიფს დია, მართლადი ნაწილი, დასკვნები] და გამოცემული რეზურბია, რბს ხანაზეც შეაქმნა რეფერატი</p>	<p>D-1</p>	<p>0 ქულა - არია გამოცეწილი რებბარ ხებია, რბს ხადუბებღზეც წესრულად რეფერატი მამოკბ არ აქებს სტრუქტურა, რეფერატს არ აქებს ადღებტული ხბლიოგრფიბია</p>	<p>-</p>	<p>1 ქულა - კარბად რასს რა ხანაზეც შეხბრულს მობწადელემ რეფერატი, შეპოიბცეწებული ხბლიოგრფიბია ხბწეწიებია, მბწობებიბია დაკომღებტებული</p>
<p>12. მამარბის კორცტულთბს, ფაქტობრივი ხბიწეფობს</p>	<p>D-2</p>	<p>0 ქულა - მობიებელი მხბლი მბღობან შეიბია, არ იცემბს პირეღად წესროგბს, მეორადი წესროგბიბ აბიბ დასტუწმადეული.</p>	<p>1 ქულა - მობიებელი მხბლი შეიბებს პირეღად და მეორად წესროგბს, თურბს წარმოცეწილი წესროგბი შეფაბირულიფას დასტუწმადეული, მრე მობწადელე მბლოად მწილობრიბად გაიბარგბს მხბლის</p>	<p>2 ქულა - იგბობს პირეღად და მეორად წესროგბს, მობმობილი ფაქტები ხბწეფობა, რადგამ მართებულად ხებია წესრობ ამოკიბრბია პირეღადი და მეორადი წესროგბი ხბთბიბადიბ დასტუწმადეული, მობწადელე იბღებია კრიტიკული დასოიბდებულგბს წესრობბადეი</p>
<p>13. ებობრფი განმარტულობა</p>	<p>D-1</p>	<p>0 ქულა - ებს ცხურბირიბია, აბრგბი არიბამბიბეფერტულადიბ კადმიოგბებული</p>	<p>-</p>	<p>1 ქულა - ებს ნბიელი და გახებბბამბეღებლობიბ თბბბბბეფერტული</p>
<p>14. კვლევა წესროგბის ურბიოფრიბეფერტებს იბა და შებბბბბბბბბბბბს ხბწეღებღზე ხბღეობიბი გაჩბღებბის შეტუწმადეიბ)</p>	<p>D-2</p>	<p>0 ქულა - მობწადელეს არ განმობს პოზიციიბ თებბბბბბ მამარბებში, მბიბ რეფერატი თრიბგბბბბბული მამ რბმბს მბიბწეღებღებბს არ ტოფებს: მობწადელე არ იბღებს წესროგბის მბღობბს უბბბბ, შებმწეფა პღეფიბტობს</p>	<p>1 ქულა - მობწადელე იბღებბს წესროგბის მბღობბს უბბბბ, თურბს უბბბბს წესროგბბიბ ფაქტებბს და გაჩბღებბის გაჩბღე, შეხბბბბბბბბ მბს მბბრ განმობტული ხბღებრბია</p>	<p>2 ქულა - მობწადელე დასტუწმადე განმბბბბბბბბ ფაქტბს და გაჩბღებბს ერბბმბწეფბბბბბ ხბთბიბადიბ ამტუწმადე პირეღად და მეორად წესროგბს, მბთი განმობტუბბბს ხბწეღებღზეც განმობტუბბს</p>

			გარეუდი ხელშეყვარ მკვლევარი	სიამაგე გარეუდონი თანამიმდევრული დედოფელი მხალის ხელშეყვარებ ახერხებს თვითივის ხინტერება კონტრზე პახლის ვახვებს
15. ილუსტრაციები/ თვალისახინოვებები	D-1	-	-	-
16. შეთვარებული მონახვების არგუმენტებითი და შეკვლითითი ვახვებები	D-2	მ ქულა - არ აქვს ხაკუთარი პოზივია	1 ქულა - ვედილობ შემოვდივანის ხაკუთარი ხეფა ხაკუთარნი მინარითვანში, თუწეს ხაკუთარ პოზივიის დახეფე უქვარი.	2 ქულა - აკლემ სემის ვახე ვოფნის დარქმევებული მხალის მოშველიებით ვახეფე ავალახებს ხაკუთარ პოზივიის და ახერხებს მის არგუმენტებითი შეკვლობს თანამიმდ. ახერხებენ უქვარს მუგარნი ხინმედი არ უქვარსი ავლორიპოზებს.
17. ვახეფე	D-1	მ ქულა - რეფერტმა მოდერული ვახეფეები ახერხებენ რეფერტული და შეკვარია		1 ქულა - აკლემს კლავებს შეკვარებს ვახეფე ახერხებს ახის მუთიხველიმდე მუტანის.
	კვარული ქულა			

11. ინტორიხთივის შესახალი მუ-6 კრიტერიუმნი არ ვახეფედივანშითი. ახედი შენიხვეფანში მუ-7 კრიტერიუმნი შეფახვებს მუთინალური 2 ქულითი.

ხტამდარიან შესახალითი- მუგალითი შესახალითი X კლახის ინტორიხის ხტამდარტის მინარითვლების - ინტორიული ინტორიხტეფია და კლავებს - მუ-4, მუ-5, მუ-6, მუ-7 შეკვარებს და მინარითვლების - კოლმუგალითი- მუ-8 შეკვარებს ახეფე XI კლახის ინტორიხის ხტამდარტის მინარითვლების - ხტამდარტული მინარითვლობს და პოლივტეფა - მუ-9 შეკვარებს.

თვითშეფასება

განმავითარებელი შეფასების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია თვითშეფასება.

თვითშეფასება ადამიანის დამოკიდებულებაა საკუთარი თავის მიმართ, რომელიც პოზიტიურიდან (მაღალი თვითშეფასება) მერყეობს ნეგატიურამდე (დაბალი თვითშეფასება).

თვითშეფასება არის პროცესი, რომლის საშუალებითაც მოსწავლე ერთვება საკუთარი სწავლის მიზნების ჩამოყალიბებასა და საკუთარი სწავლის პროცესის მართვაში. ამისათვის მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ საკუთარი ნაშრომების შეფასების საშუალება. თვითშეფასება ხელს უწყობს მოსწავლეს გაერკვეს საკუთარ სუსტ და ძლიერ მხარეებში და დაგეგმოს თავისი საქმიანობა, რაც დაეხმარება მიზნების მიღწევაში.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს, რომ აწარმოონ საკუთარ სასწავლო აქტივობებზე ჩანაწერები, პერიოდული წერილობითი შეფასებები. მაგალითად, თვითშეფასების ცხრილში შესაძლოა მოცემული იყოს შემდეგი პუნქტები: (1) რა გავაკეთე დღეს, (2) რა წარმატებით გავაკეთე, (3) ვისთან ერთად ვიმუშავე, (4) რა გავაკეთე კარგად, (5) რა მინდა, რომ უკეთ გავაკეთო და ა.შ.

თვითშეფასების ერთ-ერთი ხერხია აგრეთვე, როცა მასწავლებელი სამუშაოს დასრულების შემდეგ მოსწავლეებს სთხოვს, შეამოწმონ პასუხები და მთელ კლასს უკითხავს სწორ ვარიანტებს. მოსწავლეები ადარებენ საკუთარს. მიღებული შედეგების საფუძველზე მოსწავლეები აკეთებენ თვითშეფასებას. მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, ახსნან თავიანთი შეცდომების მიზეზები.

ასევე, შესაძლებელია, რომ წლის დასაწყისში მასწავლებელმა მოსწავლეებს სთხოვოს, დაგეგმონ მომავალ სემესტრში მისაღები ნიშანი. ხდება რეალურად მიღებული საბოლოო ნიშნისა და დაგეგმილის შეფასება. მასწავლებელი მოსწავლეებთან ერთად განიხილავს წარუმატებლობის მიზეზს დასახული მიზნის მიუღწევლობის შემთხვევაში.

თვითშეფასების მუდმივი წარმოება მოსწავლეებს უყალიბებს შეცდომის მიმართ სწორ დამოკიდებულებას. მოსწავლე ხვდება, რომ მხოლოდ შეცდომის გამოსწორებით არის შესაძლებელი მისი თვითგანვითარება.

მოსწავლეთა თვითშეფასებისთვის შესაძლებელია კითხვარის ან ცხრილის გამოყენება.

თვითშეფასების კითხვარი:

1. როგორ შეაფასებდი გაკვეთილზე საკუთარ მუშაობას – 0-დან 10 ქულამდე?
2. რა მიღწევები გაქვს სწავლის პროცესში და როგორ მიაღწიე მას?
3. რა ხარვეზები გაქვს სწავლის პროცესში და როგორ აპირებ მათ გამოსწორებას?
4. როგორია შენი აქტიურობა გაკვეთილზე?
5. რამდენჯერ არ შეასრულე საშინაო დავალება?
6. თანამშრომლობა თუ არა თანაკლასელებთან, მასწავლებლებთან და როგორ გეხმარება ეს ურთიერთობა სწავლის პროცესში?

7. რას უთმობ ძირითად დროს გაკვეთილზე:

- ა) მასწავლებლის საუბრის მოსმენას;
- ბ) მსჯელობას, დისკუსიას;
- გ) ჯგუფებში მუშაობას;
- დ) კითხვას;
- ე) წიგნსა და სამუშაო რვეულში მოცემული სავარჯიშოების შესრულებას;
- ვ) სხვა საქმიანობას.

მოსწავლეებს ასევე შეიძლება შევავსებინოთ კითხვარი ჩატარებული გაკვეთილის შესახებ, რომელიც ამავე დროს მასწავლებლისთვის მნიშვნელოვანი ინდიკატორი იქნება მომავალი მუშაობის დაგეგმვისას:

კითხვა	კი	არა	მიჭირს შეფასება
გაკვეთილი იყო კარგად ორგანიზებული			
გამოყენებული მასალა იყო საინტერესო			
გაკვეთილი იყო საინტერესო მასში გამოყენებული დამატებითი მასალით			
მასწავლებელი იყო მოსწავლეზე ორიენტირებული			
მასწავლებლის შეფასება იყო სამართლიანი			
მასწავლებელი იყო მკაცრი, რამაც ხელი შემიშალა გაკვეთილის თემის შესწავლაში			
გაკვეთილს მაღალ შეფასებას ვაძლევ			
რის გამოსწორებას ისურვებდი მომდევნო გაკვეთილებზე (მოკლე კომენტარი)			

ყველა პედაგოგისთვის კარგად არის ცნობილი, რომ წარმატების მისაღწევად მხოლოდ სპეციალური ცოდნა არ არის საკმარისი. ცნობილია ისიც, რომ ყოველი გაკვეთილის მსვლელობის თუ მოსწავლესთან ურთიერთობის ნებისმიერ, უმნიშვნელო ეპიზოდშიც კი, მასწავლებელს მოეთხოვება დიდი ოსტატობა. მაგრამ სწავლისა და აღზრდის მრავალნაწიანობის და ურთულეს პროცესში მასწავლებლის ქმედების, განწყობის, მოსწავლის მიმართ დამოკიდებულების, ინდივიდუალური მიდგომისა და ურთიერთკავშირის დამყარების ფორმალური წესით გაანალიზება ნაკლებად ეფექტიანი შედეგის მომტანია. ალბათ თვით მასწავლებელზე უკეთ ვერაფერს შეძლებს სუსტი და ძლიერი მხარეების, ხარვეზების ან, პირიქით, წარმატებულობის გაანალიზებას. ვიცით, რომ საკუთარი ხედვით და შეფასების განსხვავებული კრიტერიუმით ბევრ სპეციალისტს უცდია ამგვარი ანალიზის გაკეთება. მრავალი პრაქტიკოსი პედაგოგიც არაერთხელ დაფიქრებულა ამის თაობაზე. როდესაც ერთ-ერთ საკმაო გამოცდილების მქონე მასწავლებელს მივმართეთ პედაგოგის საქმიანობის ანალიზისა და შეფასების შესაძლო კრიტერიუმების თაობაზე განმარტებისთვის, მან ასე გვიპასუხა:

„პედაგოგის შრომისა და წარმატებულობის შეფასების ყველაზე ობიექტურ კრიტერიუმად ალბათ რეალური შედეგი უნდა მივიჩნიოთ და ის მხოლოდ დღევანდელი გაკვეთილის შედეგში არ უნდა დავინახოთ. მრავალი წლის შემდეგ ეს შედეგი უფრო თვალნათლივ გამოჩნდება და, ან სიამაყეს და ბედნიერებას მოგვგვრის, ან გულს გატკენს“.

გთავაზობთ კითხვარს მასწავლებელთათვის, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას პედაგოგის წარმატებულობის თვითანალიზისა და თვითშეფასებისთვის.

ჩამოთვლილ მოსაზრებებს უპასუხეთ: „დიახ“ ან „არა“, ამის შემდეგ კვლავ დაუბრუნდით თითოეულ პუნქტს, გაანალიზეთ თქვენივე შეფასება, იპოვეთ თქვენთვის პრობლემური ასპექტები და გააკეთეთ დასკვნები:

1. ბავშვები დიდი სიამოვნებით ისმენენ ჩემს მონაყოლს.
2. მიყვარს ცოდნის მუდმივი შევსება და განახლება.
3. ადამიანების მიმართ ვარ ყურადღებიანი.
4. საკუთარ თავს მივიჩნევ ბედნიერ, მხიარულ ადამიანად.
5. არ მიჩნდება შინაგანი დაბრკოლება, თუ სკოლაში ბავშვებთან დიდი ხნით დარჩენა საჭირო გახდა.
6. დიდი სიამოვნებით ვიღებ მონაწილეობას სასკოლო მუსიკალურ საღამოებში.
7. არ ვიღებ ბავშვებთან ხანგრძლივი ურთიერთობისგან, ისინი მუხტს მმატებენ, მათთან ყოფნა საინტერესო და სახალისოა.
8. მიყვარს საგანი, რომელსაც ვასწავლი. დიდი გულმოდგინებით ვაგროვებ მასალას, რომელიც დამეხმარება მუშაობაში.
9. ყოველთვის ვცდილობ, ბავშვებში დავინახო და განვავითარო ყველაზე ღირებული და წარმატების მომტანი თვისებები.
10. ყოველთვის ვეცდები, თითოეულ ბავშვს მოვექცე პატივისცემით, არ განვასხვავო ერთმანეთისგან და ცალკეულების მიმართ არ გამოვიჩინო ნეგატიური დამოკიდებულება.
11. მომდევნო გაკვეთილისთვის სახლში მომზადება ჩემში არ იწვევს ნერვიულობას. ყოველდღიურად ამის კეთების სურვილი არ მიქრება.
12. მე არ ვვარდები ფრუსტრაციაში, თუ ხელმძღვანელები ესწრებიან ჩემს გაკვეთილებს. შემიძლია რჩევის მოსმენა ან ნაკლოვანების თაობაზე მოცემული რეკომენდაციის გაზიარება და დასკვნის გამოტანა.
13. მყოფნის შინაგანი ძალა იმისათვის, რომ გაწონასწორებულად და კეთილმოსურნეობით მოვექცე ახლობელ ადამიანებს და რაც გინდა მოხდეს სკოლაში, ჯავრს არ ვიყრი საკუთარ შვილებზე.
14. ძალიან მიყვარს საგანი, რომელსაც ვასწავლი, ფსიქოლოგიური, პედაგოგიური, სპეციალური ლიტერატურის, აგრეთვე მემუარების, მსოფლიო კლასიკის კითხვა.
15. არაფერი მახარებს ისე, როგორც კარგი, მრავალფეროვანი მუსიკა.
16. შემწვევს უნარი კვირის განმავლობაში შევიწარმოო და გავანაწილო საკუთარი ძალები.
17. დიდი სიამოვნებით ვაკეთებ ფიზიკურ ვარჯიშებს.
18. არ მიყვარს მონოტონური, ერთფეროვანი საქმის კეთება.
19. საკუთარი სიხალისით, სიხარულით, შეუპოვრობითა და დაინტერესებულობის პირადი მაგალითით შემიძლია საქმეში ჩავაბა ყველა მოსწავლე.

20. მოსწავლეებთან ერთად ყოველთვის ვიგონებ რაიმე ახალს, საინტერესოს. ამიტომ ისინი მუდმივად მთხოვენ თხრობის გაგრძელებას.
21. ბავშვებთან ერთად დავდივარ ლაშქრობაში, ვდგამ სპექტაკლებს, აღვნიშნავთ დაბადების დღეებს.
22. ივლისში უკვე მოვიწყენ ხოლმე, ველოდები სექტემბრის მოსვლას და მოსწავლეებთან შეხვედრას.
23. ყოფილ მოსწავლეებს ძალიან ვუყვარვარ, ყოველთვის უხარიათ შეხვედრა, მომმართავენ კითხვებით და მაღლიერებით იღებენ რჩევას.
24. ჩემი მსოფლმხედველობისა და მსოფლშეგრძნების საფუძველში დევს ბედნიერება და სიხარული.
25. ყველა გაკვეთილზე ვცდილობ, მოვიძიო ურთიერთობის ახალი ნაკადულები, გზები, ბილიკები.
26. დიფერენცირებული მიდგომა ჩემთვის ნიშნავს, გავუგო თითოეულ მოსწავლეს, მის შესახებ ვიცოდე რაც შეიძლება მეტი, მქონდეს განსაკუთრებული და სანდო ურთიერთობები, ვეხმარებოდე ცხოვრებისეული არჩევანის გაკეთებაში, წინსვლაში.
27. ვცდილობ, ადამიანზე არასდროს ვილაპარაკო ცუდად.
28. მე მიყვარს მიმოწერა ჩემს მოსწავლეებთან.
29. ბევრი საინტერესო რამ ვიცი ჩემს ოჯახზე.
30. კეთილმოსურნე დამოკიდებულება მაქვს ჩემი სკოლის მიმართ და ხშირად ვყვები მის მიღწევებსა და უპირატესობაზე.
31. დადებითი დამოკიდებულება მაქვს სკოლაში მოსწავლეთა სტიმულირების მიმართ, შემიძლია დავინახო ბავშვების წარმატებები და წავახალისო ისინი.
32. ძალიან ვღელავ, როდესაც ვატარებ ღია გაკვეთილს, მაგრამ მისი დასრულების შემდეგ განვიცდი კმაყოფილების გრძნობას.
33. მე პატივს ვცემ ჩემს კოლეგებს.
34. ვცდილობ ვიყო გულახდილი, მაგრამ:
- ყოველთვის ვამბობ სიმართლეს;
 - მხოლოდ ნაწილობრივ ვამბობ სიმართლეს.
35. მე პატივს ვცემ თითოეული ბავშვის ინტერესს, მის ინდივიდუალურ და ბავშვთა კოლექტივის აზრს.
36. არასოდეს დავცინი ბავშვებს.
37. კეთილსინდისიერად ვასრულებ ადმინისტრაციის დავალებას.
38. გარდა სკოლისა, მაქვს სხვა მდგრადი შემოქმედებითი ინტერესები.
39. მიყვარს კარგად ჩაცმა.
40. თვითგანათლება ჩემი ძლიერი მხარეა.
41. შემწევს უნარი, გამოვკვეთო და კონკრეტულად დავსახო მიზანი.
42. საერთო საქმიანობას მე ვგეგმავ ბავშვებთან ერთად.
43. შემიძლია შევქმნა ისეთი პირობები, რომ ბავშვი გათავისუფლდეს კომპლექსებისგან და გამოავლინოს საკუთარი ნიჭი და უნარი.

IX. ბიბლიოგრაფია

1. ახალი ისტორია, (წიგნი I, 1870-1900). თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1990.
2. ახალი ისტორია, (წიგნი II, 1900-1918), თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1975.
3. უახლესი ისტორია, (ნაკვ. I, 1918-1945), თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1988.
4. კილურაძე, გ. ახალი ისტორია. ნან. 1 თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1970.
5. კუნი, თ. სამეცნიერო რევოლუციის სტრუქტურა. თბ., 2004.
6. გაჩეჩილაძე, რ. ახლო აღმოსავლეთი. სივრცე, ხალხი და პოლიტიკა. მე-2 გამოც. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2008.
7. გაჩეჩილაძე, რ. ჩემი XX საუკუნე. ტ. I-II. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2008-2011.
8. საქართველოს ისტორია, XX საუკუნე. თბ., 2003.
9. საქართველოს ისტორია, XIX საუკუნე. თბ., 2001.
10. სვანიძე, მ. თურქეთის ისტორია (1299-2000). თბილისი: არტანუჯი, 2007.
11. სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ. ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან. თბილისი, ილიას სახ. უნივერსიტეტის გამომც., 2011.
12. დიუმა ა., კავკასია, თარგმანი ფრანგულიდან თ. ქიქოძისა, თბ., 1970.
13. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. VII-VIII.
14. Hosbawm, Eric. The Age of Extremes. New York, Vintage Books, 1996.
15. Roberts, A. and Guelff, R. (eds). Documents on the Laws of War. London, 1982.
16. Roberts, A. and Kingsburry, B. (eds). United Nation, Divided World: The UN's Role in International Relations. Oxford, 1984.
17. Kennedy, P. The Rise and Fall of the Great Powers. New York, 1988.
18. Keylor, W.R. The Twentieth-Century World. Oxford, 1984.
19. Leffler M. and Painter, D. (eds). Origins of the Cold War: An International History. New York, 1994.
20. Gilbert, M. A History of the Twentieth Century: The Concise Edition of the Acclaimed World History, New York, 2002.
21. Blainey, G. A Short History of the Twentieth Century, London, 2008.
22. Salia K., Histoire de la nation géorgienne, Paris, 1980.
23. Asatiani N., Histoire de la Géorgie, Paris, 1997.
24. Kissinger, Henry. Diplomacy. New York: Simon & Schuster, 1994.
25. Lewis, Bernard. What Went Wrong? The Clash Between Islam and Modernity in the Middle East. New York: Perennial, 2002.
26. Chambers, M. et al. The Western Experience. New York, Alfred Knopf, 1987.
27. Fromkin, David. A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East. New York, Holt, 2001.
28. Goldsmith, Arthur & Davidson, Lawrence. A Concise History of the Middle East. 8th ed. Boulder, Colorado: Westview Press, 2006.
29. Kissinger, Henry. Diplomacy. New York: Simon & Schuster, 1994.
30. Мессенджер, Чарлз. Энциклопедия войн XX века. Москва, 2000.
31. Гренвилл, Дж. История XX века. Москва, 1999.
32. Сборник документов по истории нового времени, 1990, Москва

33. Теилор А., Борьба за господство в Европе, 1958,

34. Кальвокаресси, П. Мировая политика после 1945 года. Москва, 2000.

მასალა ინტერნეტში

<http://www.nplg.gov.ge/>